

הישיבה המאה-ושישים-ושבע של הכנסת השביעית

יום שלישי, י"ט אדר תשל"א (16 מארס 1971)

ירושלים, הכנסת, שעה 13.00

א. הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה

הי"ר י. נבון:

הגני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. הסעיף הראשון בסדר-היום: הצעות סיעת גח"ל וסיעת המרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מנחם בגין, בשם סיעת גח"ל.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, לא ברור לי מה היא שיתת רקע. ברור לי מה הוא רקע השיחה. מן ה"טיימס" אביא את הפסקה הבאה: "גח"ל והסיעות הדתיות רוצות ביהודה ושומרון, אבל היא (ראש הממשלה) אינה רוצה בעוד 600 אלף ערבים". אקדים ואוסיף פסקה: "הגדר ירדן אינו יכול להיות פתוח למעברים של צבאות ערביים. צריך שלישאל ויהיה שם משהו, ואולי על הגבעות מאחור".

אדוני היושב-ראש, הקורא בשילובן את שתי הפיס-קאות הללו, אם יעמוד מול כל פירוש מפולפל ומבולבל, מטשטש, מבין ומעקם, ידע כי פירוש כזה לא יעמוד במבחן השכל הישר. הדברים הללו, שנמסרו מפי ראש הממשלה על-ידי העתון הלונדוני, אחת משמעותם: ראש הממשלה מודיעה שלפי דעתה לא לנו יהודה ושומרון ומרבית שטחן, אלא לחוסיין. באתי לשאול, אדוני היושב-ראש, מכוח איזו סמכות אמרה ראש הממ-שלה דברים אלה? הממשלה החליטה על כך? ועדת החוץ והבטחון דנה בכך? הכנסת אישרה את זאת? זו הסוגיה של הסמכות המדינית הפרלמנטרית. אני מוסיף ושואל: מכוח איזו סמכות מוסרית וציבורית אמרה ראש הממשלה את הדברים האלה, הנוגעים לנפש אמונת ישראל, לנשמת ההיסטוריה היהודית, לעתיד האומה, שלומה ובטחונה?

האם בבחירות האחרונות הדיע המערך לבוחרים שהוא יציע למסור את יהודה ואת שומרון לשלטון של חוסיין? התורה בעל-פה של המערך אמרה שהירדן יהיה הגבול הבטחוני של ישראל. אמנם במשמע אפשר היה לטעון, כי יהודה ושומרון אולי לא יהיו לנו, אבל דברים גורליים אלה אי-אפשר לקבוע אותם בהשמעות מעתון. צריך להשמיע אותם במפורש. המערך לא אמר לציבור לפני נובמבר 1969 כי בבוא היום אנו נכריז שיהודה ושומרון לא לישראל הם.

כשהלכנו לבחירות עוד הידדו באוני אורחי ישראל הדברים הבאים: "שבנו אל החר, אל ערש ימי עמנו, אל נחלת האבות, ארץ השופטים ומלכות דוד, שבנו לחברון ולשכם, לבית-לחם ולענתות, ליריחו ולמעברות הירדן. איני מעלה על דעתי שניתק מהם". את הדברים האלה אמר בפומבי, באוני אלפים ורבות, אחד המועמדים הראשיים של המערך. שר הבטחון, אחרי דברי ראש הממשלה, עודך מאמין שלא ניתק מהם?

בתקופת הבחירות סיפר לי ידידי, אחי לאמונה ולנשק חיים לנדאו, שבאחת ממסיבות הבית נאמר לו כי בימים אלה מבטא את רעיון שלמות הארץ מר דיין. שמחתי. מי יתנני! כשדברים כאלה, מפי נציגה של רפ" המצטרפת למפלגת העבודה, נאמרים באוני העם, האם אפשר היה להניח שמפלגת העבודה בעד מסירת יהודה ושומרון לשלטון זר?

בימים ההם רעם קולו של מר יצחק טבנקין: "חלוקת הארץ לא תביא לשלום אלא למלחמה". אסור היה להניח שהוא מבטא את דעת אחדות העבודה, המנהיג הרוחני של הקיבוץ המאוחד, מורם ורבים של חברי אחדות העבודה? בכל בית בישראל נשמע קולו. עדיין הידדו דבריה של ראש הממשלה: "לא נאמר בשום פנים ואופן נסיגה, אם נאמר את המלה הזאת, מיד ישאלונו: לאן אתם נסוגים?".

אחר כל אלה מי שטוען כי המערך קיבל סמכות מאת העם לחלק את ארץ ישראל חוטא בגניבת דעת הציבור. לא ביקשתם סמכות כזאת ומשום כך לא קיבלתם סמכות כזאת. אין לכם שום סמכות לחלק את ארץ ישראל. העם לא נתן לכם אותה.

הוסיפה ראש הממשלה ואמרה "טיימס": "ישראל לא תרד מרמת הגולן. שילמנו בעד זה משהו. אנשינו לא תמיד זוכרים". נכון, שילמנו. רק בעד רמת הגולן שילמנו, גברתי ראש הממשלה, בנופלים עליה, בנפגעים ובאבידות מתחת? בעד יהודה ושומרון לא שילמנו בנופלים על שיחורן, ובפגיעות ואבידות כל עוד היו בידי צד ואויב? אם זה הגימוק - שילמנו - איך אפשר לנתק את רמת הגולן מיריחו, מבית-לחם, משכם? גניח שמישהו היה מציע לרדת מרמת הגולן. לא היית אומרת לו: נסכן את בטחון הילדים שלנו בישובים, בקיבוצים, במושבים מסביב, למטה? לא יעלה על דעתך להציג אותה שאלה עצמה לגבי יהודה ושומרון, אם חלילה היינו מוסרים אותן בידי צד ואויב? אין אדם בעל עיניים פקוחות מסוגל לראות מה יהיה מבחינת הפגיעות והאבידות של אנשים, נשים וילדים? הצבא הירדני לא יעבור את ההר. המשטרה הידנית תהיה ביריחו, בבית-לחם, ביהודה, ברמאללה, בשכם. אין אנו יכולים לראות בעיני רוחנו כיצד אלפים ורבות "פתחיסטים" יוצאים לרחוב, כיצד ניתנות להם הקטיושות בעלות הטווח מ-8.52 קילומטרים עד 21.9 קילומטרים? המשטרה של חוסיין תמנע מהם להתקיף את ירושלים ואת תל-אביב ואת רמת-גן ואת פתח-תקווה ואת עפולה ואת כפר-סבא? האם יש מישהו בישראל שיוכל בהגיון, באופן רציונלי, להשיב לכל השאלות הללו בלאו, שאנו בטוחים כי לא יקרה כדבר הזה? רק מרמת הגולן, אילו היינו מוסרים אותה, יתקיף אותנו האויב? מיהודה ושומרון, אם חלילה יתמסרנה, לא יתקיפנו אויב, מבקש נפשנו, שופך דמנו? שילמנו בעד רמת הגולן. יש אנשים שלא תמיד

אמרו כולם: מופרז, קיצוני, עיקש, לא בא בחשבון, בדיוק כפי שהיוהרנוכם: כל מפה שתציירו ותחשבו אותה למינימום תיהפך בן לילה למקסימום, ויתדרשו להוסיף ולסגת, אתם נדרשים לעשות זאת.

לסיכום השיחה אמרה ראש הממשלה למר הרן: הנשיא סאדאת הוא המנהיג המצרי הראשון שאמר כי הוא מוכן לעשות שלום. למה נאמרים דברים כאלה? והרי אין להם שחר, הם נוגדים את העובדות. בשנת 1949 חתמה מצרים עם ישראל במפורש על הסכם, שנאמר בו בין השאר: מצרים וישראל מסכימות, לשם מעבר מההפוגה הקיימת לשלום של קבע בארץ ישראלי... מצרים וישראל מיוו נציגים, מיופי כוח לנהל משא-ומתן ולכרות הסכם על שביתת נשק בכוחה לסייע להתחזרת שלום של קבע בארץ ישראל. אמרו במפורש: שלום של קבע בין מצרים לבין ישראל, בשנת 1949; לא קיימו, אבל אמרו.

ביוני 1970 חתם נאצר — לא סאדאת — על מסמך שאנו נתבענו לחתום עליו, לאחר שנערך בין ווישינגטון לבין קהיר, בידיעת מוסקבה. במסמך נאמר: מצרים וישראל הסכימו כי הדיונים הנ"ל עם ד"ר יארינג — שאת קוראת להם, גבירתי ראש הממשלה, קומדיה, אבל אנו משתתפים בקומדיה, והיא הופכת להיות טרגדיה — מטרם להשיג הסכם על כינון שלום צודק ובר-קיימא ביניהן, בין ישראל לבין מצרים, וזאת במפורש. מה עשה סאדאת? הוא חזר על הדברים שחתם עליהם נאצר. ואתם בשבועות האחרונים, בשם ישראל, יצרתם רושם בעולם, שקרה דבר מהפכני, חדשני. ואת אומרת ל"טיימס": המנהיג הראשון של מצרים — הוא סאדאת — אמר שהוא מוכן להסכם שלום עם ישראל.

אתם לפחות צריכים לדעת את התוצאות של דבר-ים בלתי שקולים אלה. אם ממשלת ישראל אומרת שמצרים באמת מביעה נכונות להסכם שלום, מה יאמרו אחרים? והם אמרו: נפל דבר גדול במצרים בפעם הראשונה — כך אומרת גם ראש ממשלת ישראל; מצרים אמרה שהיא מוכנה להסכם שלום, והיכן ישראל? היא מתעקשת על שטח, על אקספנסיה, על השתלטות, על מה שהיא חושבת לבטחון; אנחנו ניתן לה בטחון על-ידי כוח בין-לאומי.

מדוע אתם עושים כזאת לעם ישראל? האם באמת סאדאת רוצה בשלום? הוא אומר שהוא מוכן. הוא הראשון בדורנו המדבר שווא על שלום? אין לנו חיסול עם גרמניה, עם רוסיה — מדברות על שלום ועושות מלחמה, מדברות על שלום ורומסות עמים, מדברות על שלום ומשעבדות אומות?

אחרי הנסיון הזה ישראל אומרת: אכן מצרים נכונה להסדר שלום. שר החוץ אמר: זאת לא התבטאות טכסית, זאת התבטאות מהותית של מצרים. לעשות אתם אומרים כך על הנכונות כביכול של מצרים לעשות הסכם שלום, אומר הייכל, דוברת של מצרים עד עצם היום הזה: יש שתי מטרות לערבים: האחת — להסיר את עקבות התוקפנות של שנת 1967 ולהכריח את ישראל לסגת לקווי ה-4 ביוני 1967; והשנייה — להסיר את עקבות התוקפנות של שנת 1948 ולהביא לידי חיסול ישראל מעיקדה. דברים אלה נכתבו ב-25 בפברואר השתא, לעיני כל האומות, בעוד הם מדברים עם יארינג על מה שאתם מכנים "נכונות להסכם שלום".

זוכרים; מדוע יש אנשים שלא תמיד זוכרים מה שילמנו בעד יהודה ושומרון, והם נמצאים בתוכנו, לא בבריטניה? הוסיפה ראש הממשלה ואמרה, שהיא היתה מציעה כוח מעורב לערוב לפירוז, ושכוח זה מוכרח לכלול יחידות ישראליות, גם יחידות מצריות תוכלנה להיכלל — וכל אותם דברים שהם כתובים. אמרה איפוא ראש הממשלה שהיא מזמינה לסיני כוח בין-לאומי, שבו תיכללנה יחידות צבאיות של ישראל ושל מצרים. מתי הוחלט להזמין כוח בין-לאומי? צאי וראי, גבירתי ראש הממשלה: בזמן האחרון אינך פוסקת לטעון: ערבויות בין-לאומיות — לא כתחליף להסכם שלום. אנו מבקשים ממך ומחברך בממשלה: אל תדברו בכלל על ערבויות, כי אמנם אתם אומרים: ערבויות לא כתחליף, אבל אם אתם אומרים: בתוספת להסכם, אתם מכשירים את עצם הרעיון, שהוא בתכליתו מכשול, על ערבויות בין-לאומיות. היכן הן עמדות אחרות חוזה לוקרדנו כלפי צרפת ובלגיה; אחרי הסכם מיינכן — כלפי צ'כוסלובקיה; הצהרת שלוש המעצמות כלפי המזרח התיכון; היכן הן עמדות? אבל עכשיו הרחקת לכת ודיברת במפורש על כוח מעורב, על כוח בין-לאומי.

ישובות ארבע מעצמות, והידידה שביניהן, ארצות-הברית של אמריקה, אומרת: על ישראל לסגת לקווי ה-4 ביוני 1967 עם תיקונים זעירים; אבל ישראל מחפשת בטחון, אנו ניתן לה בטחון — כוח בין-לאומי. הרוסים ישמרו עלינו, האמריקאים ישמרו על הרוסים, הבריטים והצרפתים ישמרו על הרוסים והאמריקאים, שומר ישראל... ובעצם הימים האלה, כאשר דגים על כך, ללא כל סמכות של החלטה של הכנסת, ראש ממשלת ישראל מזמינה כוח בין-לאומי.

אבל הגברת ראש הממשלה, לאחר כל הדברים האלה, אומרת: לא ציירתי מפה, העליתי רעיונות. משל למה הדבר דומה, עם כל ההבדלים ועם כל הכבוד? האמריקאים אומרים לנו: אנו לא מציירים מפה, אנו רק אומרים כי על ישראל לסגת לקווי ה-4 ביוני 1967, עם תיקונים קלים. אנו לא מציירים מפה, הכל יהיה תלוי במשא-ומתן, בהסכם בין הצדדים, אנו לא מציירים מפה. בפני ה"טיימס" ציירת מפת כל הנסיגות. כמובן, איפה ואי-שם נשארו דברים סתומים, לא ברורים, זה קורה בראיון. תמיד ניתן לך את זכות הספק לטובה. אבל מבחינת הדברים היסודיים, האם יש ספק שציירת את מפות הנסיגות? אפשר במלים מטשטשות לבטל את העובדה הזאת?

אמרת למר הרן: אני הייתי בלונדון כאשר צ'מברלין בא עם פיסת נייר, עם הבטחה: הבאתי שלום בשביל הדור הזה. והיתה אז תקופת מיינכן. יפה אמרת. דווקא עתון ה"טיימס" הוא הבטאון המתאימה כדי להזכיר לו את תקופת מיינכן וצ'מברלין. ודי לחכימא בדמיזא.

אבל עם כל החומרה ועם כל האחריות הרובצת על כתפיו חובתנו לומר: מי שמציע לחלק את ארץ ישראל לא נכנע למיינכן, הוא יוזם מיינכן. השלב הבא, אחרי חלוקה כזאת, אילו חלילה היתה מתקיימת, יהיה כשלב השני אחרי מיינכן בצ'כוסלובקיה. היהורו בדבריהם, המה קלי דעת, חסרי אחריות ונעדרו תבונה. בעצם הימים שבהם גורלנו הוטל על כך המאזניים, כאשר אתם מציינים הצעות כאלה מיזמתכם, מה יאמרו האחרים? והרי כבר אמרו. לאחר המפה של ראש הממשלה ב"טיימס"

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בפתח הדברים בקשה לי אל ראש הממשלה: הוויכוח הוא קשה, הוא אכזרי, הוא גורלי, נתווכח על מהות הדברים. בל נתחמק מן העובדות, בל נטשטש דברים שנאמרו, בל נשחק בסמנטיקה ובמלים.

שהרי קראתי ביומיים האחרונים, בעקבות הראיון ל"טיימס", כי המדובר הוא בשיחת רקע בלבד. ובכל הכבוד, ובשל חומרת השעה: זה בלתי רציני. קדמו לראיון ההוא ראיונות עם אותו סופר באתו עתון, עם שר החוץ, עם אישים ישראליים אחרים, ראיונות שאורגנו על-ידי משרד החוץ. פורסמה סדרה שלמה. ולואיס הן, המראייני עצמו, עתונאי נכבד ורס-עורך, הצהיר רק אתמול: ביקשתי ראיון, קיבלתי ראיון, רשמתי את הדברים, דייקתי בניסוחם. ושר החוץ אמר ערב צאתו: לראיון הזה היתה חשיבות, באשר הוא הוכיח שאין לישראל כוונת התפשטות טריטוריאלית.

כבוד המדינה וכבוד המעמד מחייבים שלא ניתן הסברים ותירוצים אלא נדבר על הראיון כפי שניתן ונתווכח על מהות הדברים. וגם אל נא נאמר: אין זה שירות מפות, החלטנו לא להציע מפות ואין זו הצעת מפה משלנו. הרי רק היום פורסם שחוגים של משרד החוץ האמריקני הגיבו על הראיון הזה באמרו: כן, הצעות כאלה כבר הועברו אלינו מטעם ממשלת ישראל באופן בלתי רשמי. הכל יודעים שזו היא המפה, וזוהי המגמה, ואלה הם הקווים, ולא ייתכן שנהנו, לא המצ-רים, אנחנו ננקוט שתי לשונות, אחת בבית ואחת בחוץ.

אני גם לא מציע להיכנס לוויכוח אם הדברים הללו הם בהתאם לקווי היסוד של הממשלה אם לאו. אין זה משנה בעיני. קווי היסוד הללו מעולם לא נראו לי, ואין זה משנה אם היתה סטייה מהם, או לא היתה סטייה. אם יש מצב מדיני חדש מותר לממשלה להתייחס למצב החדש ולומר: כאן מצב חדש, תגובה חדשה, עמדה חדשה.

נדון בנושא אחד ויחיד — האם הראיון שראש הממשלה נתנה לסגן עורך ה"טיימס" שירת את טובת המדינה ומה היא המשמעות המהותית של הצעות ממ-שלת ישראל, מפי ראש הממשלה, כפי שהועלו בפני דעת הקהל העולמית.

מה היתה תרומת הראיון, גבירתי ראש הממשלה? שיפור תדמית? שיפור תדמית בעיני מי? בעיני ברית-המועצות, המשוכנעת שכדי להגן על מוסקבה חייבים חיליה לשבת בברלין? שיפור תדמית בעיני וושינגטון, המשוכנעת שכדי להגן על ארצות-הברית של אמריקה מותר לפלוש לקמבודיה וללאוס הרחוקות? שיפור תדמית בעיני הממשלה הבריטית, שגם בשקיעתה של בריטניה היא משוכנעת שמותר לה להחזיק בסיס בקפ-ריסין הרחוקה? תשלום כזה בעד שיפור תדמית שאינה משתפרת?

אולי שיפור תדמית בעיני הערבים, שבעקבות הודעת ראש הממשלה הודיעו מקהיר ומירדן: עכשו הוכחה כוונת ההתפשטות הישראלית, האקספנזיה, האירידנטה, הכיבוש, השתלטנות. אצלם שיפרנו את התדמית? אצל הסובייטים שהגבירו את נביחתם בעקבות הראיון הזה? אצל אנשי ה"לייבור" הבריטי שהחליטו רק עתה לפנות בפטיציה מיוחדת לממשלת ישראל: אחורה אל קווי

כך, על-ידי דברים לא נכונים, להרע לאומה מוקפת אויבים? במקום לומר שהם מוציאים את המלה "שלום" לשווא, ונושאים אותה לריק, כוונתם, שאיפתם ומטרתם לא נשתנו כלל, מ-1949 ועד 1967, ומ-1970 ועד לאביב 1971: בשלבים לנסות לחסל את ישראל.

איוז עמדה מוצהרת של הממשלה עומדת במבחן? מאיוז עמדה כבר לא נסוגות? הבוקר נתבשרנו ששר החוץ דיבר עם שר החוץ הבריטי על הרעיון של חכירת שארם-א-שייך.

אני זוכר, גבירתי ראש הממשלה, את ההחלטה על שארם-א-שייך. זכיתי להיות בין המשתתפים בניסוחה; אני זוכר כל מלה שבה. שם לא היתה "חכירה". שם היו "שליטה", "ריבונות ישראלית ברצף יבשתי". עוד אנו עומדים על כך, עוד שר הבטחון אומר: אני אעדיף את שארם-א-שייך בלי שלום משלום בלי שארם-א-שייך — שר החוץ כבר חוכר. מה הוא חוכר? את שארם-א-שייך או את השלום עצמו?

מאיוז עמדה אתם לא נסוגים, מוצהרת, מוחלטת? איוז אמינות תיתכן לממשלה כזאת? מבוכה שלמה. בחצות הליל שמעתי ב"קול ישראל" את הדברים על הכוח המעורב הבין-לאומי מפייה של ראש הממשלה. ומיד אחרתם שודרו הדברים של שר החוץ, לפיהם כוח בין-לאומי הוא סכנה לשלום, סכנה לכל העמים ולא רק לעמי האזור. ממשלה כזאת, לפי הכרזי כחבר כנסת, אחד דינה: התפטרות. אבל אם לא תחליטו להודיע לכבוד נשיא המדינה על ההתפטרות, יש לי הצעה: כבני-חורין, כיהודים, כחברי כנסת — בואו נלך אל עמנו, התביעה לבחירות מוקדמות, אין מוצדקת ואין צודקת ממנה. כשהלכנו כולנו לבחירות בנובמבר 1969 המצב המדיני היה שונה לחלוטין. המונח "נסיגה" לא היה בשימוש; ביצוע החלטה מספר 242 — חס וחלילה; משא-ומתן ישיר — נעמד עליו. מה נשאר מכל אלה? היום יש לנו איגרת יארינג בשם מה שקורא שר החוץ "הקהילה הבין-לאומית", והיא דורשת נסיגה טוטלית. יש לנו היום משא-ומתן ישיר על שלום, או מה שהגברת מאיר קוראת "קומדיה" או "קריקטורה". ולאחרונה — המסמך הזה. המצב המדיני נשתנה מיסודו; נלך אל עמנו, יאמר דברו. זאת הצעתנו.

אדוני היושב-ראש. בדיוק לפני שנתיים, ב-17.6.69, עמדה על בימה זו הגברת מאיר, ראש הממשלה, הציגה את ממשלת הליכוד הלאומי בראשותה ואמרה כי בעקבות מלחמת ששת-הימים "שוחררה נחלת אבותינו". אז היינו יחד, בלב, בדאגה, בדיון, בהחלטה, בטעות, בהתקדמות, בכאב, בהתגברות. היום אנו בנפרד. צר לי על כך. אנו בנפרד בשל ההתכחשות להודעת אמת היסטורית זאת. אבל המלים הן לא תימחינה. הן פשוטות, הן גדולות. הן פשוטות בגדולתן, הן גדולות בפשטותן; הן אמת.

צר לי. אך מאידך גיסא, אדוני היושב-ראש, אשרינו שהטלנו על שכמנו את העול ואת הדאגה — עם האמונה בלב — את העול ואת הדאגה לכך כי נחלת אבותינו תהיה לעולמים נחלת בנינו.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור בשם סיעת המרכז החפשי לחבר-הכנסת שמואל תמיר.

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ש. תמיר) —

סופיים הן ביחסי הפרט והן ביחסים בין-לאומיים. פרודור, אמרת, אינו מקובל עליך. אך לא המונח קובע. כי הרי, באותו ראיון מדובר ב-"access לגבי הגישה היש-ראלית לשארם-א-שייך. רוצה לומר, אם access הוא רצף, רצף טריטוריאלי לשארם-א-שייך, הרי שמדובר ברצף טריטוריאלי לירדן לגבי עזה או חיפה. ואילו אם access אינו רצף לשארם-א-שייך אז ויתרתם גם על תכנית הרצף הטריטוריאלי לשארם-א-שייך. אותו מונח עצמו מופיע בשני המקומות. והרי לא הכוונות חשובות. בדברים אלה חשובה המלה שפורסמה, החיה מעכשיו חיים עצמאיים משלה. כלומר, לא רק ויתור על שטחים, אלא ביתור המדינה, מעבר בגוף מדינת ישראל, אף בזו של ה-4 ביוני. בדיוק אותו חלום של אימפריאליזם ערבי, של פאן-ערביזם; ואולי גם גבול משותף לירדן ומצרים, כדי שהשתלטנות של קהיר תחלוש במישרין על ירדן באמצעות גבול משותף. ועל הכל, גברתי ראש הממשלה, בא הקטע שכבר צוטט, בדבר יהודה ושומרון: "שם יש 600 אלף ערבים, איני רוצה בהם". כלומר: איני רוצה ביהודה ובשומרון. נכון, אין את ראשונה האומרת זאת. אמר זאת לפניך המנוח, ראש הממשלה לוי אשכול, ב"ניוויזיק": "אין אנו רוצים חלק מן השטח המיושב בגדה המערבית, שכם, ג'נין וכו'".

מר ספיר, בנובמבר 1968, השמיע אותם דברים ב"קול ישראל": אם נחזיר את יהודה ושומרון, "אנחנו משתחררים מעול". ואת — בדיוק באותו קו עצמו: "The Gahal Party and the religious groups wanted Judea and Samaria, but she did not want another 600,000 Arabs. She was opposed to a bi-national state such as Lebanon, Israel must be a Jewish state while still having, of course, its Arab minority".

בכל זאת, גבירתי ראש הממשלה, אני חוזר על השאלה: ממי קיבלת ייפוי כוח לומר זאת? ממשלת ישראל? מהכנסה הזאת, אי-פעם? מה זה, רכוש פרטי שלך? של קבוצת שרים של המערך? האם כך מדברים על טריטוריה לאומית — "איני רוצה בה"? אפילו לא: אני מוותרת עליה למען השלום; אלא: איני רוצה. אלפים שנה התפללו יהודים, חזרוי רצון עו, אל השטח חים הללו, אל הארץ הזאת. זאת כל מהותה של הציונות. הם כולם אמרו: אנחנו רוצים בהם. והם ידעו שאלה אינם שטחים ריקים. ידעו זאת הרצל; וידעו זאת חובבי-ציון; והעולים בעלייה הראשונה, בעלייה השנייה, בעלייה השלישית ובעלייה האחרונה; ואת קמה, בשם כולם, ומכריזה: איני רוצה. ובא אבא אבן ומפרש: באמצעות הדברים הללו הוכחנו שאיננו מתכוונים להתפשות. למה? למה, גבירתי ראש הממשלה? מדוע מזרח ירושלים — מות, ומדוע ביה-לחם, 'הודה וחב' — רון — זו התפשטות ש"אני רוצה בהם"? למה נצרת כשרה, ומדוע יריחו פסולה? והרי נצרת היא עיר ערבית מאוכלסת, ויריחו היא עיר ערבית מאוכלסת. מדוע קונטיטרה בצפון, על ההר — כן, אבל באותה עת עצמה, ענתות ושילה פסולות? שיבה הביתה — התפשטות? מה הפחד הזה? מה הפחד הזה שיהודים פוחדים מארץ ישראל כמות שהיא, על יושביה? מדוע מותר היה ב-1942 ליושבי-ראש הנהלת הסוכנות, דוד בן-גוריון, לומר ארץ ישראל עברית, תכנית בילטמור, ובארץ הזאת היו אז 600 אלף יהודים ו-900 אלף ערבים? מדוע

ה-4 ביוני? אצל האפיפיור אשר החליט כי אם החילות לכדו בדך כן תוסיף, ושהחל לדבר ברמיזות על בינאום ירושלים?

אולי אצל הממשל האמריקני? והרי תגובתו: אין הדברים חדשים, נא לא לקחת אותם ברצינות, זאת היא רק נקודת המוצא הישראלית, זו התחלת המשא-והמתן, אין זה סוף פסוק.

והתוצאה, גבירתי ראש הממשלה, אני אסתמך על שר החוץ מר אבן, שאמר ביום 2 בפברואר 1968 את הדברים הבאים: "גשאלתי מדוע ישראל לא תלחש למשל באונוי ארצות-הברית את תנאי המינימום שלה. תשובתי היא, שבאותו רגע שאנו לוחשים לחישה כזאת, תנאי המינימום הופכים לתנאי המקסימום".

אם ראיון ואם שיחת רקע, הנה היא הלחישה הזאת שבעקבותיה תנאי המינימום מפך הופכים לתנאי המקסימום בסטייט דפרטמנט, אצל יארינג, אצל או תאנטי, בקהיר וברבת-עמון. תוך שבועיים-שלושה, בשני ראיונות אומללים, הצלחת ליצור נסיגה גלובלית, הן בתחום הטריטוריאלי והן לגבי מהות השלום. "לניוויזיק" אמרת: כן, גם שלום ללא יחסים דיפלומטיים; "לטיימס" אמרת: כן, ויתור על מרבית סיני, כל יהודה ושומרון, למעשה כל השטחים המשוחררים.

הצירוף של שני אלה, גבירתי ראש הממשלה, מביא אותנו קרוב מאוד לתכנית רוג'רס המקורית. תכנית רוג'רס, לא יומת רוג'רס והסכם יארינג, ולא לחינם אמר שר החוץ מר אבא אבן, בראיון שהתפרסם פחות אבל משמעותו חמורה לא פחות, ב-12 במארס, דברים שפורסמו על-ידי מר לואיס הרן: Mr. Eban also has high praise for American diplomacy. While the Rogers plan is almost a dirty word for some Israelis, Mr. Eban says it has proved to be a tremendous achievement. Seven months of cease-fire is a victory and the Americans' quiet diplomacy in Arab capitals promises to be profitable. "tremendous achievement" — תכנית רוג'רס — שוב אי-הבנה עם מיסטר הרן? או שהולכים עקב בצד אגודל אל תכנית רוג'רס המקורית?

גבירתי ראש הממשלה, חשוב לא רק מה עולל הראיון. חשובה עוד יותר התכנית עצמה. והתכנית עצמה היא גרועה וחמורה גם מן התורה שבכל-פה של המערך, שאף פעם לא הסכמנו לה ולא השלמנו אתה.

קודם כל ויתור על מרבית סיני, יהודה ושומרון. נוסף על כך, חידוש: ויתור — לפחות משתמע — גם על רצועת עזה. איך אמרת באותו ראיון? עזה לא תחזור למצרים. וזאת אחרי שאמרת ששארם-א-שייך תישאר ישראלית. הניסוח לגבי עזה שונה. עזה לא תחזור למצרים. ובמשפט שני: עזה תהא לגמל בשביל ירדן. או, כדברי מר אבן, בראיון קודם: עזה תהיה "associated" עם ירדן והגדה המערבית. ומר הרן הבין היטב את הדברים בשני הראיונות.

הלאה מזה: לא רק ויתור על הרצועה. יש פה חידוש שהוא אולי מסוכן אף מן הוויתור על הרצועה. תהא לירדן גישה לעזה ואולי גם לחיפה. לא הגישה שיש לאניות ישראליות בניו-יורק, לונדון, מארסיי והמבורג אלא גישה, right of way, מקור הסיכסוכים הבלתי

מאוד קיצוני ומרחיק לכת: עדיף לי שארם-א-שייך על שלום? מי מנע את איכלוסה של שארם-א-שייך איכ-לוס ממש, כעיר גדולה, לא כמאחז צבאי או התנחלות כפרית איזו שהיא, אלא איכלוס כעיר ישראלית גדולה? הרי על כך אין ויכוח, לכאורה. מה מעכב? את התורה הזאת של יצירת עובדות קיימות הלא אתם מכירים היטב, וגם הצלחתם בה לא אחת. מה מנע מכם לעשות זאת בשנת 1971?

אדוני היושב-ראש, לא הרבינו בשלוש וחצי השנים האחרונות, במשך כל השנים שבהן שירתנו באופוזיציה, בהצעות אי-אמון. שעה שאנו רואים את ראש הממשלה, עם כל חילוקי הדעות, בלבטיה, בקשייה, בעול הרוב-בין עליה, ובדיכויקת הלב שהן מנת חלקה, אנחנו יחד, גם בוויכוח המר. אנחנו יחד. אנו משתדלים להיכנס לנעלי בכל שעה, משתדלים להבין, משתדלים להיכנס לנעלי הממשלה, וחשים באחריות הכבדה. ואין צריך לומר שאיננו ששים לרגע זה, כאשר אתה יודע מראש שהממשלה לא תיפול, ואין רצון לעורר אי-אמון כלפי האנשים החולשים על גורל ישראל ברגע זה. אולם כאשר אני מביט אחורה, כאשר אני מביט אחורה על שלוש וחצי השנים האחרונות, כאשר אני מזכר ב-11 וב-12 ביוני, בעצמה הצבאית, במצב הבטחוני של אז, במעמדנו הבין-לאומי, באהדה הכלל-עולמית שעמדה לנו, בשבר הפסיכולוגי שהיה בקרב האויב ובאוכלוסיה שלו, בשעת הכושר הנחרדת להתנחלות וגם לשיקום הפלסטיים, בהזדמנות ליצור מזרח תיכון חדש, כאשר אנחנו נותני הטון ומתוויו הקו; וכשאני מביט אחורה ונוכח כיצד במשך שלוש וחצי שנים, שלב אחרי שלב, נסיגה אחר נסיגה, החמצת הזדמנות אחת אחרי מישנה, עד לרגע של שקיעה במבוי סתום, ואז מלה פה, תגובה שם, ללא תכנית, חיים מהיום למחר, הרי עם כל ההבנה לקשיים, אין מנוס מהמסקנה שזו ממשלה ללא דרך, ללא קו, ואין מנוס מהצעת אי-אמון לממשלה הזאת שהביאה אותנו עד הלום.

הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לראש הממשלה, לתשובה.

ראש הממשלה ג. מאיר:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. כדי להרגיע את מציני הצעת אי-האמון אבקש מהם לא להיבהל; לא אתחמק, לא אטשטש ואענה לעניין. אבל בכל זאת אני מרגישה חובה להגיד, בראשית דברי, דברים אחדים, כלליים, מפני שאיננו מדברים רק לעצמנו.

ממשלת ישראל, ככל ממשלה דמוקרטית, פועלת בהתאם למדיניות אשר קיבלה את אישורה של הכנסת הנבחרת. ממשלתנו עומדת במאבק מדיני על דרישות מדיניות ועל עניינים שאין ערוך לחיזיונות לבטחון המדינה ולעתידה. במאבק זה מנחים אותנו קווי-היסוד של מדיניות הממשלה וההחלטות המוסמכות של הממשלה והכנסת.

מעל במת הכנסת הגנו מדברים לא רק זה אל זה אלא אל העם ואל העולם, ולעומת הנטיית להציג את מדיניות הממשלה באורח מסולף, לייחס לה האשמות נטולות יסוד, רואה אני חובה לעצמי לחזור ולהדגיש עיקרים אחדים של מדיניות הממשלה. לאחר מכן אטפל גם בנושא אשר שימש לאופוזיציה עילה לדיון הזה במליאה.

ב-1947, כאשר את כיהנת במשרד רמה במחלקה המדינית, הסכמת למדינה עברית שבה יהיו 54 אחוז יהודים ו-46 אחוז ערבים; וחגנו בחוצות תל-אביב, ולא דיברו על המגורפה ולא אמרו "איני רוצה: גבירתי ראש הממשלה, מניין הפחד הזה בלב ציונים, שבי ציון, מפני איחודה המחודש של ארץ ישראל? ואת, מכל אדם, הן את היית חייבת להיות זהירה בדברים. בשנת 1947, מעל במה בין-לאומית, אמרת: "יפו יכולה להישאר ערבית", מאותו נימוק עצמו. ונתבדות, ועוד איך נתבדית. ודוד בן-גוריון, בהיותך בממשלה ההיא, בשנת 1957, נטש את רצועת עזה, מאותה סיבה עצמה — 300 אלף ערבים —, על-מנת ששכעבור 10 שנים, בפעם השלישית, יתנו בחורים יהודים את חייהם לשיחורן אותה רצועת עזה. מכל אלה איננו לומדים דבר? מכל אלה אין מסיקים לקח? מדוע הגולן — מותר? האם משום שהערבים ברחו? נאמר זאת במפורש, בגלוי, נאחז בשור בקרניו. אתם רוצים להוכיח, הגברת מאיר, שרבינויות ישראליות בטרטוריה ארצישראלית צמודה לנישולה של אוכלוסיה ערבית, ואחרת היא לא תיתכן? זאת אינה ציונות. שוב ושוב: מדוע הגולן כן? הגולן חשוב, אבל איזה חוסר יחס בין חשיבות הגולן לבין חשיבותן של קלקיליה וטול-כרם החולשות על השפלה, על מרכז האוכלוסיה, על מרכז התעשייה ועל מרכז המ-אגר הצבאי. ומה רב הפער בין חשיבות הגולן לבין חיוניותן של בית-לחם, בית-ג'אלה ורמאללה, הרוכבות על בירת ישראל?

בעיני עדיפים טול-כרם וקלקיליה ובית-ג'אלה ורמאללה מהגולן. איני מוותר על הגולן, אבל בין השניים, כלום יכול להיות ספק מה חיוני יותר מבחינה בטחונית? מהי הערובה שבוקר אחד חוסין זה, "בן-הברית הסמוי" מזה 40 שנה, לא יירצח ולמחרת בבוקר ישתלט ג'ורג' חבש ותקום ממשלה ערבית של חבש — עראפת אשר תזמין מסוקים סובייטיים לנחות בקלקיליה אל מול לבה של תל-אביב? ואז כל מודף אחרי מחבלים ומרצחים עלול ליהפך להתנגשות עם ברית-המועצות. מדוע חשוב הבטחון שם, רחוק, בשארם-א-שייך, ומופקר כאן, ליד הלב?

אדוני היושב-ראש, הדרך הזאת אינה דרך המוליכה לשלום. הדרך הזאת הולכה ומוליכה מזה שלוש וחצי שנים לכניעה, או למלחמה אכזרית עקובה מדם בתנאים מדיניים חמורים הרבה יותר מאשר היום.

לבסוף, גבירתי ראש הממשלה, אמרת בדברייך, כך פורסם, שאין זו מפה סופית, שזוהי שיחת דק, תיאור רקע, הירחורים ומחשבות. יורשה לי להביע את החשש והדאגה שאכן אין זו מפה סופית, לא משום שהיא מצומצמת כל כך, אלא משום שהממשלה הזאת עוד לא נעצרה, גם לא במפה הזאת, משום שעוד משאירים דלת פתוחה לנסיגה גם מן המפה האומללה הזאת, כפי שכבר אמרו הסנטימנט הראשונות לכל צעד רבוסני — אנשי מפת: "אם תוקפים את התכנית הזאת מפני שהיא קטנה מדי, גם אנו יכולים לתקוף, מפני שהיא גדולה מדי". הם כבר השמיעו את דברם, והחזרה החזיק אח-ריהם של החוץ אתמול: זכירה, מצב ביניים זמני, בינתיים, גם לגבי שארם-א-שייך. שכן אילו המפה הזאת היתה סופית, מה מנע מן הממשלה הזאת כל השנים הללו, ולפחות השנה, לאכלס את שארם-א-שייך זאת שלגביה אין ויכוח, שלגביה שר הבטחון השתמש בביטוי

נחוצה אפליציה, שלא אטשטש מה שאמרת. אבל גם לא יעזור כאשר מצטטים חלקי משפטים. זאת לא עשה מר הרן. אינני מאשימה אותו. הוא עצמו אמר, שהוא לא רשם סטנוגרמה. הוא רשם עיקרי הדברים. הוא לא ציטט אותי. הוא לא שם כמעט אף דבר במרכאות. הוא מדבר בגוף שלישי. אלה הם דבריו.

לי אין כל סיבה לחזור בי מן הדברים שאמרת למר הרן. משום רצינות הנושאים והפירושים שיוחסו להם גם היום, אני רואה חובה להבהיר כמה מן הדברים בדיוקם לשם מניעת טעויות בהבנתם.

לא עסקתי בציוור מפות ולא קבעתי גבולות. הוא הדין גם סקשר לגבולה המזרחי של ישראל. הדגשתי כי הגבול בינינו לבין ירדן חייב לשמש נושא למשא-ומתן בינינו.

בתשובה לשאלה בדבר ההתנחלויות שלנו בבקעת הירדן, השבתי כי מן ההכרח הוא של-ישראל תהיה אחיזה בשטח זה.

נשאלתי, אם הממשלה אימצה לה את התכנית הקרויה "תכנית אלון" והבהרתי כי כאשר נגיע למשא-ומתן על הגבול עם ירדן — יש ותהייה גם תכנית נוספת. נשאלתי אם יש תכנית להישארותנו על הרב-סיים. עניתי כי גם זו אפשרות. נמנעתי מלאמץ תכנית מסוימת, בהנחה מובנת מאליה שבבוא העת — הממשלה תחליט.

הזכרתי כי גח"ל ומפד"ל רוצים את כל יהודה ושומרון. אשר לעצמי חזרתי על הסתייגות, שהבנתי לא פעם, אם אני טועה גם בכנסת, מצירוף 600 אלף ערבים לישראל, מתוך רצון לשמור על אופיה היהודי של המדינה.

שללתי שובה של מצרים לעזה. תוך כדי כך הבהרתי כי ישראל תהיה נכונה להתיר למלך חוסיין שירותי נגל בעזה או בחיפה, כפי שהוצע בעבר, וללא מסדרונות.

בדברי על שארם-א-שייך, החולשת על מצרי טיראן, הבהרתי כי היא חייבת להישאר בידיו עם רציונות טריטוריאלית בין שארם-א-שייך לישראל. אמרתי כי יש לנהל משא-ומתן על קו הרציפות אל שארם-א-שייך, וכי המרחב בסיני שממערב לשטח הרצוף חייב להיות מפורז. בנאמר ב"טיימס" בעניין משא-ומתן על הגבול סביב אילת חל כמובן שיבוש, מפני שבכלל אין בזה כל הניון.

בכמה דברי פרשנות יוחסה לי הצעה בדבר הצבת כוח בין-לאומי בסיני. הצעה כזאת לא הצענו ואף לא הודפסה. הבעתי דעתי בדבר כוח מעורב — אשר יבטיח את הפירוז — החייב לכלול חיילים ישראלים, וכן אפשר גם לכלול בו חיילים מצרים. העליתי אפשרות כזו, אך עלי להדגיש כי עד עתה לא נתגבשה בממשלה דעה בנושא. אני משוכנעת כי הימצאות חיילים ישראלים על משמר הפירוז היא חיונית ביותר להבטחת הפירוז.

חברי הכנסת. בנוסף על הבהרות אלו אוכיר, לשם שלמות התמונה, כמה מן הדברים שאמרתי לסופר ה"טיימס" ושגם הם ראו אור בכתבתו:

ירושלים תישאר מאוחדת, כחלק מישראל.

ישראל לא תרד מרמת הגולן החולשת על עמק החולה.

חברי הכנסת, ישראל רוצה בכל לב בשלום בר-קיימא בינה לבין שכנותיה. השלום הוא צורך חיוני לעמנו ולעמי האזור, ואנו לא נחסוך מאמץ כדי להגיע לכריתת חוץ שלום עם כל אחת ממדינות ערב הגובלות עם ישראל.

הכרתנו היא, כי את השלום המיוחל אפשר להשיג רק במשא-ומתן בינינו לבין שכנינו, משא-ומתן חפשי, שיתנהל ללא תנאים מוקדמים וללא תכתיבים. נדחה כל נסיון של כפיית גבולות מצד גורם כלשהו. הדיונים על השלום, בחסותו של השגריר יארינג, חייבים להתנהל ללא תנאים מוקדמים, וככל שתבוא ההתקדמות המקווה אל המטרה — יגיע השלב למשא-ומתן ישיר ולחתימת הסכם השלום.

נושא מרכזי במשא-ומתן על השלום הוא נושא הגבולות. ישראל שואפת וזכאית לגבולות בני הגנה, מוסכמים ומוכרים, ולא תוותר על זכותה זו. היא לא תשוב אל קווי ה-4 ביוני 1967. הנכונות לשאת ולתת בנושא הגבולות, ללא תנאים מוקדמים, היא מבחן מכ-ריע לנכונות להיכנס להסכם שלום עמנו.

למדינה הצער מצרים עודנה מנסה להשיג תכתיב במקום לנהל משא-ומתן על הסכם שלום. ישראל לא תקבל תכתיבים מכל צד שהוא, וגם אנו איננו מציגים למצרים כל תנאי מוקדם מצדנו. המדיניות של הממשלה היתה לא לשרטט מפות אלא במהלך משא-ומתן על גבולות. מדיניות זו עומדת בתקפה. כאשר תגיע העת — הממשלה תחליט על עמדתה והדבר יובא לכנסת בהת-אם לנוהלים הדמוקרטיים המקובלים עלינו. עת זו, לצע-רי, טרם הגיעה.

כאן עלי להזכיר, כי ממשלת ישראל מעולם לא פעלה על-פי מדיניות "אף שעל". זו תכנית של חבר-הכנסת בגין. אבל גם כאשר הוא וחבריו השתתפו בממשלה — הממשלה לא פעלה על-פי תכנית זו. מעולם לא אמרנו כי קווי הפסקת האש חייבים להיות גבולות הש-לום. אמרנו כי הגבולות חייבים להיות בני הגנה ומוסכ-מים במשא-ומתן בין הצדדים, ועל כך תיאבק ישראל ללא רתיעה. למר בגין וחבריו היתה הזדמנות לשכנע את הבוחרים כי ניתן להשיג את השלום על-פי תורת "אף שעל", אך הרוב הגדול של העם דחה את תורתו.

מנסיונו העשיר בתקופה הארוכה למן מלחמת השיחרור ועד ימי יוני 1967 למדנו לדעת את העדר היעילות ואת הסכנה בהסתמכות על הסדרים שנועדו לשמש תחליפים לגבולות בני הגנה. על גבולותינו הוצבו משקיפי או"ם וחיל או"ם וכולנו יודעים את התוצאות. נסיון התגוננותנו הוא שהביאנו לכלל הכרה שאין לראות בערובות מכל סוג שהוא תחליף לגבולות בני הגנה שעליהם אפשר להגן בכוחות עצמנו.

חברי הכנסת, העקרונות האלה באו על ביטויים גם בשיחותי עם סגן עורך ה"טיימס" הלונדוני שעיקריה הודפסו בכתבה מיום 13 במארס 1971. כפי שמסר סופר העיתון עצמו, מר הרן, הוא לא ערך סטנוגרמה, אלא הביא את עיקרי דברי כפי שסימן לעצמו, בגוף שלישי ולא בציטוט ישיר. לעתים הקדים את המאוחר, והצירופים לא תמיד הביעו את המשמעות המלאה של הדברים שנאמרו על-ידי במהלך השיחה. מאחר שגם השאלות שהוצגו לי לא פורסמו, לא תמיד מסתבר מהתשובה שהתפרסמה מובנה המלא. זה לא יעזור. לא

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אם זו שאלה רטורית, בבקשה. אבל נאמר: אינני רוצה ב-600 אלף ערבים. מדובר ב-600 אלף ערבים היושבים בשטחי יהודה ושומרון. זה חדי-משמע. אותו דבר מופיע בדברי שר-החוץ אבא אבן.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אין זה דו-שיח ביני ובינך. דיברת, בבקשה, עכשיו תקשיב. גם כאשר תהייה שאלות רטוריות — נא לא להשיב.

מותר לחבר-הכנסת תמיר ולכל חבר אחר בתוך הכנסת ולכל יהודי מחוץ לכנסת לפרש כרצונו את הדברים ולהפליג בכך כדי הדמיון הטובה עליו, אבל לא לצטט; לא לומר, כאילו זאת ציטטה, שאני אמרתי: אני לא רוצה את יהודה ושומרון.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

עכשיו את רוצה את יהודה ושומרון?

ראש הממשלה ג. מאיר:

חבר-הכנסת שוסטק, האם אינך סומך על חבר-הכנסת תמיר שהוא אמר כל מה שיכול היה להגיד, ובכשרון? אתה צריך לעזור לו?

אני אבקש את חבר-הכנסת בגין לא לנהל אתי ויכוח ולנסות ללמד אותי. אינני חושבת שהלימוד הזה נחוץ כאן למישהו מאתנו. אני לא אען, אף בוויכוח, החרף ביותר, להגיד למישהו: רק שם שילמנו, ופה לא, ופה לא, ופה לא? באמת! האם אני זקוקה לשיעור הזה? חבר-הכנסת בגין, עם כל הכבוד — לא ממך ולא מאף אחד לא אקבל שיעור כזה — מאף אחד.

אתה אומר לי את זאת, כאשר בראיון הזה כתוב: Every member of the Cabinet felt a sense of personal responsibility for the lives of young Israelis. Three generations had had to fight: ... ובכן, לא היה מדובר רק על הגולן.

ובהמשך נאמר: ... In the Haganah against the Arabs, in the Second World War, in that little trouble with the British, in 1956 and the Six-Day War of 1967.

בבקשה, רק לא זה.

אשר לכותב בין-לאומי נאמר, שאין לדבר על כך, כי כאשר אנו מדברים על ערבות בין-לאומית, פירוש הדבר שאנו מוכנים לוותר על גבולות. אולם אנו אומרים: גבולות בטוחים, מוסכמים — ואנו מוסיפים: כל ערובה אשר אינה מהווה תחליף, אם אחרי שנגיע להסכם עם שכנינו על גבולות בטוחים, יוצעו לנו ערבויות נוספות — נעניין בהן. אנו לא אמרנו מראש שנקבל אותן — נעניין בהן. אבל ברור לכל חיד ולכל שונא ישראל כי ערבות אינן בשום פנים ואופן תחליף, ועל כך חוזרים גם אלה העומדים אתנו בוויכוח גדול; גם הם יודעים שזה בכלל לא בא בחשבון.

על מה מתנהל הוויכוח? הוויכוח מתנהל על כך שגבולות יכולים להיות בטוחים, בעיקר בזמנים אלה, על-ידי ערבויות, ולא נשאר ספק בלב. שום איש שאת זאת אנו דוחים, גם לא התחייבנו לקבל ערבויות אפילו אחרי שיהיו גבולות מוסכמים — אמרנו: נעניין בהן.

נהר הירדן שוב לא יהיה פתוח למעבר חיילים ערבים.

שללתי מדינה פלשתינאית עצמאית בגדה המערבית.

גבולות בטוחים ומוכרים שייקבעו במשא-ומתן הכרחיים כדי למנוע עוד מלחמה. ערבויות בין-לאומיות אינן יכולות להיות תחליף להם.

ישראל נכונה למשא-ומתן עם הערבים בכל השאלות, אולם לא תקבל תכתיבים.

ועכשיו הערות אחדות למה שנאמר כאן היום. גם חבר-הכנסת בגין וגם חבר-הכנסת תמיר הפנו אלי אפ-לציה לא לטשטש, לא להתחמק, לא לגמגם.

מנחם בגין (גח"ל):

אני לא השמעתי אפלציה כזו.

ראש הממשלה ג. מאיר:

בהתחלת דברייך, נדמה לי שכן. אם אתה אומר שלא, אני מוכנה שיהיה רשום בפרוטוקול שלא אמרת זאת.

מי שאומר שכן אמר זאת, חבר-הכנסת תמיר, בבקשה ממך — לא אפלציה שלא לטשטש ולא להתחמק. בכל אופן תסכים, שאינני מפחדת כל כך להגיד דעתי. עוד אגיד דעתי גם על דברייך.

אבל חבר-הכנסת בגין, עליו אני מתפלאת. עם כל חילוקי הדעות שיש בינינו, ועוד יהיו, אני מתפלאת שכאשר הוא מצטט, אינו מצטט בשלמות. איך הוא הסביר, למשל, את דברי על סאדאת? מה כתוב בראיון? כתוב: President Sadat was the first Egyptian leader to say that he was prepared to make peace. At least, he said it. But does he mean it? He also told Al Fatah that they must support legitimate rights of the Arab people. Is it double talk, true or honest, or for internal propaganda? I don't know, but they must be prepared to accept us. מדוע זה לא חשוב, חבר-הכנסת בגין? בכשרון שלך לעשות מהדברים חוכא ואיטלולא ונאיביות? וכל מה שאתה רוצה, מדוע לא המשכת עד הסוף? מדוע אתה צריך לרצות, גם בוויכוח, להשאיר רושם שפה יש או טפשות או נאיביות או רצון סתם לטשטש דברים, להגיד שסאדאת רוצה שלום, כאילו אין מאחורי זה כל פיקפוק, כל הירוד? למה לך לעשות זאת?

חבר-הכנסת בגין אומר, שבמצע המערך לא נאמר שיהודה ושומרון יימסרו. לא נאמר במצע, וזה לא נאמר גם עכשיו. בשום אופן לא תמצא שבדברי אמרתי זאת.

חבר-הכנסת תמיר, אתה אומר שאני אמרתי שאינני רוצה ביהודה ובשומרון. חבר-הכנסת תמיר, איפה זה כתוב? איפה?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

מתוך ההקשר זה ברור. אני רוצה לענות...

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני מבקשת לא לענות על כל שאלה לחוד. יש לי הרבה שאלות אליך.

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (מאיר, ש. תמיר, הורביץ, בגין, ריאל-נאור) —

ראש הממשלה ג. מאיר:

אין לי מושג על מה אתה מדבר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

על כל פנים אני דיברתי על דבר שפורסם הבוקר בעתונות, והפנייה על כך תבוא.

ראש הממשלה ג. מאיר:

באשר לרפ"י, משנה שם לא תמיד משנה מול. אין לי מושג על מה אתה מדבר. אבל חברי-הכנסת תמיר, אם קראת את זה הבוקר, אלה חדשות בשבילך. אני לא קראתי. אין לזה שחר. לא הועברה הצעה, לא באופן רשמי ולא באופן בלתי רשמי, על גבולות, על מפות. לא היה ולא נברא. זה לא הועבר לא לאמריקנים ולא לשום משרד חוץ אחר. זה פשוט איננו קיים.

דרך אגב, זכתה היום תנועתו לאמירה של חבר-הכנסת שמואל תמיר, שלא כל כך פוגקו לשמוע אותה ממנו, לא בסיעתו הנוכחית ולא בתנועה שהיה שייך לה בעבר, שעשינו גדולות במעשים. לא תמיד אמרתם לנו דבר זה. לא פינקתם אותנו. להיפך, כמה זילזול, כמה לעג, כמה פעמים הועמדו כל המעשים שלנו בקטנותם מול הדיבור הגדול.

מנחם בגין (גח"ל):

מה זה, גבירתי, "דיבור גדול"? אנחנו רק דיברנו, ואחרים רק עשו? זאת ההיסטוריוסופיה שלך? אנחנו לא עשינו למען עם ישראל?

(חברת-הכנסת א. ריאל-נאור קו-ראת קריאת-ביניים)

ראש הממשלה ג. מאיר:

חבר-הכנסת בגין, חברת-הכנסת ריאל-נאור, בבקשה מכם — בקונטקסט הנכון. דוגם ועוד דוגם. אילו שטויות, אילו דברים קטנים, כשנחוצות פטיציות, כשיש להעמיד תביעות פוליטיות. במה אתם עוסקים?

אסתר ריאל-נאור (גח"ל):

הכל היה נכון והכל נכון גם היום.

(קריאה: זה, גבירתי, הוויכוח היום.)

ראש הממשלה ג. מאיר:

היום בא חבר-הכנסת תמיר ומלמד אותנו פרק בחשיבות של הסיעה. אני מברכת אותו שהגיע למסקנה זו. אבל יבוא יום, כאשר ידובר על מה שעשו משך שלוש וחצי שנים אלה גם בבקעת הירדן וגם בסיני וגם בשארם-א-שייך וגם בגולן — וזה לא מעט — ומי שיעשה את החשבון, מי הם אלה היושבים בהיאחזויות הללו, גם הוא יגיע למסקנה כי אלה שמוכנים למסור את סיני ואת יהודה ואת שומרון...

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני מבקש שתדברי כראש הממשלה של העם כולו, וכולם עומדים בכל החזיתות. בתי יושבת בהיאחזות, ואינני מוכן לקבל חלוקה זו ללוחמים ולמתיישבים.

ראש הממשלה ג. מאיר:

חבר-הכנסת שמואל תמיר, אל תסלף את הדברים, לא הזכרתי את המלה "לוחמים".

חבר-הכנסת בגין, לאחר שהתייחס מהפלת הממשלה בכנסת, פונה לבחירות בטענה שהמצע השתנה. ייתכן. אבל המצע של גח"ל בוודאי לא השתנה. רבותי, במצע זה הלכתם לבחירות. היה בו כל הפאתוס — ואיני אומרת זאת במרכאות, כי אני מאמינה שיש יהודים המתייחסים בפאתוס אמיתי לשלמות הארץ ול"אף שעל". את זאת בדיוק אמרתם, בזאת הלכתם לעם רק לפני שנה וחצי, עשיתם כמיטב יכולתכם — ויש ביניכם אנשים היוצאים לדבר; עשיתם זאת, פניתם אל העם, ואלו הן התוצאות.

כל אחד על-פי תפקידו עושה מה שהוא יכול לעשות: מי שנושא באחריות בשם המדינה, בשם הכנסת, באחריות לניהול העניינים — עושה את חלקו; מי שנמצא באופוזיציה — עושה את חלקו; אבל זהו חלק בערבון מוגבל. כל העזרה — בבקשה; אבל הדבר רים שאינם עושה — אין זה לטובת העניין הכללי, ואינני יכולה להסכים בשום פנים ואופן לציטוט חצאי משפטים ולפירוש — אינני רוצה להשתמש במלה חמורה ולכן אניגד זאת ב-"understatement" — פירוש בהחלט לא נכון של דברים שנאמרו, וזה כלפי חוץ, שזוהי הממשלה ואותה צריך להפיל.

שמעתי את דברי חבר הכנסת ברדי, או אולי בטלוויזיה, אינני זוכרת בדיוק, שאמר כי זוהי חובה פטריוטית. ירשה לי חבר-הכנסת בגין לפקפק בתרומה הפטריוטית הזאת.

ועתה רק עוד מלים נוספות אחדות. בעצם, כל מה שאמרתי לחבר-הכנסת בגין אפשר לומר גם לחבר-הכנסת תמיר, ועוד. בוודאי לא היתה זו שגגה מצד חבר-הכנסת תמיר כאשר הוא, בכל אופן כך נדמה לי, לא תמך בהליכה לבחירות. הוא כבר הלך, כבר הלך וכבר חזר. אני בטוחה שהוא שמח שחזר, אבל הוא בוודאי יודע שגדולות לא צפויות לו מכך.

חבר-הכנסת תמיר, אתה חבר כנסת, ראש סיעה, באופוזיציה, אתה שומע שמשרד החוץ האמריקני אמר כי הצעות כאלה הועברו אליו באופן רשמי —

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

באופן לא רשמי.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אפילו באופן לא רשמי — האם זה למעלה מן המושגים האופוזיציוניים להרים שפופרת ולשאול: האמנם כך הוא?

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

ביקשו זאת שנים-עשר אנשים, חברי כנסת נאמי, ואת סירבת לקבל אותם. הם ביקשו להיפגש, לקבל דיווח, ואת לא השבת למכתבם.

ראש הממשלה ג. מאיר:

חבר-הכנסת הורביץ, אולי תדבר יותר לאט שאני אשמע.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

בשאלות חשובות ביותר פנו מספר סיעות אל ראש הממשלה לבקש אינפורמציה, אם ממנה ואם משליח מטעמה, ולא קיבלו אפילו תשובה על המכתב.

חוברת כ', ישיבה קס"ז

– הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ש. תמיר, מאיר, נבון, ריזאל-נאור, ידיד, אליאב, לנדאו, שכטרמן, ביבי, צדוק) –

ראש הממשלה ג. מאיר:

אחת מן השתיים: או שאתם חושבים שהדברים היו חשובים, ואם כך הדבר אל תצטקו; או שאתם חושבים שלא היו חשובים, כפי שאמרתם פעם. אז מותר לומר לכם: אחרי גאומים כאלה שלאף אחד אין שכל, לא תבונה, לא אומץ, לא יכולת לעמוד, רבותי...

(חבר-הכנסת י. בדר קורא קריאת-ביניים)

... ההצעה לאי-אמון לא באה בעקבות הראיון ב"טיימס" הלונדוני. הייתי מבקשת שהבר-הכנסת שמואל תמיר יראה כמה פעמים הביא הוא הצעות לאי-אמון במשך שלוש וחצי שנים אלה. אל תהיה צנוע כל כך. זאת מיכסה שהוא בוודאי אינו מתבייש בה. גח"ל החליט לית יום אחד לעזוב את הממשלה. כך החליט, וזאת זכותו, ומאז הוא באופוזיציה ואינו מקבל את הדרך של הממשלה. אינני יכולה לעשות את החשבון בכנסת, אבל בוועדת החוץ והבטחון הבאנו לא פעם מאזן של מה שהפסדנו – ולדעתי לא הפסדנו שום דבר – ושל מה שהרווחנו בדרך הזאת, מצד שני של המטבע. אני מוכנה רחה לאמר לזכותם של חברי ועדת החוץ והבטחון: איש איננו קם להגיד שזה לא נכון, או שזה בלתי אפשרי להגיד. אלה הן עובדות – או שזה לא נחוץ, ואיש אינו יכול להוכיח שכל התוספת הגדולה והעצומה בכוח שלנו היתה נתונה והיתה יכולה להיות גם בדרך של גח"ל. בכל אופן להבטיח זאת דבר בלתי אפשרי הוא. הממשלה הבטיחה זאת בדרכה שלה, תוך ויכוחים קשים ומרים גם עם ידידים, במשך התקופה הזאת, וגם גרמה לכך שהכוח שלנו היום הוא כפי שהנו. זוהי עובדה, דבר זה הוכח.

אני מבטיחה שחזרה עוד שנים רבות במסגרת של ממשלה ואופוזיציה ועוד יהיו בינינו ויכוחים. אבל בקשה לי אליכם: אתם רשאים לומר את דברכם, בהחלט, אנו חיים במשטר דמוקרטי אבל יש לגלות אורך רוח וסבירות כדי לשמוע תשובה, גם כאשר היא לא-נעימה הרבה פחות מאשר הדברים שאתם אומרים. הממשלה חייבת לשמוע את הביקורת של האופוזיציה, והאופוזיציה חייבת לשמוע את תשובת הממשלה לדברי הביקורת של האופוזיציה.

היו"ר י. נבון:

ועדת הכנסת החליטה שבתום דברי התשובה תימסרנה הדעות של הסיעות. בטרם נעבור לשמיעת ההודעות אני נענה לפניית סיעת המפד"ל להכניז על הפסקה קצרה.

(הישיבה הופסקה בשעה 14.40 וחודשה בשעה 15.00.)

היו"ר מ. ביבי:

אני מחדש את ישיבת הכנסת. בשם סיעת המערך ימסור הודעה חבר-הכנסת צדוק.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני הישבר-ראש, כנסת נכבדה. הדברים שנתפרסמו ב"טיימס" הלונדוני מפי ראש הממשלה, שעליהם ששה האופוזיציה כמוצאת שלל רב, הם דברים חיוניים גם מבחינת התוכן, גם מבחינת העיתוי.

אשר לתוכן, ראש הממשלה חזרה, תוך הדגשה

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

דיברת על לוחמים ומתיישבים. את ראש הממשלה של העם כולו.

ראש הממשלה ג. מאיר:

לא הזכרתי את המילה "לוחמים". אתה דורש שיתיישבו בשארם-א-שייך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אני מדבר גם על התיישבות. קצת ממלכתיות בשנת 1971 לגבי העם כולו, שאת ראש הממשלה שלו. כבר כתבתי לך בנודן זה. מתנדבים בלחימה ובהתיישבות הם מכל השדרות. יש דברים שלא ייאמרו.

היו"ר י. נבון:

חבר-הכנסת שמואל תמיר, זה לא נאום.

ראש הממשלה ג. מאיר:

כשמקטינים ערך מעשים גדולים וחושבים שעל-ידי דיבור אפשר לבנות את הארץ, הרי אני אומרת: עושים היום בכל מקום ומקום, ואל תכניס את המלה "לוחמים". לא הזכרתי מלה זאת, ואל תכניס אותה. אני דיברתי על מי שיושב במקומות אלה. אז יתווכחו על הקשר בין דיבור ובין מעשים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

בוה מדובר, ובכך חוסר ממלכתיות שאת מגסה לחלק את העם בניגוד לעובדות הידועות לך על ההתיישבות.

אסתר ריזאל-נאור (גח"ל):

כולנו יושבים כאן בזכות המעשים שנעשו או. לא צריך לשכוח זאת.

(חבר-הכנסת א. אליאב קורא קריאת-ביניים)

(חבר-הכנסת מ. בגין קורא קריאת-ביניים)

מנחם ידיד (גח"ל):

אז תאמר "שינוי".

אריה אליאב (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני אמרתי לו שהוא לא עשה?

חיים לנדאו (גח"ל):

אבל, גבירתי, הבטחת שלא תשטשי את עיקרי הדברים.

היו"ר י. נבון:

חברי הכנסת, אבקש להפסיק.

ראש הממשלה ג. מאיר:

אני מוכרחה לומר שזה סימן לא טוב לכם...

(חבר-הכנסת מ. ידיד קורא קריאת-ביניים)

ב-1948 לא מעט כוח בא לנו מן הנקודות החלשות הקטנות באוהלים, ברביבים ובמקומות אחרים.

אברהם שכטרמן (גח"ל):

זה רכוש מפלגתי? למה את חוזרת על זה?

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (צדוק, מילמן, רזיאל-נאור, ידיד, קורפו) —

והמחשה, על כמה יסודות המדיניות שלנו בשאלת הגבולות, ואלה הם:

ראשית, קביעת הגבולות היא עניין למשא-ומתן ולהסכם בין הצדדים; שנית, הגבולות חייבים להיות גבולות שמכוח עצמם יעניקו לישראל בטחון; שלישית, קווי שביתת הנשק שמלפני ה-5 ביוני 1967 אינם גבולות בטוחים, ולפיכך לא תקבל אותם ישראל כגבולות קבע; רביעית, אין ישראל תובעת שקווי הפסקת האש, שנתגבשו בתום מלחמת ששת-הימים, יהיו לגבולות קבע; הגבולות יהיו אי שם בין הקווים של ה-4 ביוני ובין הקווים של ה-11 ביוני; חמישית, השיקולים אשר ינחו את ישראל במשא-ומתן על הגבולות יהיו שיקולים בטחוניים; שישיית, מדברי ההדגמה וההמחשה של ראש הממשלה — על סיני, עם שארם-א-שייך, על רצועת עזה, על ירושלים, על הגדה המערבית, על רמת הגולן — מסתבר ששיקולי הבטחון של ישראל, כפי שישראל רואה אותם, יחייבו שינויי גבולות לאו דווקא קלים לעומת הקווים שמלפני ה-5 ביוני; ושביעית, האוכלוסיה הערבית שביהודה ובשומרון, כ-600 אלף נפש, אף היא שיקול בקביעת הגבולות, לכל ייפגע צביונה היהודי של מדינת ישראל.

אלה עיקרי הדברים שנתפרסמו ב"טיימס" מפי ראש הממשלה. מי שגורס שאף בתנאי שלום לא תיטוש ישראל אף שעל אדמה שהיא מחזיקה בו כיום, מי שנתפס לסיסמת "ארץ ישראל השלמה", ודאי ימצא את עצמו חולק על דברי ראש הממשלה. אבל הדברים האלה — חידוש אין בהם; סטייה כלשהי מן המדיניות שהיתה נקוטה בידיו עד כה — אין בהם. יש ויש בהם הדגשה והמחשה של היסודות הקבועים ועומדים במדיניותנו. דווקא הדגשה זאת, המחשה זאת, הן בשעה זו דבר בעתו. הן דבר בעתו על רקע ההתפתחויות המדיניות, משני צדדים: מצד אחד, נסיונות מצריים, תוך הבעת נכונות לעשות הסכם שלום עם ישראל, להכתיב לנו, בעזרת הסובייטים והצרפתים, נסיגה טוטלית לקווי ה-4 ביוני; ומצד שני, נסיונות אמריקניים, מלווים מסע הסברה אמריקני, לכרסם במושג ה"גבולות הבטוחים" ולרוקנו מתכנון — על-ידי תכנית רוג'רס, על-ידי הבעת הדעה שערביות בין-לאומיות הן שיעניקו לגבולות ישראל את הבטחון.

על רקע זה חשוב היה להדגיש, דווקא בשעה זו, את דבקותנו בשלושה עיקרים: ראשית, הגבולות הם עניין למשא-ומתן ולהסכם; שנית, ישראל לא תיסוג לקווים שמלפני ה-5 ביוני; ושלישית, גבולות בטוחים הם בעינינו גבולות בניהוגה, גבולות אשר, כשלעצמם, מכוח עצמם, מכוח נכונותיהם האובייקטיביות — הגי' אוגרפיות, הפיסיות, — מכוח עמידת כוחות צה"ל בהם — מעניקים בטחון לישראל, ולא גבולות אשר בטחונם בא להם, כביכול, מכוח גורם חיצוני כלשהו, כגון ערו' בות בין-לאומיות.

חזרה זו, הדגשה זו, חשובות במערכה המדינית שבה אנחנו נתונים ולקראת המאבקים המדיניים שעוד צפויים לנו; ואין זה מקרה שדברי ראש הממשלה, אשר האופוזיציה בישראל מגסה להציג אותם כהסתלקות מעמדות, נתקבלו ברחבי העולם בביטוי לדבקותה הנחו' שה של ישראל בעקרונותיה ובעמדותיה, וחזיקה את עמדתה ואמינותה של ישראל.

אדוני היושב-ראש, זכותו הפרלמנטרית של חבר-הכנסת בגין היא, כמובן, להציע אי-אמון לממשלה בכל עת ובכל שעה ועל כל עילה הנראית לו. אבל נדמה לי שאדם מן הישוב אינו יכול שלא לפקפק אם שיקול הדעת המאוון הוא שמנחה את חבר-הכנסת בגין במהלכו.

לפני שבעה חודשים הוא הוציא את סיעתו מן הממשלה על חודו של קול. רק לפני שבועיים הוא הביע נכונות לשקול הצעה לחזור לממשלה.

דב מילמן (גח"ל):
לא נכון.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):
לא הביע שום נכונות.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
היום הוא מרעיש...

מנחם ידיד (גח"ל):
למה אתם מסלפים את העובדות?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
הוא הביע נכונות לשקול הצעה לחזור לממשלה. (קריאה: אם תחזור לקווי היסוד של הממ"שלה.)

היום הוא מרעיש עולמות ומציע אי-אמון לממ"שלה בשל שיחה עתונאית של ראש הממשלה, שלא נתחדש בה שום דבר מהותי. והצעת אי-האמון מלווה איום בפעולות אחרות, לרבות מפגנים או הפגנות, ותביעה לעריכת בחירות חדשות.

מנחם ידיד (גח"ל):
מה פסול בכך?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
אי-אפשר להשתחרר מן ההרגשה של Déjà vu, כבר היו דברים מעולם, כבר ראינו ושמענו דברים כאלה. אין זאת אלא שעל חבר-הכנסת בגין עובר כנראה אחד הרצידיבים האפוקליפטיים שהורגלו בהם במשך כל השנים האלה.

הציבור דאי יכיר ויוזה...

חיים קורפו (גח"ל):
זה רציני?

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
... את הגברת, גם אם חבר-הכנסת בגין מגסה לעטוף אותה באדרת חדשה כביכול של "אופוזיציה פטריוטית".

אשר לתביעה לעריכת בחירות חדשות, הרי גם בזה אין חדש. התקופה היחידה, שבה חבר-הכנסת בגין לא תבע עריכת בחירות חדשות, היתה תקופת השתתפותו בממשלה. בשנות האופוזיציה הארוכות שקדמו לזה היינו שומעים תביעה לבחירות חדשות לעתים קרובות למדי. אילו נערכו בחירות כל אימת שחבר-כנסת בגין תבע זאת — היינו הולכים מבחירות לבחירות כמעט ללא הפוגה. עכשיו, משחזר חבר-הכנסת בגין לאופוזיציה, מתחדשת התביעה ודאי תחזור בעתיד לעתים מזומנות.

חוברת כ', ישיבה קס"ז

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (נחושתן, צדוק, לנדאו, ביבי, בן-מאיר) —

שובתה. על כן החליטה סיעת המפד"ל להצביע נגד הצעת אי-אמון לממשלה.

עם זאת עליו להזכיר שוב, ובהדגשה, את עמדתה העקרונית של המפד"ל, כפי שבאה לידי ביטוי בהחלטות ועידתה האחרונה ובמצעה לבחירות לכנסת, וכפי שגוס' חה ביתר בהירות בהחלטות הנהלת המפד"ל לקראת חידוש שיחות יארינג. בהחלטה זו, שציטטתי במליאת הכנסת בדיון על חידוש שיחות יארינג, לא חל שום שינוי. בין השאר נאמר בה — ופיסקה זו היא, למעשה, היסוד העיקרי בהחלטה — כי "נציגי המפד"ל לא יוכלו להיות שותפים לכל תכנית שתוגש מצדנו ולא תכלול בתוכה את יהודה ושומרון".

יעקב נחושתן (גח"ל):
אלה, כנראה, רק דיבורים.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):
גם בישיבת הוועד הפועל, שהתכנס שלשום אחרי הצהרים בתל-אביב, הודיע יושב-ראש הוועד הפועל של המפד"ל חבר-הכנסת יצחק רפאל, בהתחלת הישיבה, כי לא חל שינוי בעמדה זו וכי נציגי המפד"ל בממשלה ובכנסת "מייצגים אותה, דברים בה ויעשו הכל להגשימה".

עמדה זו של המפד"ל איננה חדשה ולא התגבשה רק בוועידתה האחרונה. היא מבוססת על אמונתנו האיתנה בהבטחה האלוטית שארץ ישראל שייכת לעם ישראל. בשוכנו לארץ, בחידוש המדינה ובקיבוץ גלויות אנו רואים יד ה' והתחלת מילוי ההבטחה. לא עלינו לדחוק את הקץ, ועל כן הסתפקנו בהקמת מדינת ישראל בחלק מן הארץ והיינו מוכנים גם בה לחיות בשלום עם שכנינו. רצוננו ושאיפתנו לשלום ומנוחה היו חוקים כל כך, שהיינו מוכנים להשלים עם הכיבוש הבלתי חוקי — אפילו לפי החלטות אר"ם — כאשר חלק ממולדתנו בידי ירדן ומצרים. אולם ישועת ה' כהרף עין, נכפתה עלינו מלחמה שלא רצינו בה, מלחמה שדרשה מאתנו קרבנות רבים, אשר במסירותנו צה"ל והעם כולו היושב בציון ובעזרת ה' יתברך ניצחנו בה, והחזרנו לעמנו את השטחים הכבושים על-ידי התוקפנים. רואים אנו גם בהתרחשות זו יד ה' המתכננת ומוליכה לאיחוד הארץ ולהחזירנו אל המנוחה והנחלה. לצערנו עוד לא הגענו אל המנוחה, והיא, כפי הנראה, עוד רחוקה מאתנו. אולם כבר נקבע בהיסטוריה, גם של עמנו וגם של עמים אחרים, שהמנוחה מגיעה רק אחרי שרוכשים את הנחלה. מה היא הזכות לדרוש מאתנו לוותר על חלקי מולדתנו הנמצאים בידינו, שהחזרנו לנו במלחמה קשה שנכפתה עלינו? לא רק על נחלתנו אנו מתבקשים לוותר, אלא על נחלת אבות ועל נחלת הדורות הבאים, על תקוות ותפילות של מאות שנים, על דמעות ומרטירולוגיה, על דבקות במשימה תוך קרבנות רבים של העבר הרחוק והקרוב, על ירושת בנינו ונכדינו, על בטחון העתיד, על זכות הדורות הבאים לחיות בשלווה במולדתם, לפתחה ולבנותה בעד העם כולו.

מחובות להשמיע את ההנמקה הדתית וההיסטורית, בטיעון המדיני וההסברתי שלנו, נוסף על טעמינו הבטחוניות הצחוקות והמבוססות. בסוף דבר, רק ישראל תקבע את גורלה, ועמדתה האיתנה היא שתקבע את גבולותינו. בינתיים אל נא נסיה דעתנו מחובתנו

יעקב נחושתן (גח"ל):
לא מתאים לך לדבר כך.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
נתייחס אליה עכשיו ובעתיד כפי שהתייחסנו אליה בעבר; לא נרשה — על אחת כמה וכמה בשעה חמורה זו — עירעור יציבות הממשל והכנסת הארץ לקלחת בחירות ללא כל צורך.

חיים לנדאו (גח"ל):
לסגת מותר, רק לבחירות אסור ללכת.

חיים יוסף צדוק (המערך, עבודה-מפ"ם):
מאז נערכו הבחירות האחרונות לכנסת עברו פחות משנה וחצי. הסיעה שאני מדבר בשמה הלכה לבחירות לא על יסוד המצע של גח"ל על "ארץ ישראל השלמה", אלא על יסוד מצעה היא, ובו נאמר בסוגיית הגבולות: "ישראל לא תשוב עוד לא קווי שביתת הנשק שמלפני מלחמת ששת-הימים. על גבולות המדינה לחיות גבולות אסטרטגיים, כדרוש להבטחת קיומה".

במערכת הבחירות הסברנו לציבור מה היא המשמעות הקונקרטית של הנוסחה הזאת שבמצע. הציבור הצביע כפי שהצביע, והצבעתו משתקפת בהרכב היתר הזה. המצע שעל פיו נבחרנו הוא המנדט שלנו. על פיו נפעל. דברי ראש הממשלה שנתפרסמו ב"טיימס" נאמנים לחלוטין למצע זה.

כאשר, בבוא העת, נלך לבחירות, ישפוט הציבור ויחליט במי הוא נותן אמונו. על יסוד העבר אין זה בלתי סביר להניח, שחבר-הכנסת בגין וסיעתו יחזרו אז — לפי הביטוי האהוב על חבר-הכנסת בגין — "לשרת את העם באופוזיציה", וקרונו לוודאי שבכנסת השמינית נחזור ונשמע חדשים לבקרים תביעה לעריכת בחירות חדשות.

הי"ר מ. ביבי:
רשות. הדיבור לחבר-הכנסת ישראל שלמה בן-מאיר בשם סיעת המפלגה הדתית הלאומית.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. יש להצטער ביותר על אי-ההבנה שנוצרה בישראל ובעולם כולו על-די שיחת ראש הממשלה עם סגן העורך של ה"טיימס" הלונדוני שפורסמה בעתונתו. ברור לנו שפירסום זה טוב היה אילו לא נברא משבר, אולם את הנעשה אין לה שייב, ונאמנים עלינו דברי ראש הממשלה שזאת היתה שיחת רקע ולא ראיון — דבר שמוכח גם מתוך קריאה מדויקת של הפירסום — ולא היה בשיחה זו נסיון לצייר מפה ולא להצהיר הצהרות מדיניות, אלא להזכיר, כדברי רקע לנושא, רעיונות שהועלו ומועלים מוזמן לזמן. ראש הממשלה הודיעה במפורש, שהדברים שפורסמו אינם מחייבים את הממשלה, שלא נתקיימו בנדון דיונים בממשלה, ועל אחת כמה וכמה לא נתקבלה החלטה. בתקופה נשארו רק החלטות הממשלה והכנסת הקיימות, והן המחייבות. לפי החלטות אלה לא נוזל מכל גבול שאנו עומדים בו עכשיו כל זמן שלא נגיע לחוזה חתום, הקובע שלום צדוק ובר-קיימא. כל שינוי בהחלטות אלו הרי יחייב דיון מחודש והחלטה חדשה גם בממשלה וגם בכנסת. מספקים אותנו בכך דברי ראש הממשלה בת-

– הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (בן-מאיר, ביבי, לורנץ, הלוי, לנדאו) –

מסויימת כמחיר לשלום-אמת עדיפה מן הסיכון של סיבוב נוסף, הטומן בחובו את האפשרות של התערבות רוסית ועוד כל מיני סיבוכים, שאיש מאתנו אינו יכול לדאותם מראש.

סיכומי בסעיף זה: אסור לנו לוותר על שום נקודה אם יש בכך סיכון בטחוני-צבאי, ובעניין זה יקבעו ויש-מיעו דבריהם האנשים המופקדים על ענייני הבטחון והצבא; ומאידך גיסא מותר לנו לוותר על שטחים, ככל שזה כואב לנו, כתמורה לשלום-אמת. כמובן, כל זה אם הערבים אמנם יסכימו לשלום-אמת, ולעת עתה, לדעת, אנו רחוקים-רחוקים מזה. יש משהו למעלה, סובב כל הסיבות, אשר מנהל את העניינים, ומחשבתו היא שתקום.

חיים לנדאו (גח"ל):

והוא מצווה עליך לסגת?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

לא אמרתי שום דבר קונקרטי בעניין נסיגה, חברי הכנסת לנדאו. אני אומר רק שמבחינה בטחונית אני סומך על האנשים הקובעים בענייני בטחון.

שנית, מבחינה המדינית. לא מתקבלת על הדעת הגישה, שאנו יכולים לצפצף על העולם כולו, לרבות הידידים שלנו, ובעיקר הידידה והתומכת היחידה שלנו מבחינה מעשית, ארצות-הברית של אמריקה. קשה לקבל במדיניות ריאלית את ההנחה האומרת, שאמריקה תתמוך בנו בכל התנאים, גם אם אנו לא נתחשב בה כלל וכלל.

חברי הכנסת, אינני יודע מה היה מצבנו לולא היינו מקבלים את כל הכלים מארצות-הברית במשך שבעת החודשים האחרונים. האם משהו מאתנו יגיד בודאות שהיינו מסוגלים לעמוד נגד הטילים הרוסיים מסוג "סאם 2" ו"סאם 3" בלי הציד האלקטרוני ושאר הכלים אשר קיבלנו מאמריקה בזמן האחרון? אני משוכנע שלארצות-הברית אינטרס משלה באזור שלנו, והעזרה שהיא מושיטה לנו ביד רחבה אינה רק לשמה ואין היא כולה אהבת ישראל בלבד, אלא – ואולי בעיקר – היא באה מפני שענייני מדינת ישראל הקטנה מזדהים במקרה, או יותר נכון, בהשגחה, עם ענייני ארצות-הברית הגדולה. אני אומר זאת, חברי הכנסת, לא כביקורת, להיפך, אני רואה את ההשגחה בזה. לי ברור שעזרה הקשורה גם באינטרס העצמי של ארצות-הברית עדיפה מעזרה שהיא כולה לשמה, למען ישראל בלבד.

דווקא לכן אסור לנו למתוח את החבל יותר מדי. עלינו לקחת בחשבון שאנו עלולים לגרום לכך, שהאנטי-טרסטים של ארצות-הברית לא יזדהו עוד עם האינטרסים שלנו, אלא אדרבה – יעמדו בניגוד, ואז, אף-על-פי שאני אופטימיסט מושבע, לא קשה לי לשער שארצות-הברית תפעל בצורה אחרת לגמרי מאשר היום, ועלינו להגות, עד כדי פעילות אקטיבית נגדנו.

חברי הכנסת, לא הייתי מוכן להתחשב בהערכה המדינית כפי שבאה לידי ביטוי בדברי הקצרים במדון אילו ההערכה הבטחונית-צבאית היתה מצווה שלא להתחשב במה יאמרו הגויים. אבל מפני שמבחינה בטחונית-צבאית אין סתירה במדיניות של התחשבות בארצות-הברית, אלא אדרבה, הרי נשאר ההגיון הפשוט של

המעשית היומיומית. עלינו להגביר ולהחיש את ההתנחלות וההיאחזות, ליום ולהקים קריות עירוניות, כפי שהתחייבו בקווי היסוד של הממשלה, בכל חלקי הארץ ובראש ובראשונה להחיש את בניין קריית חברון, לפתח אותה בקצב מהיר ומזורז ולהקים מרכז גדול לבנים בעיר האבות.

הי"ד מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת שלמה לורנץ להודעה בשם סיעת אגודת ישראל.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ראשית כל יודשה לי – כיוון שקודמי לא עשו זאת – להעיר הערה אחת בקשר להפסקה. לדעת, סיעה קואליציונית שאינה יודעת אם יש לה אמון בממשלה או לא, ודרושה לה הפסקה של רבע שעה, מסופקני אם אחרי רבע שעה של התייעצות היא כן יודעת מה עמדתה.

בנימין הלוי (גח"ל):

נכון מאוד.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

לדעת, ההפסקה שניתנה לא היתה לכבודה של הכנסת, ולכן אציע לנשיאות הכנסת, שלהבא, ולא חשוב מטעם איוו סיעה תבוא בקשה כזאת בדיון שכזה, לא תיענה לבקשה כזאת.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעתי לא תצביע על אי-אמון לממשלה על רקע הצעות אי-האמון ששמענו אותן היום. אם הבעיה הגדולה והמקיפה שעומדת לפנינו עלינו לבחון משלוש בחינות. ראשית כל, הבטחונית-צבאית; שנית, המדינית; ושלישית, היהודית.

חיים לנדאו (גח"ל):

וההיסטורית?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

היהודית, ההיסטורית – וכל מה שכולל בכך.

בנימין הלוי (גח"ל):

ואיפה התורה?

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

התורה היא האספקט היהודי. ברור.

בסוגייה של הבעיה הבטחונית-צבאית, דהיינו האם ויתור על שטח מסוים מסכן את עצם קיומנו או שירבו קרבנות חיים אם נילאץ להתמודד מחדש, חס וחלילה, קיימות השקפות שונות, ודיוקן זה מוז בקיצוניות, כפי שהושמעו גם היום מעל במת הכנסת. אנו, אנשי אגודת ישראל, מקבלים בעניין זה את דעתם של האנשים המופקדים מטעם כולנו על ענייני הבטחון, ובראשם שר הבטחון, וועדת השרים לענייני בטחון, אשר חוקה עליהם כי עמדתם מבוססת על דעת אנשי הצבא, ובראשם הרמטכ"ל וראשי החילות. ומכיוון שהמומחים לענייני בטחון הם בדעה שוויתורים מסוימים – לא אתיחס עכשיו לאילו ויתורים – על השטחים ששוחזרו במלחמת ששת-הימים, או ויתורים כעין אלה שהוזכרו על-ידי ראש-הממשלה בעמדי "טיימס", לא יגרמו סכנה בטחונית, ובכל אופן פחות סכנה מאשר השארת המצב המעורפל אשר סופו מי ישורנו, הרי שאנו בדעה, שפשרה

חוברת כ', ישיבה קס"ז

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (לורנץ, לדנא, בן-מאיר, מאיר, בגין, ביבי, האונגר, שטרמן, ריאל-נאור) —

מאידך גיסא, אדוני היושב-ראש, לא נוכל להביע אמון לממשלה אשר לדעתנו איננה משכיחה להבטיח את קיומו העיקרי של עמנו, את קיומו הרוחני כעם סגולה, עם התורה, שרק בזכות זאת החזקנו מעמד עד היום, ורק קיום התורה ובטחון בה' יבטיח את נצחיות קיומו לעד. אין אומתנו אומה אלא בתורתה.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גדעון האונגר להודעה בשם הסיעה הליברלית העצמאית.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כאשר האונתי לדבריו של חבר-הכנסת בגין, ניסיתי להבין למה חותר ראש האופוזיציה, לאן הוא רוצה להוביל את המדינה, איזו עצה הוא משיא לנו כיצד להשיג את מטרות המדינית הראשית, שגם הוא, מובטחני, שותף לה: השגת השלום הנכסף.

הוא אמר שהממשלה מרעה לעם. ובכן, תומכי הממשלה הם עדר מרעים. מיהו המרע לאומה, חבר-הכנסת בגין...

אברהם שטרמן (גח"ל):

איהו מין תרגילי דקדוק?

אסתר ריאל-נאור (גח"ל):

"עדת מרעים"...

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית):
מובטחני שחבר-הכנסת בגין לא השתמש במלה זו, במלה התנ"כית הזאת, לשווא. יש לה משמעות.

(קריאה: צריך להבין אותה.)

כן, אנו מבינים. מבינים היטב.

מיהו המרע לעם? זה החותר לכל דרך אפשרית לשלום, או זה הפוסל מכל וכל את הדרכים הללו, בכשרון טרורי רב, אך ללא הצעת פתרון?

מה שאמרה ראש הממשלה רע בעיניכם. ובכן, מה נעשה כדי שלא נישאר מבודדים, שנצבד כוח, שנהיה חזקים לקראת כל מבחן אפשרי, שנעשה כל מה שניתן למען השלום ולהימנעות ממלחמה?

נכון, גם היום עדיין קיימת התנגדות לפשרה שראש הממשלה הציעה בראשי פרקים. נכון, צפויים לנו מאבקים. אבל האם סירוב לדבר על פשרה בכלל, האם דחייה כוללת של כל ויתור, אלה שיעו לנו יותר תמיכה, יותר רוחה מדינית, יותר התעצמות צבאית?

ומה מייפץ לנו חבר-הכנסת שמואל תמיד? לעצום עיניים לגבי המצב הבין-לאומי ולהתעלם מן החדירה הסובייטית. פירושו של דבר: להטות ראש בכוונה.

על מה בעצם הוויכוח?

באישורה המפורש של הכנסת החליטה הממשלה לפני זמן מה לשוב ולהזדקק לשליחותו של השגריר יארינג. פירשו של דבר כי הסכמנו להתחיל במגע עם מצרים וירדן בשיתות בלתי ישירות. כל עוד קיוונו שיהיה מגע ישיר ובלתי אמצעי בינינו ובין יריבינו, כפי שצריך היה להיות, לא היה מקום לקבוע מראש באופן מוסמך לא את עקרונות השלום ולא את פרטיו. אמרנו כי נשב עם נציגי הארצות הערביות ושם נגיש הצעותינו,

המושכל הראשון המחייב זהירות, שלא לבוא לידי קרע עם ארצות-הברית.

שלישית, הבחינה היהודית. ברור שהשכל והרגש היהודי מחייבים...

חיים לדנא (גח"ל):

מה היא ההלכה היהודית בעניין זה? הלא ההלכה מחייבת אותך.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אדוני הנכבד, אינני מוסמך להשמיע הלכה מעל במת הכנסת, אך חזקה עלי שלא אשמיע דברים שלא חקרתי לפני כן מבחינה הלכתית.

ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):

האם ביקשת דיון על כך במועצת גדולי התורה?

ראש-הממשלה ג. מאיר:

בשני עולמות אי-אפשר לזכות. זאת אתה שוכח, חבר-הכנסת בן-מאיר.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

ברור שהשכל והרגש היהודי מחייבים שלא לוותר על אף שעל אדמה מארץ אבותינו, אשר הובטחה לנו ולבנינו אחרינו. בטוחים היינו שהארץ הזאת לנו תהיה, גם בימי הגלות החשוכים ביותר, כאשר לא היה כל זיק של תקווה לשוב בדרך הטבע ולחיות בארצנו. רק האמונה איפשרה לנו לחיות עם התקווה ועם הבטחון המוחלט שגשוג לארץ אבותינו — דבר אשר בעיני הגויים וגם בעיני יהודים לא-מאמינים היה יותר מאשר אוטופיה. קל וחומר עכשיו, כשזכינו להיות שוב בארצנו, אנו מאמינים באמונה שלמה שזוכה לגבולות המובטחים על-ידי התורה.

אבל, חברי הכנסת, חז"ל קבעו כדרך חיים בשבי" לנו "אין סומכין על הנס". ומי מאמין יותר בבית הזה בנוסי הקדוש ברוך הוא מאשר אותם אנשים, שיש לי הזכות לייצג בכנסת? לפי הדין אנו חייבים — וכך נהגנו מאז ומתמיד — לכלכל את כל עניינינו, ענייני הפרט והכלל, בדרך הטבע; לצפות לנס, אבל לא לסמוך על הנס. לכן במקרה — ואני מדגיש את המלה "במקרה" — שהשיקולים הבטחוניים הצבאיים והשיקולים המדיניים יכריעו כי יש להעדיף למען שלום ויתור מסויים על שטחים ועל-ידי כך לחסוך קרבות בנפש — הרי תפי שתנו היא שיש להתגבר על הרגש, מתוך אמונה שכל ויתור הוא רק ויתור זמני גרידא. כי אנו מאמינים באמונה שלמה בביאת המשיח, ואף-על-פי שמתמהמה — בכל זאת נחכה לו בכל יום שיבוא, ואז נזכה לגבולות התורה ולשלום מוחלט.

מנחם בגין (גח"ל):

לא כתוב "אף-על-פי שנדחה אותו". "אף-על-פי שיתמהמה" כתוב. לא צריך לדחות אותו.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

לכן אין חלקנו עם אלה הדוחקים את הקץ, אלא בדרך הטבע בלבד.

עברנו דרך זיגוגית במשך אלפי שנה, תמיד מתוך דאיה פקוחה ואמונה צרופה שהשלימו זו את זו בצורה האידיאלית ביותר. לכן לא נביע הפעם אי-אמון במדיניות הממשלה על רקע ההצעות שהושמעו היום.

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (האוזנר, לנדאו, קרגמן, בדר, ביבי, הורביץ) —

אגיד מלה על עיתוי הדברים. לאחר שנאמר בשיחות יארינג מה שנאמר על-ידי מצרים ועל-ידינו, אין לאחרונה התקדמות נוספת. אינני מתפלל להפסקת השיחות. אבל ייתכן שכתוצאה מסירוב הערבים להסכים לפשרה יעלו בכל זאת שיחות יארינג על שרטון. מוטב שהדבר יקרה בגלל עיקשותם ואי-רצונם להתפשר משיקרה עקב סירובו לדבר אתם מכל וכל.

מה היה בדברי ראש הממשלה? קודם כל הובלט במפורש למה לא נסכים. לא נסכים לתביעתן של ארצות ערב לנסיגה מכל השטחים; לא נסכים לדרישתן של השגריר יארינג לקבל התחייבות מוקדמת לנסיגה לגבול הבין-לאומי עם מצרים; לא נסכים לתכנית רוג'רס המדברת על שינוי גבול קלים; לא נסכים לכך שאחרים יקבעו בשבילנו מהו גבול הבטחון הדרוש למדינת ישראל; הובלט מה דרוש לנו: כי שארם-א-שייך והגנישה אליה, עזה והגולן — כולם חיוניים לבטחוננו; וכי ירושלים תישאר מאוחדת, לב מדינת ישראל ובירתה.

למה נסכים? לפשרה. נעמד על הדברים החיוניים לבטחוננו. חיוני הוא כי תהיה לנו חגורת בטחון מינימלית, שאנו חייבים להחזיקה בידינו; חיוני הוא שהשטחים האחרים לא ישמשו עוד מקפצת זינוק לאויבנו; חיוני הוא לכן שיהיה פירוש השטחים אשר מהם התקיפו אותנו, מסיני, מהגדה ומהגולן. אנו נמנע חזרה על התרגיל של מאי 1967 שבו הותקפנו מדרום וממזרח. זה לא יהיה עוד לא רק אם הערבים לא ירצו בכך, אלא מפני שתיווצרה עובדות פיסיות שלא יניחו להם לעשות זאת. על הפירוש ושמירתו נפקה, אם לא יחידים, כי אז יחד עם ארצות ערב. וזהו הערבות הבין-לאומית שמדינת ישראל רוצה בה. וזהו מינימום התביעות, שמהן אין חזרה.

יוחנן בדר (גח"ל):

כמה "מינימומים" יהיו לך עוד?

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

כי זאת אנו רוצים להבטיח לבנינו, אנו רוצים להבטיח להם שלום; אהנו מוכנים לדבר ולחפש פשרה, שבה נוכל להציע לערבים לחיות אתנו, ועם בנינו אחריו, בשלום ובכבוד. זה מה שאנו רוצים להשיג בשביל הבנים, חיים בשלום ובכבוד. זה מה שאנו נושאים עינינו אליו למען הדורות הבאים, ועל כך מוכן רוב העם בישראל להתפשר, כהצעת ראש הממשלה.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת הורביץ להודעה בשם הרשימה הממלכתית.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת. תחילה אבקש בהרהר קצרה, לפני שאמסור הודעה אישית בתום הישיבה. בתאריך 29 ביולי 1970 שלחנו אליך, גבירתי ראש הממשלה, מכתב בחתימת חברי-הכנסת לורנץ, אביזוהר, ורדיגר ותמיה. שבו ביקשנו מעט מידע על המתרחש, ולא נענינו לא במכתב, וכמובן לא בטלפון. התשובה "לא יודעת" גרועה יותר מן התשובה: "לא יודעת, אבל...". נא לבדוק במשרד אם הגיע מכתב כזה. שנים-עשר חברי כנסת, המייצגים 10% של הבוחרים, ביקשו מידע על המתרחש, ולא קיבלוהו.

אבל קרה דבר-מה שהגיע אותנו להסכים לחזור לשיחות יארינג. לא אחזור לוויכוח ההוא; אינני מתחרט על ההחלטה של הכנסת והממשלה ולו רק בגלל כך שנחנה לנו בינתיים כבר שמונה חודשים של שקט תוך התבצרות והתעצמות. ומהשכמנו להתחיל בשיחות אלו, הגענו לשלב שצריך היה להציג ראשי פרקים של תכנית לגבי פשרה הוגנת בינינו ובין המדינות השכנות.

חיים לנדאו (גח"ל):

אף זה בניגוד לעמדה שהממשלה קבעה רשמית: אין ציור מפות; ראשית כל — מהות השלום עד תום.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):
חברי-הכנסת לנדאו, על זה השיבה לך...

(קריאות ביניים)

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
בשם מי אתה מדבר?

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

לא דיברתי ולא הוצאתי כעת מפי את המלה "גבול" בכל הקשר. אמרתי: פשרה הוגנת. אנה הקשב. שלב זה הגיע לאחר שמצרים קבעה מצדה בתכנית — אב, או לפחות על הנייר, פניה לשלום.

מה מייצעת לנו כעת האופוזיציה? שבתשובה לכך נאמר שכל זה אחיות עניינים; שאיננו רוצים עוד בשום מגע עם ארצות ערב, ישיר או בלתי ישיר; שאין מה לדבר אתם מפני שהם משקרים. יכול להיות שיש מי שאיננו שמח על כך שמצרים הודיעה פניה לשלום. אני אינני מזלזל באמירה זו, ואני רואה בה התקדמות שהצריכה תגובה מצדנו. הדרך להסדר רחוקה, אבל צעד מסוים נעשה.

גם אם נגרוס כלפי מצרים, ובצדק, את העקרון של "כבדהו וחשדהו", הרי אפילו כדי לצאת ידי חובת המדינה לחשוף צריך היה לומר מה הם הדברים הכבדהו לנו, דווקא מפני שאין לנו בטחון בכוחותיהם האמיתיות של יריבנו-אויבנו. האם אין חשיבות לכך שהעולם כולו, יריב וידי, ידע על מה אנו עומדים?

היתה לנו נוסחה עד עכשיו: לא גבולות הפסקת האש של יוני 1967, ולא גבולות שביית הנשק של 1949; משהו באמצע. בתור נוסחה אלגבראית כללית זה היה טוב מאוד. אבל פעם הרי צריך לדבר בלשון ברורה יותר, אריתמטית, ולפרט את הדברים. והדברים נאמרו על-ידי ראש הממשלה באופן כללי, כקווי רקע וכמסגרת.

נכון כי היו שרים רבים שאמרו דברים דומים בהזדמנויות קודמות. אבל הפעם אמרה זאת ראש הממשלה, יש לכך משקל וחשיבות. היא גם שוחחה עם נציג של עתון נכבד ורבי-השפעה. אתמול ניסו החוגים הקרויים "מקורבים לראש הממשלה" להמעיט בחשיבות הדברים, כאילו אין חידוש בהם. לא הייתי מיינץ לחוגים המקורבים לראש הממשלה להמעיט בערך הדברים. מבחינת העובדה שראש הממשלה אמרה מה שאמרה יש חשיבות רבה לשיחת רקע זאת ולהבהרות שניתנו בעקבותיה היום. ולגבי עיקרי הפתרון. כפי ששמענו אותם מפיה היום, מעל דוכן זה: משא-ומתן, גבולות בני הגנה, החלטה סופית על-ידי הממשלה והכנסת; ועד אז — החזקה בכל עמדותינו.

דינאמיקה לעבר שלום ולא לעבר מלחמה, יש צורך כי גבולות ישראל ייקבעו על-פי העקרונות של גבולות בטחון אסטרטגיים עמוקים ככל האפשר.

ראש הממשלה ציירה יסודות למפת השלום שלה וזאת בעיצומו של מסע לחצים כבד המופעל על ישראל מכיוונים שונים, ואשר תכליתו האחת והיחידה היא לכוף עליה נסיגה כללית. מפה זו הנחשבת בעיני ראש הממשלה כמפת מינימום תהפוך מעתה להיות הקו המדיני הראשון שלנו, ולא הקו האחרון. לא יסכימו שנחזיק בו, אלא יתבעו מאתנו להמשיך ולהתרחק ממנו, ויש חשש חמור כי מסע הלחצים יגבר מעכשיו יותר ויותר, ויכביד עלינו יותר ויותר במטרה לדחוק אחורה את הממשלה בנתיב ההווה.

הדרך היחידה הפתוחה משעה זו ואילך לפני הממשלה היא להתייצב במלוא האיתנות, במלוא האמינות, מאחורי התיבה הברורה והגלויה לגבולות בטחון עמוקים, תביעה שאיננו צריכים להצטדק עליה או בעדה, תביעה שאנו צריכים להילחם עליה בדעת הקהל העולמית. זוהי תביעה לגבולות קבע מוסכמים, אשר לא ישאירו חלל ריק באזור, ובתוכם יש לכלול הן נוכחות צבאית ישראלית והן נוכחות של ישובים אזרחיים. לצערי לא נעשה עד היום די על-מנת ליצור נוכחות קבע כזאת, ועובדה זו מגבירה את החששות כי נקל יהיה ללחצים המדיניים לעקור אותנו משם. גם הדברים המיוחסים בלונדון לאבא אבן, על האפשרות שנסכים לחכור את שארם-א-שייך מידי מצרים, הוסיפו היום נופך נוסף לחששות אלה.

אסור לה לישראל לבנות את בטחונה ואת קיומה על סמך עובדה שמצרים הואילה סוף סוף להפריח לחלל העולם הדיפלומטי את המלים "שלום" ו"הכרה במדינת ישראל", שלוו מיד בחזרה על עקרון החזרת הזכויות לעם הפלשתיני בארץ ישראל כולה. מצרים חתמה על הסכם לשביתת נשק והפרדה אותן, מצרים חתמה על הסכם להפסקת אש והפרדה אותו; לכן לא הבטחות מצריות, לא ערבויות מצד המעצמות ולא הסכם בלתי ישיב ורופף, יבטיחו לישראל את השלום המיוחל.

גבולות הבטחון אינם רק שטחים וציד צבאי, הם גם חיסול הנוכחות הסובייטית הצבאית באזור, נוכחות אשר מעצם טבעה תסכן כל מצב של הסדר; אשר לא תאפשר מצב יחסי חדש לחלוטין בכל התחומים בינינו לבין שכנינו. לצערי לא הציגה ראש הממשלה תביעות אלה במצורף למפת הגבולות הגיאוגרפית. תביעות כאלה הן משמעותיות לגבי עיצוב דעת הקהל בעולם. כי מה צודק יותר, ומה יקבל תמיכה גדולה יותר, מאשר הדרישה לסילוק הסובייטים מהאזור? קלף מהותי והסברתי זה לא ניצל הממשלה, וכאן יש צורך להדגיש כי אין אמת בהנחה שאם תכפה עלינו ארצות-הברית את חכנית רוג'ס תגבר השפעתה במצרים והשפעה זו תנטרל את הנוכחות הסובייטית הפיסית, ואף תבטל אותה. זוהי תמימות איומה. הסובייטים באו למצרים על-מנת לשבת בה, והתכסיסים הדיפלומטיים של ארצות-הברית יביאו לה, לכל היותר, עוד כמה זכויות לפתיחת בארות נפט, ועוד רווח למי שמרוויח מהם אולי גם היום.

ראש הממשלה היתה עד היום, כך נראה היה, בלם לכל הלך רוח של והרגות ופיסנות בממשלת ישראל, הלך רוח המושפע גם מלחצים בקרב דעת הקהל הישראלית והמפעיל אותם, הלך רוח אשר עתון הקרוב

אדוני היושב-ראש, פירושים לא יצליחו להטיל ערפל על מה שפורסם ב"טיימס" הלוונדי בשם ראש הממשלה. שלוש וחצי שנים דיברו אצלנו על הזדמנויות שהוחמצו, על פרשות דרכים ועל רגעים היסטוריים. כל אלה היו בלונים של סיסמאות פורחות באוויר. גם הראיון ב"טיימס" אינו רגע היסטורי ועדיין אינו פרשת דרכים. אבל נראה לי כי הוא קירב אותנו בצעדים מהירים אל הרגע ההיסטורי.

ראש הממשלה חורה והבהירה בפומבי כי במסגרת הסדר שלום תובעת ישראל לעצמה שטחים מסוימים ובו בזמן מוכנה לוותר על שטחים אחרים. זו היתה מפת הנקודות הגיאוגרפיות שהציגה ראש הממשלה, לדעתי מוקדם מדי ובעייתי מכשיל וכושל, ובצורה הראויה לכל ביקורת.

אינני רוצה להיכנס כאן לפולמוס עם גבירתי ראש הממשלה בכל הקשור לעקרונות שלאורם היא מבקשת, בהכרה ברורה, ולא מתוך חוסר אפשרות מדינית, לוותר על חלק נכבד מאוד מן השטחים; אם כי הייתי רוצה להפנות את תשומת לבו לתחזית המוגרפתית האופטימית מאוד שמסרת אתמול יונה רחבת כנפיים כשר האוצר מר פנחס ספיר, אבל אני רוצה להיכנס לוויכוח של גבולות בטחון.

זכור הוויכוח החריף שהתנהל משך מלחמת הבחירות האחרונה בתוככי המערך. על קבלת התורה שבעל-פה, הקובעת גבולות אסטרטגיים. אבל תורה זו השתרשה בציבור והדים רציניים לה נמצאים גם בדברי ראש הממשלה האחרונים. יש שני מיני טענות נגד העקרון של גבולות בטחון. האחת אומרת כי בעידן המלחמה המודרני אין צורך בעומק אסטרטגי. זוהי טענה אבסורדית. במלחמה קונוונציונלית, כזו שהמורח התיכון רגיל לה, יש חשיבות עליונה לעומק כזה; רק במלחמה עולמית, טוטאלית, אין לו ערך.

הטענה השנייה אומרת כי לא המרחב אלא איכות הצבא, המוראל שלו, הם החשובים. ודאי, זהו יסוד שאין שני לו, זוהי התשתית לקיומה של ישראל. אבל אנו זוכרים היטב באלו עמדות נחותות עמד צה"ל עד יוני 1967 ומה היו הקרבות שהקירב כדי לגבור על נחיתות אסטרטגית זו. כדי שהדברים האלה לא יישנו עוד יש לתת לישראל גבולות בטחון עמוקים, אשר יאפשרו את קידום פני התוקפנות מעמדות נחות, יאפשרו כושר הרתעה ומרחב הרתעה, יאיימו על שטחי אויב חיוניים, יגנו על מרכזי אוכלוסייה של ישראל ויתנו לצה"ל חופש בחירה אסטרטגית.

זוהי דעתם של בחירי מפקדי הצבא של ישראל, בהווה ובעבר, שר יגאל אלון, למשל, כתב במפורש שגם אם יחתם חוזה שלום עם הערבים אסור לה ליש-ראל לוותר על העומק האסטרטגי החיוני. ואכן, אסור לנו לוותר עליו בלחץ הברית הבלתי קדושה של אימפרי-אליסטים סובייטיים וחוגים מקרב אינטרסי ההון והנפט של ארצות-הברית וגרורותיה השונים. האם יש צורך להזכיר כאן שורה ארוכה של אלוגיות היסטוריות המב-הירות במפורש שרק ערבויות פיסיות לצמיתות יש בהן ערך עד שיכון השלום האוטופי? ואם יש משהו המאמין באפשרות הדינאמיקה של שלום, אשר תקפה את חודי הסיכסוך ותביא לדו-קיום סביר של ישראל ושכנותיה, הרי למען בטחון ישראל, וכדי שהדינאמיקה תהיה

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (הורדיק, ביבי, טובי, בגין) —

אילו גח"ל ונצי המפד"ל ושואפי סיפוחים אחרים היו מאמינים שיושנו אותם סיפוחים שתבעה ראש הממשלה ועליהם דיברה עם כתב "טיימס" — הם היו יושנים שינה שקטה מרוב נחת.

אי-האמון שאנו רוחשים לממשלה גבר כפליים עם תשובתה השלילית להצעות השלום של יארינג, ותשובת הלאו להצעות של מצרים מלפני שבועיים. לממשלה זו, אשר חרטתה על דגלה את תורת הסיפוחים האומללה, שמשמעותה לא רק דחיית השלום הצודק והיציב, אלא גם דהירה למלחמה ולשפיכות דמים בלתי פוסקת, למי שזהו ברור שאין לסיעתנו הקומוניסטית אמון.

אך כאשר מועלית בפני הכנסת הצעת אי-אמון בממשלה מספסלי הסיפוחיסטים המקסימליסטים, מספסלי גח"ל והמרכז החפשי אשר מתקיפים את הממשלה על שאין היא תובעת את סיפוחים של כל השטחים הכבושים, לצד הצעת אי-אמון כזאת אין אנו מתייצבים, וסיעתנו הקומוניסטית, תימנע מהצבעה.

חמורה ומסוכנת היא עמדת גח"ל, עמדת אנשי ארץ ישראל השלמה, המדרבנת את הקיצוניים והסיפוחיסטים המקסימליסטים בממשלה והמעוררת בישראל אווירה של שוביניזם קיצוני, של אלימות ומאשישים, והדוחפת את ישראל לעמדות הרפתקניות חסרות תכלית והרות סכנות.

ראש הממשלה העירה על כמה שיבושים בציטוט של חברי הכנסת בגין, על אי-דיוקים ופירושים מוטעים. אלה היו דברים שצוטטו על-ידו מאנגלית ומעברית. אבל חברי הכנסת בגין לא דייק, טעה ופירש לא נכון — גם במכוון — דברים מערביים, מודרך על-ידי הקו הישן הקיים והוא, להתעלם מן ההכרזות והעמדות של הצד הערבי בזכות השלום, או לסלף אותן. כנראה, לא ערבים דברי השלום בלשון הערבית לאוזני הסיפוחיסטים. כשני שניא מצרים אומר שהוא מוכן להסכם שלום עם ישראל מוכן מר בגין, ואולי גם אחרים, להמציא כל מה שבאמ — תחתם, וגם לסלף דברים, ובלבד להכתיב הכרזות אלה ולהשוות אותן עם שפת הסילוף והדמגוגיה. חברי הכנסת בגין המציא לנו ציטוטים ממאמרו של חסנין הייכל שאינן אמיתיות. מאמרו זה הופיע ב-26 בפברואר. לפני עתון "אל-קודס" מה-28 לפברואר, שבו מובא כל המאמר. חסנין הייכל מדבר על כך שבפני העולם הערבי מוצגות שתי מטרות. מטרה ראשונה, הוא אומר, היא לחסל את תוצאות מלחמת 1967, מטרה שנייה — לחסל את תוצאות מלחמת 1948, וכל ההסברה שלו אחר כך במאמר הזה באה לדחות את הרעיון שמטרה כזאת, של חיסול תוצאות מלחמת 1948, היא ריאליזם ואפשרות. כדי להתווכח עם אנשי אל-פתח ואירגונים פלשתינאים אחרים, המתנגדים לפתרון פוליטי למשבר באזור, הוא מסביר שמטרה כזאת, אי-אפשר להיחלם בעדה ולהציג אותה כיום בתנאי האזור ובתנאי העולם. חברי הכנסת בגין צריך לדייק גם כשמביא ציטוטים ממקור ערבי, ולהביא לעם את האמת על המתרחש בעולם הערבי.

חברי הכנסת, הכרזותיה של ראש הממשלה ל"טיי-מס" הן חמורות, ומנוגדות לעניין השלום. לכן לא במקרה מתקבלים הדברים בועם ובהכרזות שליליות בכל בירות העולם, ובמיוחד בקרב כל אלה המצפים בנשימה עצורה לצעדים שיוליכו את האזור אל השלום. בזמן שכל אלה בעולם, המעוניינים לקדם את אזורנו אל השלום, ממתינים לתשובתה של ממשלת ישראל לפנייתו של מזכיר

מאוד לשד האוצר הגדיר אותו כך: "בקרב מעצבי המדיניות הכלכלית שוררת אופטימיות דווקא. אופטימיות זו מתבססת על מהלך המחשבה הבא: בסופו של דבר לא תהיה ברירה אלא לקבל את התכתובת האמריקני. התכתיב יומתק, וארצות-הברית תעניק לישראל מענקים וסיוע שיהיה בהם כדי להפוך למיותר גרימת סבל לתושבי הארץ על חשבון הטלת מסים נוספים וכו'". כלומר, אם נוותר על גבולות הבטחון לא נצטרך לשלם יותר מסים. כיצד משתלבת אופטימיות זו עם הודעת שר האוצר מאתמול, כי גם במצב של שלום-אמת אי-אפשר יהיה להפחית אגורה אחת מתקציב הבטחון? אם כך, לאיזה שלום-אמת צופה שר האוצר? האם לשלום-אמת שבו נצטרך להמשיך ולהתקיים בכוננות מלאה ותוך גיוס כל המשאבים? האם זה טיבו של שלום-האמת שיש בממשלה שרים הרוצים להשיגו תמורת ויתורים גדולים יותר ויותר?

הצוותים האחראיים לכך, אני בטוח, יגישו לממשלה מפות בטחון אחראיות ושקולות, מפות אלטרנטיביות, אבל תפקיד המדינאות הוא להשיג למדינה את האלטרנטיבה הטובה ביותר ולא את האלטרנטיבה הגרועה ביותר.

אנו קוראים לראש הממשלה לחזור ולשמש בלם לכל ותדרונו, וקוראים לה לא להיגרר ולא להיסחף לתוך אותו מחנה בממשלה המערבית הסדר קלוש ורופף, אם בכלל יהיה הסדר כזה, מאיתנות העמידה בתקווה לשלום-אמת בעתיד. כל פסיעה אחורנית, גבירתי ראש הממשלה, תהיה מעתה לנסיגה מקו המקסימום שלך, ותהיה למעידה מסוכנת ולמפולת מדינית חמורה ביותר. ממשלת ישראל וראש הממשלה שהגיעו עד הנה נקראים עתה ובמקום הזה לעצור.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת תופיק טובי, להודעה בשם סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הרעש של גח"ל ושותפיו נגד הראיין עם הגברת מאיר שנתפרסם בעתון הלונדוני "טיימס", בתוספת הצעת אי-אמון היום, אין הם למעשה אלא הצגה בהשתתפות שואפי הסיפוח למיניהם...

מנחם בגין (גח"ל):

זאת שמענו אמש ברדיו קהיר.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

זאת אמרנו לפני קהיר.

הצגה שנועדה להטעות ולהוליד שולל את דעת הקהל בישראל ובעולם.

הפירסומה הרעשנית בטלוויזיה וברדיו לביקורתו של גח"ל ולדבריו של ראש גח"ל, מנחם בגין, בגנות הכרזות ראש הממשלה ל"טיימס", נועדה לאמינותו של דבר להסוות בעיני העולם את תביעות הסיפוח של הגברת מאיר, לגנוף בבירות המערב בדחליל דעת קהל קיצונית ביש-ראל, המתנגדת כביכול לכל נסיגה שהיא, והלוחצת כביכול על הממשלה ומונעת בעדה מלהיענות להצעות יארינג. וכל זה גורם ללא ספק נחת וסיפוק לראש הממשלה ולכל מעצבי מדיניות הסיפוחים של הממשלה.

את העובדות החיות הגיצבות בפני עם ישראל, בעוד שאפשר וניתן להגיע להסדר שלום. הגברת מאיר טוענת עתה שהיא רוצה גבולות בטוחים שלא יביאו לעוד מלחמה, והגברת מאיר מדברת על כך שלא רוצה שיכתבו לנו. ומושמים עוד ועוד טיעונים נגד הצעות הד"ר יארינג, ונגד הצעות נשיא מצרים, להגיע להסכם שלום והכל כדי להתחמק מהמצב החדש שנוצר, שלפני גיתן להשיג כיום את השלום אם הממשלה תסכים לסגת משטחי הכיבוש ותכיר בזכות הפליטים הערבים. לא גבולות ימנעו מלחמה, אלא שלום צודק, שיכול לקום אך ורק על סמך הכרה הדדית בזכויות, הן של הצד הערבי והן של הצד הישראלי. מי אם לא ממשלת ישראל רוצה בכוח הכיבוש להכתוב את הפתרון לצד הערבי?

כבוד היושב-ראש, נכנסת ונכדה. ראש הממשלה אומרת שהיא לא תסכים למדינה פלשתינית שתקום אחרי ההסדר. אנו אומרים שאין זה שייך ושאינו זה מתפקידה של ראש ממשלת ישראל לקבוע לעם הערבי הפלשתיני מה הוא יעשה אחרי ההסדר, אם יקים ממשלה שלו, או לא יקים, בשטח שמחוץ למדינת ישראל. זה עניין שלו, ולא אנו נגיד לו מה יעשה. כל העמדות האלה מכוונות אך ורק להקשות את השגת השלום. העמידה על התביעה לסיפוחים טריטוריאליים לא רק שתביא לחדוש האש, לא רק שהיא מונעת מישראל ומעם ישראל את השלום הנשקף שניתן להשיגו כיום, אלא היא גם בנויה על שיקולים מוטעים ועל תקוות שווא.

אתם, חברי הממשלה, הייתם באשליה שווא אם תיענו למר רבין, הקורא לכם מושיגונטון לפי עצתם של חוגים אימפריאליסטיים, שלא לזוז כמלוא נימה מעמדת הממשלה אפילו אם פירוש הדבר חידוש האש. אלו הן עמדות המתעלמות מיחסי הכוחות הבינ-לאומיים ומן ההתפתחות ההיסטורית בעולם ובאזור. אתם, חברי הממשלה, רוצים להמשיך לתלות את תקוות השווא בשליטים בווינגטון, בידיד הגדול בבית הלבן. אבל הם, יחד עם כל כוחם האדיר, אינם יכולים לקיים את מה שהם מבטיחים לכם, וגם לא את מה שהם מבטיחים לעצמם. ואם עדיין סימני האכזבות שהיו אינם משכנעים אתכם, אנו מזוהרים שתבואנה מידות מרות יותר. אתם מרשים לעצמכם נהל מדיניות הרפתקנית ותוך התעלמות מסכנת המלחמה הבינ-לאומית, מתפ-קידה המכריע של ברית-המועצות בהשכנת שלום צודק; אבל האימפריאליסטים האמריקאים אינם יכולים להת-עלם, הם נאלצים להתחשב בגורמים אלה, והם יגרמו בנסיגתם הבלתי נמנעת לא רק אכזבות לממשלת ישראל, אלא גם נזק רב לעם ישראל וזה מה שאנו רוצים למנוע.

חברי נכנסת. ימים גורליים עוברים על האזור. אלה המשתעשעים בתקוות שווא ומרדימים את ערנותם של המוני העם ברעיון ובסיסמה: "אם רק נתעקש, נשיג את התביעות הטריטוריאליות", טועים ומטעים את עמם באופן טרגי. בעמדות האלה מוליכים את העם שולל, ואנו מזוהרים שמעמדה על עקרונות כאלה תרחיק את השלום ותגרום לשפיכות דמים ממושכת ומסוכנת, בניגוד לאינטרסים של עם ישראל ועמי האזור.

הסיכוי האחד והיחיד לצאת מן המבוי הסתום הוא לנצל את הסיכוי ההיסטורי למימוש השאיפות של עם ישראל והעמים הערביים ולבצע במלואה את

האיים ומצפים שתענה בחיוב להצעת הד"ר גונאר יארינג; בזמן שאפילו ידיר ממשלת ישראל, כמו שר החוץ האמריקני רוג'רס, נאלץ להכיר, במשחקו הכפול, כי "הכדור נמצא בידי ישראל ועל ישראל לעשות את הצעד הבא כדי להפשיר את הקפאון ביחיות יארינג", כפי שנאמר ב"דבר" מה-14 במאוס — באו הכרזותיה של ראש הממשלה כבעיטה נגד השלום. ראש הממשלה זרקה את הכדור וניפצה תקוות וציפיות, ובמקום להוציא את יחיות יארינג מן הקפאון, היא השקיעה אותן בבזבז התביעות לסיפוח.

הגברת מאיר לא הסתפקה בתביעה לסיפוח שארם-שייך, רמת הגולן וירושלים המזרחית ורצועת עזה, אלא גם תבעה סיפוחים בסביבת מפרץ אילת, בסיסים צבאיים בגדה המערבית לאורך הידן ובהרים; ונוסף על כל אלה נשמעה התביעה לשיתופו של כוח שיטורי ישראלי בסיני. מה שהועלה למעשה זו תביעה למנדט ישראלי על סיני ועל הגדה המערבית.

הכרזות אלה, החמור בהן הוא שהן באות מפי ראש הממשלה בזמן מצבים כי ישראל תענה בחיוב למאמצי השלום הבינ-לאומיים וגם של המדינות הערביות. הכרזות אלה של ראש הממשלה באו, כנראה, כהתקפת נגד אומללה מול פשיטת ההגל הפוליטית שבה נתונה הממשלה, אל מול השוקת השבורה שאלה הגיעה מדיניות הממשלה לנוכח ההכרה ההיסטורית, שאין מפלט ממנו, לסגת מכל שטחי הכיבוש ולהסכים לביצועה המלא של החלטת מועצת הבטחון.

במשך שנים טענה ממשלת ישראל: "ידנו מושטת לשלום, אך פני הערבים הם למלחמה...". ידועה עמדתה של הגברת מאיר — שלא פעם הגדרונה כחסרת כנות — שלפיה "הוויכוח בינינו לבין הערבים הוא לא על שטח זה או זה, אלא על עצם קיומנו או אי-קיומנו, על הכרה או אי-הכרה במדינת ישראל". במשך שנים טענו דוברי ממשלת ישראל, ש"אין עם מי לעשות שלום, כי הערבים אינם מוכנים לדבר על שלום עם ישראל". השך אבא אהב מאוד לטעון ש"הערבים מדברים על שלום במזרח התיכון, אך לא על שלום עם ישראל! והנה באו תשובות מצרים ליארינג, באו הכרזותיו של נשיא מצרים אנואר סאדאת ליניוויק" והבהירו קבל עם ועולם שמצרים מוכנה לחתום על הסכם שלום עם ישראל, לסיים את מצב הלחמה והסיכסוך הקיים, ולהכיר בישראל כמדינה ריבונית הזכאית לחיות בתוך גבולות מוכרים ובטוחים — שהם גבולות ה-4 ביוני, — שהיא מוכנה להבטיח לישראל חופש שיט בתעלת סואץ ובמפרץ אילת אם ישראל תפנה את כוחותיה מכל השטחים שנכבשו במלחמת יוני 1967 ותסכים לפתרון צודק לבעיית הפליטים הערבים הפלשתינאים בהתאם להחלטות האו"ם.

כאשר עמדה זו בזכות השלום הצודק הוצגה באופן חד וברור מצדה של מצרים, וכאשר המדינה הערבית העומדת בראש תנועת השיחרור הלאומי הערבית הסירה כל מיני ספחים ועשבים שצמחו ביחסים הישראליים-ערביים על דרכה של תנועת השיחרור הלאומי הערבית, ומכריזה בקול רם שהיא מוכנה להגיע להסכם שלום צודק עם ישראל — מתנהגת ממשלת ישראל כאילו פחד אחז אותה מפני השלום. כל הכרזות השלום הנבובות שהיו בפי שריה התגלו כעורבא פרח וכחסרי כל כנות. עתה נשמעים מפי חברי הממשלה טיעונים רבים, המכוונים לסתור

למה זה בעצם לא מגיע לנו שישתפו אותנו לפחות בדיעה ובהתייעצות? אבל תמיהה זו באמת איננה במ"קומה, אם בדיעה ובהתייעצות לא מוכים אף גדולים מאתנו.

ועל כן האם סבור מי שהוא האחראי לדברים, שאפשר לדרוש מסיעה קואליציונית או אופוזיציונית, אף אם קטנה היא, שתביע אמון בממשלה אם משאירים אותה בעירפול מלא ובאי-דיעה מלאה של העניינים?

אנו חוששים עד מאוד, שאכן צודק אותו עתונאי שכתב היום בעתונו, כי תהיה הצבעה ובלווי יסורי מצפון יצביעו אחדים עם הממשלה ואחרים ייעדו או יימנעו. אבל "מה שישאר שחור על גבי לבן" — כך הוא כותב — "הם דברי ראש הממשלה באזני סגן עורך ה'טיימס'".

יכול להיות שזה נכון, ואם נכון הדבר הרי מחובתה של ראש הממשלה להודיע דברים אלה בצורה גלויה וברורה, ואז הכותר בדברים אלה היה מצביע בעד אמון, והמתנגד להם — היה מביע אי-אמון; לצערי, הדרך שנבחרה איננה נותנת אפשרות של הצבעה ברורה, של הכרעה ברורה, ועל כן נימנע מהצבעה.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי להודעה בשם סיעת העולם הזה — כוח חדש.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אילו היתה עומדת על סדר-היום הצעת אמון בממשלה, היינו נתונים במצב קשה. כי לאיזו ממשלה להביע אמון?

זו של "טיימס", או זו של "ניוזוויק"?

זו של ראש הממשלה גולדה מאיר, או זו של חבר-הכנסת יצחק רפאל?

זו שבה המפד"ל דבקה בעקרונות, או זו שבה המפד"ל דבקה בכסאות?

זו של דאיון אתמול, או זו של הדיבור היום? זו של הנוסח שרשם עתונאי אחראי, מנוסה, בעל שם בין-לאומי, או זו של הנוסח המתקן במקצת, שהובא היום על-ידי ראש הממשלה?

זו של ראש הממשלה, אשר העזה להתקרב אל השלום, או זו של ראש הממשלה המנסה היום — אם לא להתכחש לדברים שאמרה, הרי לפחות לטשטש אותם?

אבל מלאכתנו קלה יותר היום. על סדר-היום עומדת הצעת אי-אמון של סיעות גח"ל והמרכז החפשי, ועל כך קל לנו להצביע. נצביע נגד.

כי מה היא האלטרנטיבה המוצעת על-ידי שתי סיעות אלה? הגענו לקפאון בשיחות-השלום. הקפאון, אם יימשך, מוכרח להביא לחידוש המלחמה. ואני מתירע על כך שאין לחבר-הכנסת בגין אומץ הלב לעמוד על דוכן זה ולומר אמת זו, האמת הידועה לו ושאין הוא אומר אותה. דרכו מובילה לחידוש המלחמה. לשום אדם בכנסת אין אומץ הלב לקום ולהציע למדינה לחדש את המלחמה, כדי להשיג את המטרות שהוא דוגל בהן. שוחרר ארץ ישראל השלמה מנסיח העמדי פנים כאילו אפשר להשיג את מטרותיהם באיון דרך שהיא מלבד המלחמה.

החלטת מועצת הבטחון, לסגת, על-פי החלטה זאת ובמסגרת הסדר התואם את ההחלטה הזאת, משטחי הכיבוש לטובת עם ישראל, לטובת כל עמי האזור, לטובת השלום. נסיגה משטחי הכיבוש היא הכרח היסטורי; ומוטב שממשלת ישראל תיסוג משטחי הכיבוש במסגרת הסדר ובהסכם שלום.

הי"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהנא, להודעה בשם סיעת פועלי אגודת ישראל.

קלמן כהנא (פועלי אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעתנו לא תצביע היום אי-אמון בממשלה. אך איננו סבורים כי במצב המעורפל שנוצר על-ידי הממשלה ועל-ידי החוגים הקרובים לה והתומכים בה באמצעות ההודעות השונות המחייבות והמרחיקות לכת — אנו יכולים להביע לה אמון.

אנו שומעים ידיעות סותרות מצדדים שונים. מודיע שגרירנו בארצות-הברית, כי אין כל לחץ עליו מצד ארצות-הברית. הוא משבח את הנשיא ניקסון על מניעת הפעלת לחץ על ישראל. מאידך גיסא, מודיע העתונאי רסטון, אשר בדרך כלל יודע מה שהוא אומר, כי צפוי רקע בין ישראל וארצות-הברית בומן הקרוב, אם ישראל לא תקבל את דעתה של ארצות-הברית. מודיע הסנטור יעבץ, כי ה"סטייט דפטרמנט" מפעיל לחץ בלתי ראוי.

ואם באותו זמן אנו קוראים שיחת רקע של ראש הממשלה — נקרא זאת בשם זה, כי השם הזה נבחר על-ידיה — שיחת רקע אשר בה אנו שומעים על אפשרות של ויתורים מרחיקי לכת, שעד כה נמנעו הממשלה, ראשה ושריה מלהשמיע אותם ודוגמתם, הרי מתחזק אצלנו הרושם שבצעם הגענו לרגע של לחץ ושל כפייה.

ואילו היו באים אלינו ואומרים לנו: אין לנו בידרה, ככה אנו מוכרחים להגיב על לחץ — אם כי לא היינו מסכימים לזה, אם כי לא היינו מוכנים לוותר על יהודה ושומרון, וחברון בכללה, אם כי היינו מבינים כי כשם שרשות לנו להתעקש על שארם-א-שייך ועל הגולן, מותר ומצוים אנו להתעקש על יהודה ושומרון — הרי היינו לפחות מבינים על מה מדובר ובמה מדובר. אבל כעת, כשבאים אלינו ואומרים: אמנם מה שהדפס ב"טיימס" נאמר, אבל אין זה שירטוט גבולות, אין זה מחייב, אין זה אומר כלום — מוכרח אני לומר, כי רחוק אני מלהבין זאת.

מי שיש לו אינטרסים משוריינים בממשלה אולי זה מספיק לו, אפילו אם לא מתחשבים בו, אפילו אם הוא יושב ליד שולחן הממשלה ומופתע לקרוא על גבולות מקסימליים או מינימליים של מדינת ישראל, המוסברים לו באמצעות עתון "טיימס"; אולי זה מספיק לו אם אומרים לו שזה בעצם לא כלום. אבל לנו, שאין לנו אינטרסים משוריינים אלה, זה לא מספיק ואין זה יכול לשכנע.

בעצם רציתי להביע תמיהה היאך זה שאין משתפים אותנו בדיעה, בהתייעצות. אמנם איננו סיעה קואליציונית, אבל חלק מה העם הזה הרי הגנו. כנציגי ציבור נשלחנו לכנסת. דעת חלק, ולו גם חלק קטן ממנו, אנו מביעים. למדינת ישראל אין אנו מתנגדים, חלילה.

חברת כ', ישיבה קס"ז

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ידיד, אבנרי, מאיר, סורקיס, שובל) —

מנחם ידיד (גח"ל):

לא כדאי להתווכח אתך.

ותכניס בנאום מה שאין במקור. במקור כתוב "גישה", אותה מלה שהיא משתמשת בה לגבי מה שהיא אומרת על גישת הערבים לחיפה.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אני מקווה שראש הממשלה תתקן את הטעות שלך היום.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

והלאה: (ד) ראש הממשלה אמרה שלא "נרד מן הרמה". אני שמח שלא אמרה ש"נספח" את הרמה. היא לא אמרה שנספח את כל הרמה. לניסוח שלה יכולות להיות משמעויות רבות ושונות. (ה) ראש הממשלה אמרה ש"משהו" יישאר ליד הירדן. "משהו" יכול להתפרש בכיוונים רבים מאוד. "משהו" אינו סיפוח, ואינו תכנית אלון. (ו) ראש הממשלה אמרה שעוזה "לא תחזור למצרים". היא לא אמרה שעוזה תעבור לישראל.

מה, אם כן, הפער שנשאר בין העמדות האלה לבין תכנית רוג'רס? מה המרחק בין העמדות הללו? אני רוצה לקוות שלא קרה לראש הממשלה, כפי שטוענים יריביה, ש"התחלוקה" לה הלשון. אני מקווה שניסוחים אלה, כפי שהם מופיעים בעתון, הם מחושבים ושקולים. ואם הם מחושבים ושקולים, כי אז יש חשיבות לפירושים האפשריים. מה נותר בין זה לבין תכנית רוג'רס? נשארה בעיית אופן אחזקת שארם-א-שייך, וכבר שמענו ששר החוץ מדבר על חכירה. נשארה בעיית ירושלים, שבה יש לתת לערבים מעמד המספק את הזכות הערבית והכבוד הערבי. ונשארה בעיית ההגדרה העצמית הפל-שתינית שלגביה, ולגביה בלבד, נשארה ראש הממשלה בעמדה עקשנית, עמדה שהיא, בעיני, מובנת פחות ופחות.

איננו בנהלים ממה שלא אמרה ראש הממשלה, מפני שהדברים שראש הממשלה לא אמרה היא עוד תאמר. כפי שאת, גבירתי ראש הממשלה, אמרת שלעולם לא ניכנס למשא-ומתן לא-ישיר עם הערבים — ונכנסת; כפי שאמרת שלא נדבר על "נסיגה" — והנה את מדברת על נסיגה; אמרת שלא נקבל את יומת רוג'רס — וקיבלת את יומת רוג'רס; אמרת שלא נשוב לשיחות יארינג כל עוד לא ייווה הטילים אחורה — ושבת לשיחות יארינג; אמרת שלא נשרטט מפות — והנה את משרטטת מפות; אמרת שלא נדבר על ערובות בין-לאומיות, והנה את מדברת בראיון זה על כך ש"ישראל מציעה כוח מעורב". כשם שאת הלכת בדרך הזאת, כשם שקיבלת דברים שהצענו אותם — לא מפני שאנחנו הצענו אותם, אלא מפני שההגיון חייב אותך ללכת בדרך הזאת — כך תלכי (ואני אומר זאת לחיוב) בדרך המובילה אל השלום, מפני שההגיון הבין-לאומי, יחסי הכוחות, וההגיון של השלום יביאו לדרך הזאת.

הגעת עד כאן, גבירתי ראש הממשלה, ואני מתפלל שיהיה לך אומץ הלב ללכת עד הסוף וזה עד השלום. המפה ששירטטת היא מפת מקסימום. בעניין זה צדקו דוברי האופוזיציה. זוהי מפה לפתיחת משא-ומתן, מפת מקסימום; זוהי מפת "רוג'רס-פלוס". במשא-ומתן תימץ צא המפה המאמינה לשלום. כל לומר בהם מלא: לעם מפה שתביא לשלום — היא מפה טובה. כי השלום הוא הבטחון. רקמת החיים החדשים, שתיווצר בשלום, היא

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
אם חברי-הכנסת בגין רוצה להתווכח, שישב-נא כאן, וייתייחס-נא ברצינות לזיוכוח שהוא יום אותו. אני חושב שיש בזה מידה מסוימת של ... — אינני יודע איך לקרוא לזה — כאשר אדם יזום דיון בכנסת, קורא לכנסת לישיבה מיוחדת, ואינו נוכח בעת הדיון שהוא יום.

לאיזו מלחמה הוא קורא? למלחמה בברית-המו"עצות, למלחמה בלי האמדיקאים.

אדוני היושב-ראש. הדרך אל השלום אינה נסיגה, הדרך אל תהום המלחמה אינה התקדמות. חברי-הכנסת בגין שיכנע אותנו לחלוטין שיש להצביע נגד הצעת אי-האמון. חבל שראש הממשלה הצליחה כמעט לשכנע אותנו שצריך להביע אי-אמון.

ראשי-הממשלה ג. מאיר:
אדובה!

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
לא נעשה לך את הדבר הזה.

על מה נדרשים אנחנו, על-ידי המציעים, להצביע אי-אמון? אנו נדרשים להביע אי-אמון מפני שראש הממשלה שירטטה מפה. והרי אנו קראנו לממשלה הזאת, לממשלת אשכול ולממשלת גולדה מאיר, לשרטט מפת שלום, המפה האמיתית של השלום, שהיא מפה בלי סיפוח. אנו נדרשים להביע אי-אמון מפני שראש הממשלה קיבלה בעקיפין את עיקרי תכנית רוג'רס. והרי אנו תבענו, ואנו תובעים גם כיום, להצהיר במפורש כי ישראל מקבלת את תכנית רוג'רס כבסיס לדיוני שלום. במידה שהגברת ראש הממשלה התקדמה לתכנית הזאת, ומיד אוכית שאכן התקדמה מאוד, אנחנו יכולים רק לעודד אותה.

בראיון שלה הלכה ראש הממשלה שני צעדים קדימה. היום היא חזרה חצי צעד אחורה. אבל ההת-קדמות נשארה, והיא הקובעת לגבינו. חשוב שהציבור יבין מה נאמר במפת השלום ששירטטה על-ידי ראש הממשלה בשיחה עם נציג העתון "טיימס". חשוב גם שהעולם הערבי ידע זאת. אני שואל איזה שירות משרתת רק"ח את עניין השלום, כאשר היא מנסה לטשטש ולצמצם את משמעות הדברים, הכלולים בראיון ראש הממשלה.

אני רואה חובה לעצמי, כלפי הציבור בישראל וגם כלפי העולם הערבי, לשים את הדגש בהתקדמות המרחיקה לכת של ראש הממשלה לעבר תכנית רוג'רס, הבאה לידי ביטוי בראיון הזה. הפירוש הסביר של הדברים, הפירוש בעיני כל אדם הגיוני שיקרא את הדברים בארץ ובעולם, הוא כלהלן: (א) ראש הממשלה מסכימה לפינוי סיני תוך פירו; (ב) היא מסכימה לפינוי הגדה המערבית, תוך תיקוני גבול לא מהותיים ...

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):
פרשן חדש לראש הממשלה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

נמשך: (ג) בראיון אין זכר למלים "רצף טריטוריאלי לשארם-א-שייך". ואל תבוא עכשיו ראש הממשלה,

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (אבנרי, ש. תמיר, ביבי, סנה, הלוי, לנדאו, בגין) —

סיסמה של הכנה לבחירות, אבל משמעותה האובייקטיבית היא מניעת כל סיכוי של שלום, והבחירות יבינו זאת ויצביעו בהתאם לכך. הם יביעו לכם אי-אמון, לא מפני שהשלום מונח בקופסה, אלא מפני שבמידה שהוא קיים כסיכוי בסימן שאלה אתם מתכננים לו, ולזה לא יהיה אישור של העם, כפי שאני מכיר אותו.

דבר שני, הנשיא אנואר סאדאת אמר פעמיים בנאומו האחרונים, כי מטרותיו היא בידוד ישראל מדידיה בזירה הבין-לאומית, והבידוד הזה נחוץ לו הן למערכה המדינית והן למערכה הצבאית לכשתחודש. אני פונה לחברי הכנסת: האם קבלת הקו המדיני שהומלץ היום על-ידי חברי הכנסת בגין ותמיר איננו נותן לאנואר סאדאת את מבוקשו, את הבידוד הבין-לאומי המוחלט של ישראל? תראו לי בין מאה ועשרים וכמה האומות המאוחדות אחת שתתן יד לתביעה הזאת שלכם.

חיים לנדאו (גח"ל):

ומי נותן יד למפה שצוירה ב"טיימס", תגיד לי?

משה סנה (מק"י):

אמרתי שאם לא תהיה הסכמה הדדית, לא תהיה נסיגה גם בלעדי העצה שלך. עניתי על זה מראש. אולי לא הקשבת, אבל עניתי.

זה הגימוק השני לאי-אמון לכם. איננו רוצים לבדד את ישראל כמו דינו. אני יודע היטב להעריך את כוחנו, אבל אני יודע את מידת החשיבות של תמיכה ואהדה בין-לאומיות לכל מהלך ומהלך שלנו.

הדבר השלישי. איננו דואג רק לתדמית, איך ישראל תצטייר בעיני זרים. זה חשוב, אבל זה לא הדבר העיקרי. הדבר העיקרי הוא, מה תהיה הדמות האמיתית של העם. לדעתי, עלינו לשמור מכל משמר על האופי של החזיון המופלא הזה של תקומת ישראל, החזיון של שחרור עצמי, שיתב עם נדף מולדת, תהיה לאומית של עם עתיק המחדש נעוריו, ולהישמר מפני סילוף החזיון הזה, מפני עיוות התהליך הזה במגמה של כיבוש, של התפשטות, של עם שבא להדביר עם אחר תחתיו. לא רק את התדמית הזאת אלא בעיקר את הדמות הזאת איננו רוצים, ועל כך אי-אמון למציעי אי-האמון.

היתה אולי, כנגד הראיון ב"טיימס", טענה אחת צודקת מבחינה פרלמנטרית: מי נתן ייפוי-כוח לראש הממשלה? אכן, לא היה לה ייפוי-כוח, אבל על-ידי ההצעה שלכם שתידחה אתם מקנים לה ייפוי-כוח. בעוד חצי שעה ינתן לה ייפוי-כוח. זו התכלית שהשגתם.

מנחם בגין (גח"ל):

זה נקרא אופוזיציה "בונה".

משה סנה (מק"י):

הדגשתי לא לצורך הרטוריקה, כי הצבעתי היא אי-אמון למציעי אי-אמון, אלא מפני שיש לי השגות ודרישות לא מעטות כלפי הממשלה. אם נדבר רק על הדברים האקטואליים, קלטתי ברצון רב פיסקה בדברי ראש הממשלה היום, שאנחנו לא נקבל תכתיבים, אבל גם לא נציג תנאים מוקדמים למצרים. נדמה לי שלא טעיתי בשמיעה ובציטוט. אני רוצה להדגיש את הפיסקה הזאת, להבליט אותה ולבקש את הממשלה שאם היא נזהגת כך, שיהיה ברור לכל שזה כך, ותישמר מניסוחים

הבטחון. כוחו של צה"ל, וסדרי הבטחון הדו-צדדיים והבין-לאומיים, ואולי גם ברית עם מעצמה אדירה — אלה שלום ובטחון, יותר מגבעות חול ורצועות מים. אחינו נפלו למען השלום. אחינו לא נפלו למען שטחים. חברי הכנסת בגין ציטט היום מה שנאמר ערב הבחירות לכנסת. אבל חשוב יותר לאין ערוך מה שנאמר ערב המלחמה. הוא הביא דברים שאמר שר הבטחון אחרי המלחמה. אך כלפי ההיסטוריה קובעים הדברים שאמר שר הבטחון בשעה שחיללנו יצא לקרב: אנו יוצאים כדי להגן על מדינתנו, ואין פנינו לכיבושים.

אל ילמד אותנו חברי הכנסת בגין על מה נשפך דם אחינו. האדמה ספגה את דמם, אבל לא למען שטחי אדמה נשפך הדם הזה. הדם נשפך למען השלום, ואל השלום אנו רוצים להגיע.

כבוד היושב-ראש. חברי הכנסת בגין אמר: "בואו נלך אל עמנו". אני עונה לו: "אדרבה, בוא נלך אל עמנו! מחכה לך שם הפתעה גדולה מאוד". העם הזה — אין פניו לכיבושים ולא לסיפוחים; פניו לדבר אחד ויחיד: השלום.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

רע מאוד ש"העולם הזה" מגן על גולדה מאיר.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי הכנסת משה סנה, להודעה בשם סיעת מק"י.

משה סנה (מק"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהצבעה נגד הצעותיהם של חברי הכנסת בגין ותמיר כוונתי היא בעיקר להביע אי-אמון למציעים ולנימוקיהם. כוונתם שלום היא להתנקש במדיניות הלאומית שהכנסת החליטה עליה ברוב גדול בישיבתה מיום 4 באוגוסט אשתקד; כוונתי שלי היא להגן עליה לכל תיגוש ולכל תשובש. מהי ההחלטה ההיא? במלים פשוטות, לא בציטוט מילולי אלא במשמעות המדינית, הוחלט: נסיגה, אך בתנאי שיש תהא נסיגה לגבולות מוסכמים, ובתנאי שהיא תביא לנו שלום ובטחון. אם לא יהיו גבולות מוסכמים אתנו ובטוחים, אם לא נראה בעליל שלום של אמת, לא תהיה נסיגה. כך הוחלט. ממילא הוחלט נגד הסיור המוחלט לנסיגה מעיקרה. מדוע הוחלט כך? מפני שסיפוח כל השטחים היה אמנם נותן, לכאורה, בטחון במובן הגיאוסטריגי, אבל היה גם מונע שלום במובן ההיסטורי, ומניעת שלום משמע גם מניעת בטחון. לכן דחינו את העמדה הזאת. אני אומר "דחינו", כי צירפתי את קולי להחלטה הזאת.

בנימין הלוי (גח"ל):

של הממשלה.

משה סנה (מק"י):

אפשר לחשוב שהחלוקה לממשלה ולאופוזיציה היא נצחית. גם אתם הייתם הרי פעם בממשלה. אני לא הייתי. לפעמים אני יכול להרושות לעצמי גם להסכים לה. ב-4 באוגוסט הסכמתי, ביחוד שאנו דרשנו מהממשלה של אותה דבר כל הזמן.

ובכן, רצונכם לבטל את ההחלטה ההיא ואתם מופיעים בסיסמה של מניעת נסיגה. זאת צריכה להיות

חוברת כ', ישיבה קס"ז

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (סנה, הלוי, מאיר, ביבי, אבנרי, ש. תמיר, בגין) —

היא שמדינת ישראל ועם ישראל עומדים במערכה קשה נגד הטלת תכתוב על ישראל. זה יכול להיות נסיון של תכתוב סאדאט ונסיון של הכתבת התחייבות מוקדמת על-ידי יארינג, וזה יכול להיות תכתוב של תכנית רוג'רס. אני רואה את עצמנו נתונים במערכה לאומית לדחיית תכתוב זה. אני חושב שכל המעשים וכל הדיבורים צריכים להיות מכוונים לדחיית נסיונות להכתוב, כדי שייכון שלום לא על-ידי תכתוב מצדנו, ולא על-ידי תכתוב נגדנו, אלא על יסוד פתרון מוסכם אהדדי של כל הבעיות השנויות במחלוקת.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לראש הממשלה, להערה.

ראש-הממשלה ג. מאיר:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אבקש סליחה על שאנצל עוד רגע אחד מזמנכם. לא הייתי עושה זאת, ואיני קמה להתווכח עם אלה שהבטיחו להצביע בעד הצעת אי-האמון. רצוני לשכנע מישהו אשר הודיע שיצביע נגד הצעת אי-האמון, כדי שלא יישאר כל מקום לטעות. גם אילו ידעתי שקיום או אי קיום הממשלה תלוי בקול אחד, בקול זה, הייתי קמה להגיד אותו דבר. איני רוצה שהממשלה תזכה בקול שאינו מגיע לה.

כל מה שנאמר פה על-ידי חברי-הכנסת אבנרי, שהוא יצביע נגד הצעת אי-האמון בממשלה, באשר מה שאמרתי דומה או מתקרב או כבר התקרב לתכנית רוג'רס — אין לזה שחר. גם הממשלה וגם אני אישית דחינו דו"ח חים את תכנית רוג'רס. בזה לא חל כל שינוי. חברי הכנסת אבנרי יכול, אולי, להסביר את עמדתו. הוא בכל אופן הוא אינו מוסמך להסביר לא את עמדת הממשלה ולא את עמדתו איני.

רציתי רק לנסות לשכנע אותו שהוא טועה כאשר הוא רוצה להצביע נגד הצעת אי-האמון.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
לצערי לא הצלחת, גברת ראש הממשלה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
זוהי אהבה בעל כרחך.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, סעיף 60 של תקנון הכנסת אומר:
"א) מצביעים בהרמת ידיים.

ב) על-פי דרישת עשרים חברי הכנסת לפחות, או על-פי דרישת הממשלה, תיערך הצבעה אישית או הצבעה חשאית בכתב." לפני שתי בקשות. האחת חתומה על-ידי עשרים ואחד חברי הכנסת, והמבקשת הצבעה חשאית, והשנייה חתומה על-ידי ראש הממשלה, בשם הממשלה, המבקשת הצבעה אישית. על-כן, לפני ההצבעה, אעמיד את שתי ההצעות...

מנחם בגין (גח"ל):

לא. אני מבקש רשות הדיבור לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

רגע; לא אתן לפני שאסיים.

לכן אעמיד להצבעה מי בעד הצבעה חשאית...

מנחם בגין (גח"ל):

ביקשתי רשות הדיבור לסדר.

שבתכנס הם דחיית אולטימטום; וזה נכון, אבל הם מתפרשים כאולטימטום נגדי. ואם נחוצו לחזור שוב ושוב על מה שאמרה ראש הממשלה היום, זה כדאי, ועוד יותר טוב יהיה אם לא יהיה בכלל צורך להגיד זאת להבא.

זאת ועוד. אני חושב שזה יהיה לפי רוח החלטות הכנסת אם בהגשת הצעות קונקרטיות, כאשר יבוא זמנן, יודגש גם בעמדה העקרונית וגם במשמעות המעשית, שכוונת ישראל איננה השגת רווחים טריטוריאליים, אלא השגת גבולות של בטחון ושל שכנות טובה. יכול להיות גבול של בטחון המונע שכנות טובה, ויכול להיות גבול שהיה צריך אולי לתת שכנות טובה והוא אינו נותן בטחון. אנחנו זקוקים לגבול הנותן את שני הדברים האלה, והקריטריון איננו תוספת שטח אלא תוספת בטחון והשגת שכנות טובה עם העמים הערביים מסביב.

אני רוצה להגיד שיש לי הסתייגויות מהדאיון של ראש הממשלה ל"טיימס", גם לגבי הצורה וגם לגבי התוכן. אבל איני חושב שזה הנושא בדיון היום. הנושא הוא הקו המדיני. כבר היתה הצעת אי-אמון לממשלה על דאיון ראש הממשלה לוי אשכול ז"ל שפורסם ב"ניוזוויק" על דבר דומה. הוא אמר אז: איננו רוצים לשלוט בשכם, בג'נין וכו'. וירדנו לחייו.

בנימין הלוי (גח"ל):

אבל הוא הכחיש זאת.

משה סנה (מק"י):

הוא גם לא אמר זאת כגילוי בראשונה ל"ניוזוויק". הוא אמר לעתון: שליטי ערב ידעו כבר שאנחנו איננו רוצים לשלוט וגו'. יש לי זכרון מדויק.

אולם אין אנחנו דנים בדאיון. אמרתי שיש לי ביקורת על הדאיון. דבר אחד של ביקורת ידוע, מפני שאנחנו חוזרים עליו פעמים רבות, אנחנו מחולקים עליו עם ראש הממשלה, ולגבי דיון זה דבר יסודי מאוד: באותם שטחים של ארץ ישראל, אשר בסופו של ההסכם יהיו מחוץ למדינת ישראל, אנחנו צריכים להיות מעוניינים, שהעם הערבי הפלשתינאי יגיע לידי קיום עצמאי, כרצונו, לפי החלטתו, והוא לא ייעלם ממפת המזרח התיכון. אני חושב שגם מזרחה לירדן יש לו חלק ונחלה. הוא נמצא חצוי מערבה לירדן וחצוי מזרחה לירדן. ויש לנו עניין ואינטרס, חוץ מאשר הצדק, שתקומת ישראל לא תהיה קשורה בהיעלמו של העם הפלשתינאי. אני חושב שיש לנו גם אינטרס שפתרון בעיית הפליטים יהיה קשור עם פתרון הבעיה הלאומית והטריטוריאלית של העם הפלשתינאי. ואיני חושב שראש הממשלה היתה צריכה לשלול בדאיון הזה את האפשרות הזאת כפי שכתבו ב"טיימס".

ראש-הממשלה ג. מאיר:

דיברתי על מדינה פלשתינאית.

משה סנה (מק"י):

אמרתי זאת מפני שזהו עקרון שאנחנו חולקים בו. אני חושב שעוד נוסף הרבה להתווכח, אני מקווה גם להשתכנע הדדית. אבל אני רוצה לציין, אדוני היושב-ראש, כי ראיית המערכה החיצונית היא העיקר — ואני חושב שהיום המציעים סילפו את מהותה. המציאות

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ביבי, בגין, אבנרי, ש. תמיר, חזן) —

היו"ר מ. ביבי:

אתה פרלמנטר ותיק ואתה יודע שאין מפריעים למי שמדבר באמצע דבריו.

מנחם בגין (גח"ל):

אני רק רושם את עצמי לרשות הדיבור לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

שמעתי אותך.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, גם אני מבקש רשות הדיבור לסדר.

מנחם בגין (גח"ל):

אתה מצביע בעד אמון.

היו"ר מ. ביבי:

אעמיד להצבעה את שתי הבקשות האחת מול השנייה. זו שתקבל רוב — נהג לפיה.

מנחם בגין (גח"ל):

לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

חברי-הכנסת אבנרי ביקש לפניך. יש לי בקשה בכתב מלפני כן.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני, לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, להערה לסדר.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. רצוני לקבוע כי ההצעה לקיים הצבעה חשאית של הצעת אי-אמון נוגדת את חוק המעבר, סעיף 11(ב). ומכיוון שחוק המעבר, אדוני שר המשפטים, עדיף מתקנון הכנסת — הרי ההצעה הזאת היא בלתי חוקית. חוק המעבר, סעיף 11(ב), אומר שאם חבר הממשלה מצביע בצורה מסויימת, או אם חברי סיעה ממשלחית מצביעים בצורה מסויימת — רשאית הממשלה להסיק מסקנות מסויימות. אם תיערך עכשיו הצבעה חשאית על הצעת אי-אמון לממשלה — הרי הסעיף הזה מתרוקן מתוכנו. דבר זה נוגד את החוק, נוסף על...

היו"ר מ. ביבי:

חברי-הכנסת אבנרי, סעיף 11 בוטל על-ידי חוק הממשלה.

(קריאות)

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

לכן, אדוני היושב-ראש, דעתי היא שההצעה לערוך הצבעה חשאית היא בלתי חוקית, נוסף על היותה בלתי מכובדת, מפני שהיא נועדת לתת לחברי סיעות ממשלה תיות את האפשרות להצביע נגד הממשלה של עצמם.

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת בגין, להערה לסדר.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, ראשית רציתי לומר לחברי-הכנסת אבנרי: עם כל הכבוד, אתה זמן קצר מאוד בכנסת, ומושיג בתקנון הם קלושים מאוד.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אבל הוא צודק במאה אחוז.

מנחם בגין (גח"ל):

מי אומר זאת? חברי-הכנסת חזן? חברי-הכנסת חזן, אתה יושב זמן רב בכנסת.

יעקב חזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

ההצעה לתת לחברי הממשלה להצביע נגד הממשלה היא...

(קריאה: אתם חוששים מהצבעה גלויה).

(קריאות)

מנחם בגין (גח"ל):

לא תוכלו למנוע ממני את מה שאני רוצה לומר. אני מחבב קריאות ביניים, אבל אני אומר את מה שאני רוצה לומר. זאת זכותי. חוק המעבר אין לו כל קשר עם ההוראה הזאת. זוהי הוראת תקנון מוחלטת. ועכשיו אעבור להצעתו המפתיעה, המדהימה, של כבוד היושב-ראש.

הנה, אני קורא את ההוראה בתקנון...

(קריאה: "מדהימה"?)

מדהימה, אדוני. כן, ביטוי פרלמנטרי מובהק.

אני קורא את התקנון: (א) מצביעים בהדמת ידיים; (ב) על-פי דרישת עשרים חברי הכנסת לפחות, או על-פי דרישת הממשלה, תיערך הצבעה אישית או הצבעה חשאית בכתב. "תיערך". זאת לא בחירה של היושב-ראש, זאת לא בחירה של הרוב בכנסת. "תיערך", חובה.

(קריאה: או אישית, או סודית).

היו"ר מ. ביבי:

וכשני לך שתי הצעות?

מנחם בגין (גח"ל):

רגע אחד...

(חברי-הכנסת א. עופר קורא קריאת ביניים)

א, חברי-הכנסת עופר התעורר — ה"יונה" המפורסמת. עד עכשיו שתקה היונה.

ובכן, אדוני היושב-ראש, זוהי הוראה אבסולוטית, לא נתונה לשום שיקול דעת, לא של היושב-ראש, לא של רוב, לא של מיעוט. כתוב במלים מפורשות: "תיערך".

היו"ר מ. ביבי:

מה תיערך?

מנחם בגין (גח"ל):

רגע, אניע לזה.

אדוני היושב-ראש, מילא, מותר לחברים לקרוא קריאות ביניים. אבל שהיושב-ראש יקרא קריאות-ביניים זה כבר דבר חסר תקדים.

חוברת כ', ישיבה קס"ז

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (בימי בגין, ישיבה-שרעבי, בן-אהרן, שובל, קרגמן, שפירא) —

היו"ר מ. ביבי:
כדי להבין.

יצחק בן-אהרן (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתה לא באצ"ל כאן.

היו"ר מ. ביבי:
חברי הכנסת...

מנחם בגין (גח"ל):
המזכיר הכללי של ההסתדרות לא נותן לי לדבר.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
הוא רגיל לדבר בטלוויזיה ההסתדרותית.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתה לא מדבר לעניין.

מנחם בגין (גח"ל):
אתה לא מוסמך להגיד לי שאינני מדבר לעניין.
אתה פה לא יושב-ראש.

ולכן, אדוני, אני מסיים: עכשיו מתעוררת בעיה של פירוש: מה לעשות בסוגיה כזאת? יש בכנסת מוסד הזכאי לפרש. לעת עתה הוא לא אמר את דברו. עכשיו יכול מישור באופן שרירותי לגמרי לומר: היות שיש שתי בקשות — הרוב יכריע ביניהן. מי פירש זאת? מתי פירשה זאת ועדת הכנסת, או ועדת הפי-רושים?

לכן, אדוני היושב-ראש, אנו עומדים בכל תוקף על זכותנו. הגשנו הצעה בעוד מועד: לערוך הצבעה חשאית, ואנו מבקשים ככתוב פה: לערוך הצבעה חשאית.

היו"ר מ. ביבי:
רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מנהג פרלמנטרי חדש במדינת ישראל. אינני מתיימר לדעת תולדות כל הפרלמנטים בעולם, אבל אני חושב שדבר מוזר ביותר הוא, שהבעת אי-אמון לממשלה תיעשה בהצבעה חשאית. מי שיש לו אומץ לב להצביע נגד הממשלה — יצביע נגד; מי שיש לו אומץ לב להצביע בעד הממשלה — יצביע בעד. אין פה שאלה של בחירה אישית. לפעמים יש בחירה אישית, ולפעמים יש נושא אחר, שהוא מסוג הדברים שיפה להם הצניעות. הבעת אי-אמון לממשלה, הבעת אמון לממשלה — זה יהיה דבר סודי? לא נשמע כדבר הזה.

טוען חברי-הכנסת בגין הנכבד, שסעיף 60 של התקנון קובע את הזכות הזאת. ואני מוסיף, לא בשמו כמובן, למרות היות הדבר מנוסטרז, לפי עניות דעתי, בכל זאת יקוב התקנון את השכל הישר. בכל זאת בתקנון לא כתוב יותר מאשר מה שכתוב בו. אני מסכים שהסעיף מנוסח רע, אבל פרלמנט אינו יכול להפסיק את חייו, או לעצור את המהלך החשוב ביותר בחייו — הבעת אמון או אי-אמון לממשלה — מפני שסעיף מסוים בתקנון הוא מגומגם וצריך לפרש אותו; והפיי-רוש, לפי השכל הישר, ניתן לכנסת לבחור.

בסעיף 60 כתוב: "על-פי דרישת עשרים חברי כנסת לפחות, או על-פי דרישת הממשלה, תיערך הצבעה אישית או הצבעה חשאית בכתב". מתי בדרך כלל

היו"ר מ. ביבי:
כדי להבין.
מנחם בגין (גח"ל):
אסביר, כדי שכולם יבינו.

אם כל הוראה בתקנון תעמוד להכרעת הרוב — מה יהיה על התקנון? הרי התקנון מתבטל. התקנון קיים בשביל זכויות המיעוט. יש רוב ויש מיעוט; יש הוראה בתקנון.

ישראל ישיבה-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
התקנון הוא בשביל הכנסת.

מנחם בגין (גח"ל):
נכון, אדוני. אבל אתה ידע יפה מאוד שחוקים ותקנונים קודם כל מגינים על זכויות המיעוט, כי לרוב יש תמיד זכויות.

(קריאות)
אני מוכן להוסיף את התיקון: בשביל הכנסת. אינני מבטל את אשר אמרתי קודם, ואינני זקוק לאי-שור שלך.
(חבר-הכנסת א. עופר קורא קריאת-ביניים)
חברי-הכנסת עופר, סלה לי. אני חוזר ואומר: אם יש הוראה תקנונית ועליה יצביעו בכנסת — אז אין תקנון.

עכשיו אני רוצה להסביר מה קרה.
על-פי התקנון, על-פי הזכויות, עשרים חברי הכנסת בעוד מועד, לפני מספר שעות, הגישו ליושב-ראש בקשה, בהתאם לסעיף 60(ב) בתקנון, לערוך הצבעה חשאית בכתב. לא ברור לי מדוע הממשלה היתה צריכה להתערב ולקפוץ על העגלה הזאת.

(קריאות)
נכון. אבל הגשנו בעוד מועד את הבקשה. זאת זכותנו. וכאשר מגישים עשרים חברי הכנסת לפחות את בקשתם זו, צריך לערוך הצבעה על-פי בקשתם. בכל זאת הזדרזה הממשלה דווקא קפצה על עגלת האר-פוזיציה. אני חושב שזאת זכותה. אינני בטוח שזה נאה. משום שכבר בעצם נקבע הדבר על-פי התקנון: עשרים חברי הכנסת יבקשו לערוך הצבעה חשאית. כתוב: "תיערך הצבעה חשאית בכתב". אבל אם הממשלה מבקשת הצבעה שמית — אפשר לומר: להלכה זאת זכותה. משום שאין מונעים ממנה. היא לא היתה צריכה לדעת לעשות זאת בעקבות האופוזיציה. אבל אם עשתה, מה מציעים לנו? שהרוב יכריע בין שתי בקשות? איזה הגיון פרלמנטרי יש בכך? איזו מידה של הגיונות יש בכך? הרי ידוע שיש רוב ומיעוט...

(חבר-הכנסת י. בן-אהרן קורא קריאת-ביניים)

חבר הכנסת בן-אהרן, עוד לא סיימתי. אני מקווה שעדיין לא סיימת עם כמה חברים בוועדה המרכזת. אני עוד לא סיימתי.

(קריאה: איזו רמה, איזה דיבור, איזו רמה.)
(קריאות)
(חבר-הכנסת י. בן-אהרן קורא קריאת-ביניים)

— הצעות סיעות גח"ל (המרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (שפירא, בגין, לנדאו, בדר, ש. כהן, אבנרי, ביבי, ש. תמיר, רויאל-נאור) —

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):
איוה כבוד הוא להישאר בממשלה ולהצביע נגדה?

היו"ר מ. ביבי:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

חברי הכנסת, ההנמקה נגד ההצעה לערוך הצבעה חשאית חולקה לשני טיעונים, האחד מפי חבר-הכנסת אבנרי, על יסוד חוק, והאחד על-ידי שר המשפטים, לפי פירוש שהוא נתן לתקנון. דבריו של חבר-הכנסת אבנרי, עם כל הכבוד, אינם לעניין. כל מה שאומר אותו חוק הוא, שאם תהיה הצבעה מסוימת...

היו"ר מ. ביבי:

אתה תציע מה שאתה רוצה להציע.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

למה שר המשפטים יכול להתווכח עם חבר-הכנסת בגין, ואני אינני יכול להתווכח על פירוש שניתן?

היו"ר מ. ביבי:

שר המשפטים, בשם הממשלה, יכול לומר פירוש. לך יש זכות להביא הנמקה שלך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

יש שוויון. חברי הכנסת שדיברו לפני לא דיברו דקה.

היו"ר מ. ביבי:

אבקש שתנמק את הצעתך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

התקנון קובע בסעיף 60(ב) שני דברים מוחלטים: האחד — על פי דרישת 20 חברי כנסת לפחות, או על-פי דרישת הממשלה, תיערך הצבעה אישית; השני — על פי דרישת 20 חברי כנסת לפחות, או על-פי דרישת הממשלה, תיערך הצבעה חשאית. אילו היו שני דברים אלה מנוגדים זה לזה, היתה הצדקה לבוא ולומר: נצביע כדי להכריע בין השניים. שעה ששני הדברים יכולים לעלות בקנה אחד, אי-אפשר לעשות את התקנון פלסטר ולומר שפירוש אחד שם לאל את הזכות האבסולוטית שמקנה התקנון.

לפיכך אפשר להצביע הצבעה חשאית בכתב שתהא באותה עת עצמה הצבעה אישית כי נוקבים בשמו של כל חבר כנסת, ומגמת ההצבעה האישית היא לברר מי ומי הנוכחים והמצביעים.

אי לזאת, יש לקיים את ההצבעה לפי דרישת 21 חברים, שהיא הצבעה חשאית, כי שלילת הזכות להצבעה חשאית בפרלמנט, או בכל גוף ציבורי אחר, היא שלילת אחד מיסודות הדמוקרטיה הראשוניים.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, תם סדר ההנמקות.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

אבקש את רשות הדיבור. אין הגבלה בתקנון בקשר לכך.

היו"ר מ. ביבי:

חברת-הכנסת רויאל-נאור, לא תכפי עלי את הסדר, שאת רוצה בו. עם כל הכבוד, יש פריבילגיה ליושב-ראש,

מצביעים הצבעה אישית? כאשר — וזאת יודעים מפר-למנטים, וזאת יודעים אפילו מהקונגרסים הציוניים — כאשר יש דבר מכריע, דבר כבד משקל. במקרה כזה תובעים לא זו בלבד שירימו "איקס" ידיים בעד ו"איג-רק" ידיים נגד, אלא שכל אחד יקום ויגיד: אני בעד או אני נגד.

יש אפשרות של הצעה חשאית בכתב. איך נעשית הצבעה חשאית בכתב? הצבעה חשאית בכתב נעשית — והיו לנו כבר הצבעות חשאיות, הן אלו שהחוק מחייב, והן אלו שהתקנון מחייב — הצבעה חשאית בכתב נעשית כך: מזכיר הכנסת קורא את חברי הכנסת בשמו-תיהם, וחברי הכנסת הגומצאים באולם ינגשים אחד אחד וזורקים פתק לחיבה. זו איננה הצבעה אישית. זוהי רק הצבעה חשאית. כך שאי-אפשר לחבר שני הדברים. שני הדברים נפרדים, או הצבעה אישית או הצבעה חשאית.

אומר לנו חבר-הכנסת בגין הלכה, שכדאי לבחון אותה לרגע קט. הוא אומר: התקנון נכתב כדי להגן על המיעוט. וכאשר יש דרישה של הרוב, ויש דרישה של המיעוט — וזה נשען על התקנון וזה נשען על התקנון — ההלכה כמיעוט.

מנחם בגין (גח"ל):

התקנון אומר זאת.

חיים לנדאו (גח"ל):

יוצא שהממשלה יכולה למנוע תמיד הצבעה חשאית.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

לא, הממשלה אינה יכולה למנוע. אם לממשלה אין רוב תומכים בכנסת, זה לא יעזור לה. אם אין לה רוב, לא תוכל למנוע.

הפירוש של התקנון הוא, שיכולה להיות דרישה כזאת ויכולה להיות דרישה כזאת, וכאשר יש שתי דרי-שות — אין ברירה אלא להכריע ביניהן.

מנחם בגין (גח"ל):

לפי התקנון.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

התקנון אינו אומר מאומה...

מנחם בגין (גח"ל):

הוא אומר: "תיערך".

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

תיערך כך או תיערך כך.

מנחם בגין (גח"ל):

אנו ביקשנו לפני שלוש שעות.

יוחנן בדר (גח"ל):

איוו השפלה עצמית. זו הכוונה, סנקציות? זה יפה מאוד. זה מוסיף כבוד לממשלה?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

על כבוד כבר "גמרנו". אני חושב שאין דרך אחרת אלא להכריע...

שלום כהן (העולם הזה-כוח חדש):

חבר-הכנסת בגין, אני מבקש ממך להסיר את הצעתך.

חוברת כ', ישיבה קס"ז
— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ביבי, בגין, ישעיהו-שרעבי, ידיד, רזיאל-נאור, ארידור, לנדאו) —

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, אבקש רשות הדיבור לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

לא, לא אתן.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

אינך יכול לעשות זאת.

היו"ר מ. ביבי:

אני יכול.

יוחנן בדר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כל הזמן ישבתי בשקט; עכשיו אבקש רשות הדיבור לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

עם כל הכבוד אליך, חבר-הכנסת בדר, אבקשך לשבת.

לפי סעיף 52(א) לתקנון — יחליט היושב-ראש אם להיענות לבקשה. אני מחליט שלא להיענות.

יורם ארידור (גח"ל):

אין שום סעיף על כך שהיושב-ראש יכול לעשות מה שהוא רוצה.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, אבקש לאפשר לי לנהל את הישיבה. (חבר-הכנסת י. בדר עולה לדוכן הנואמים)

היו"ר מ. ביבי:

חבר-הכנסת בדר, אני קורא אותך לסדר.

חבר-הכנסת בדר, אני קורא אותך לסדר.

חבר-הכנסת בדר, אני קורא אותך לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

חבר-הכנסת בדר, אבקשך לרדת. אין אני מרשה לך לדבר.

(קריאות מספסלי כל הסיעות)

(חבר-הכנסת י. בדר יורד מעל דוכן הנואמים)

(קריאה: מדוע מפא"י תמיד חוששת מפני הצבעה חשאית? מה הפחד?)

(קריאות מספסלי המערך)

חברי הכנסת, אני פונה אליכם, בשם כבוד הכנסת, להתנהג בצורה מאופקת יותר ולאפשר לי לנהל את הישיבה.

חיים לנדאו (גח"ל):

היושב-ראש חייב לנהוג לפי התקנון.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

מדוע אתם מפריעים? מה הטרור הזה?

(קריאות)

מנחם ידד (גח"ל):

אתם מפריעים.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):

תפסיקו זאת. מה זה כאן? — חראקה?

ואשתמש בה — עם כל הכבוד לכל אחד מחברי הכנסת. אבקש לתת לי לנהל את הישיבה כפי שאני מוצא לנכון. אם זה לא ימצא חן בעיניכם, אבקש להתלונן היכן שצריך להתלונן.

באשר להצעת חבר-הכנסת אבנרי ניתנה תשובה — היא אינה רלבנטית. באשר להצעת חבר-הכנסת בגין — עם כל הכבוד, איני מקבל אותה. יש פה שני דברים שקולים זה מול זה, ואני, בעקבות שיווי המשקל הזה בין שתי הבקשות, אעמיד זאת להצבעה ורק הכנסת תכריע בעניין זה.

מנחם בגין (גח"ל):

לא, אין שחר לסדר כזה. ליושב-ראש אין זכות לנהוג כך.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
הרי אתה מדבר על התקנון. התקנון אומר שיושב-ראש הישיבה מחליט:

מנחם ידיד (גח"ל):

התקנון מחייב גם את היושב-ראש.

מנחם בגין (גח"ל):

התקנון מחייב גם את אדוני.

היו"ר מ. ביבי:

חבר-הכנסת בגין, אשתמש בסמכותי על פי שיקול דעתי, לפי התקנון.

מנחם בגין (גח"ל):

אין פה עניין של שיקול דעת — ההוראה מחייבת.

היו"ר מ. ביבי:

ההוראה מחייבת ואני מפרש אותה כפי שאני מפרש אותה.

חברי הכנסת, אני מעמיד להצבעה את שתי ההצעות זו מול זו.

(קריאות: לא, לא, לא מצביעים.)

מנחם בגין (גח"ל):

לא נצביע.

יוחנן בדר (גח"ל):

אתה לא יכול להכריח אותנו.

מנחם ידיד (גח"ל):

רצוי שיהיה פה תקנון וסדר.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, זה לא יעזור לשום איש, אני אעשה כפי שאני מבין.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני, אבקש רשות הדיבור לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

לא, כבר נימקת פעם אחת.

מנחם ידיד (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, יש לו זכות לבקש רשות הדיבור לסדר.

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ביבי, ארידור, ידיד, בגין, לנדאו, קשת, ישעיהו-שרעבי, בדר, רפאל) —

היו"ר מ. ביבי:

חברי-הכנסת ישעיהו, אבקש להפסיק את הקריאות. נעבור להצבעה.

יורם ארידור (גח"ל):

אי-אפשר להצביע.

מנחם ידיד (גח"ל):

חברי-הכנסת ישעיהו, האם אינך מתבייש ?

מנחם בגין (גח"ל):

הבנו לך ?

אדוני היושב-ראש, חברי-הכנסת ישעיהו אמר לחברי-הכנסת ידיד: "חראקה".

היו"ר מ. ביבי:

אני לא שמעתי את תוכן קריאתו. אני מצטער אם הוא אמר כך.

חיים לנדאו (גח"ל):

שאל אותו, ויחזור בו מדבריו.

מנחם ידיד (גח"ל):

אתה לא מתבייש ? איך אתה מעז להגיד כך ?

מנחם בגין (גח"ל):

זהו ניבול פה. לא נעבור לסדר-היום על ביטוי כזה. בושה וחורפה.

(קריאות מספסלי המערך)

מנחם ידיד (גח"ל):

אתה מרוצה מזה, חברי-הכנסת קרגמן ?

חיים לנדאו (גח"ל):

חברי-הכנסת ישעיהו, תקום ותתנצל, בבקשה.

מנחם בגין (גח"ל):

לא נעבור בשתיקה על הביטוי "חראקה".

חיים לנדאו (גח"ל):

על חברי-הכנסת ישעיהו לקום ולהתנצל.

(חילופי דברים בין חברי-הכנסת מ. ידיד וחברי-הכנסת י. ישעיהו-שרעבי)

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, לא תעזרו המהומה. אבקש לאפשר לי לנהל את הישיבה.

בן-ציון קשת (גח"ל):

חברי-הכנסת צימרמן צריך לשבת עכשיו בראש הישיבה.

על חברי-הכנסת ישעיהו להתנצל.

יורם ארידור (גח"ל):

אי-אפשר לעבור לסדר-היום על הקריאה הזאת.

היו"ר מ. ביבי:

אני לא שמעתי את תוכן הקריאה.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
כל המהומה הזאת בשביל מה ?

מנחם בגין (גח"ל):

אבקש להעיר לחברי-הכנסת ישעיהו על ניבול הפה שלו. אין לשתוק ולעבור לסדר-היום — בשום אופן לא. מדוע אדוני אינו מעיר לו ?

(קריאות)

היו"ר מ. ביבי:

אני לא שמעתי. חכה רגע.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, על פי סעיף 123 לתקנון —

יוחנן בדר (גח"ל):

אבקש רשות הדיבור לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

לא, אמרתי לא.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אני מבקש רשות להערה.

היו"ר מ. ביבי:

אבקש לשבת. אמרתי: לא, חברי-הכנסת רפאל שמעתי, אבקש לשבת.

— על פי סעיף 123(א) לתקנון: "התעורר בשעת הדיון בכנסת ספק בפירוש הוראה מהוראות התקנון או התקדימים, יכריע יושב-ראש הישיבה והכרעתו באותה ישיבה תהיה מחייבת". על כן אני מכריע ושואל מי בעד הצבעה חשאית.

מנחם בגין (גח"ל):

לא, לא, בשום אופן לא.

בן-ציון קשת (גח"ל):

מי היושב-ראש בשעה 17.00 ?

היו"ר מ. ביבי:

אבקש להצביע על ההצעה שתתקיים הצבעה חש-אית.

מנחם בגין (גח"ל):

לא, לא.

היו"ר מ. ביבי:

אם כן, אל תצביע אם אינך רוצה.

מנחם בגין (גח"ל):

אבקש רשות הדיבור לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

כבר קיבלת רשות הדיבור ולא תוכל לנאום בלי סוף. חברי-הכנסת בגין, אבקש לשבת ולאפשר לי לנהל את הישיבה.

בן-ציון קשת (גח"ל):

זה בניגוד לתקנון.

היו"ר מ. ביבי:

זה בהתאם לתקנון. מי שאינו רוצה להצביע — לא יצביע. זו זכותו. אני מעמיד להצבעה ...

מנחם בגין (גח"ל):

אני אבקש רשות הדיבור לסדר לפני ההצבעה.

חוברת כ', ישיבה קס"ז

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ביבי, קלינגהופר, צימרמן, נסים, בגין, סרלין, ידיד, רפאל, הלוי, קורפן) —

יצחק רפאל (מפד"ל):

כל הזמן לא התערבתי ואני מבקש עכשיו רשות להצעה. אבקש לאפשר לי זאת. אני מסתמך על התקנון. לא התערבתי במשך כל הזמן בוויכוח. אני חושב שיש לי מוצא.

בנימין הלוי (גח"ל):

אני מבקש רשות הדיבור לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

מכל הסיעות מבקשים רשות הדיבור להצעות. אינני יכול להיענות לכך.

חיים קורפן (גח"ל):

מדוע לא, מה יקרה?

היו"ר מ. ביבי:

אני עובר להצבעה.

חיים קורפן (גח"ל):

אינך עובר להצבעה.

מנחם בגין (גח"ל):

זה בניגוד לתקנון. אתה הורס את התקנון.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, אם לא תאפשרו לי...

(קריאות מספספי גח"ל: לא נאפשר לך.)

חברי הכנסת בגין, הפרלמנטר הוותיק, האם כך מתנהגים?

יוסף סרלין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, ביקשתי ואני עדיין מבקש להפסיק את הישיבה לרבע שעה. האם אתה מוכרח לעבור להצבעה?

היו"ר מ. ביבי:

כן, אני מוכרח לעבור להצבעה.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

אתם קוברים את הפרלמנט.

היו"ר מ. ביבי:

אני מודיע, שאם חברי הכנסת מסיעת גח"ל לא יאפשרו לי להעמיד קודם את הצעתם להצבעה, אחיה נאלץ להעמיד את ההצעה השנייה להצבעה, והתוצאות יהיו בהתאם להצבעה.

מנחם בגין (גח"ל):

אדוני, זה בניגוד לתקנון.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת בגין, עם כל יחס הכבוד שלי אליך, אינני נותן לך את הסמכות לפרש את התקנון כפי שאתה רוצה. אתה אמרת, ואני לא קיבלתי.

מנחם ידיד (גח"ל):

אנו מבקשים לשמור על התקנון ולא לפרש אותו. אנו מבקשים לשמוע את הסעיף בתקנון.

היו"ר מ. ביבי:

לא, אתה כבר קיבלת רשות הדיבור. אינך יכול לדבר בלי סוף.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

זה נוגד את התקנון.

צבי צימרמן (גח"ל):

אבקש רשות הדיבור להצעה בקשר לסדר ההצבעה.

היו"ר מ. ביבי:

לא, איני נותן.

צבי צימרמן (גח"ל):

אני מציע ממקומי לדחות את ההצבעה.

היו"ר מ. ביבי:

לא נתתי את רשות הדיבור. מי שלא ירצה להצביע, יכול שלא להצביע.

משה נסים (גח"ל):

זו סתימת הגולל על כל הצבעה חשאית בכנסת.

מנחם בגין (גח"ל):

אני מוסיף לבקש רשות הדיבור לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

חברי הכנסת, מי שלא ירצה להצביע, איני כופה עליו הצבעה.

מנחם בגין (גח"ל):

לסדר אנו רוצים.

(קריאה: אולי תציל את כבוד הכנסת.)

היו"ר מ. ביבי:

אינני יכול לתת.

(קריאה: לסדר.)

יוסף סרלין (גח"ל):

אני מציע להפסיק את ישיבת הכנסת.

היו"ר מ. ביבי:

לא.

מנחם בגין (גח"ל):

אני מבקש לסדר.

היו"ר מ. ביבי:

לא, קיבלת רשות הדיבור בקשר לסדר, די בכך.

מנחם בגין (גח"ל):

אבקש להוסיף.

היו"ר מ. ביבי:

איני נותן רשות הדיבור. אעמיד להצבעה מה שאני חושב לנכון להעמיד להצבעה, וזו זכותי. האם נרגעות הרוחות?

מנחם ידיד (גח"ל):

אבקש הפסקה.

היו"ר מ. ביבי:

אנחל את הישיבה עד שתסתיים ההצבעה, ולא יעזר דבר.

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ביבי, קלינגהופר, רפאל, אנקוריון) —

הפסקה קצרה, וכעבור עשר דקות לשוב למליאה ולקיים הצבעה בשקט.
משום כך נמנענו מהצבעה.

היו"ר מ. ביבי:

אני מבקש את סליחתו של חברי הכנסת רפאל, אבל סעיף 60(ב) הוא ברור לפחות מבחינה אחת, שאותה זכות השמורה לסיעה או לקבוצת חברי כנסת לבקש הצבעה חשאית קיימת באותה מידה ובאותו משקל לגבי קבוצה אחת המבקשת לקיים הצבעה אישית. לכן אין מקום ליחס את העניין לסעיף 121 לתקנון.

נקיים עתה את ההצבעה האישית. אבקש את מזכיר הכנסת לקרוא את שמות חברי הכנסת לפי הסדר, וכל אחד מהם ישיב אם הוא בעד ההצעה להביע אי-אמון לממשלה, או נגד ההצעה, או שהוא נמנע מהצבעה.

(מזכיר הכנסת ח. ליאור קורא את שמות חברי הכנסת)

מאיר אביזור	— נעדר
אבא אבן	— נעדר
אורי אבנרי	— נגד
שניאור זלמן אברמוב	— נעדר
יגאל אלון	— נעדר
סיף-אלדין אלזועבי	— נעדר
אריה אליאב	— נגד
נסים אליעד	— נגד
יוסף אהרון אלמוגי	— נעדר
עדיאל אמוראי	— נגד
ארי אנקוריון	— נגד
שושנה ארבל-אלמוזלינו	— נגד
ראובן ארזי	— נגד
יורם ארידור	— נעדר
שמחה ארליך	— נעדר
מנחם בגין	— נעדר
יוחנן בדר	— נעדר
מרדכי ביבי	— נמנע
יצחק בן-אהרון	— נגד
ישראל שלמה בן-מאיר	— נגד
מרדכי בן-פורת	— נגד
אהרן בקר	— נגד
משה ברעם	— נעדר
ראובן ברקת	— נעדר
חיים גבתי	— נגד
אהרן גולדשטיין	— נעדר
יוסף גולדשמידט	— נגד
יצחק גולן	— נגד
מטילדה גז	— נעדרת
ישראל גלילי	— נגד
שלמה יעקב גרוס	— נמנע
חייקה גרוסמן	— נגד
צבי גרשוני	— נגד
משה דיין	— נגד
צבי דינשטיין	— נגד
גדעון האוונר	— נגד
יגאל הורביץ	— נעדר
בנימין הלוי	— נעדר
זבולון המר	— נמנע
איסר הראל	— נעדר

היו"ר מ. ביבי:

בפעם האחרונה אני מבקש להעמיד להצבעה את ההצעה להצבעה אישית.

(קריאה: אתה יכול לקבוע את התוצאות בלי שנצביע.)

יצחק ח. קלינגהופר (גח"ל):
להצבעה אין כל ערך.

היו"ר מ. ביבי:
אבקש להצביע.

יצחק ח. קלינגהופר (גח"ל):
הלוה יקרא כנסת ישראל?

(חברי סיעות גח"ל והמרכז החפשי עוזבים את האולם)

הצבעה

בעד הצבעה אישית — רוב

בעד הצבעה חשאית — 0

יצחק רפאל (מפד"ל):

אבקש רשות הדיבור להודעה אחרי הצבעה זו.

היו"ר מ. ביבי:

לא, תסלח לי.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אני נמנע מהצבעה זאת ולא מאחרת, ולכן אני מבקש לנמק עכשיו מדוע אני נמנע.

היו"ר מ. ביבי:

אני נותן לך רשות דיבור להנמקת ההימנעות.

יצחק רפאל (מפד"ל):

כנסת נכבדה. כולנו מצטערים על המחזה שהיינו עדים לו היום. זה זמן רב שלא היה מחזה כזה בכנסת, וזאת בימים שבהם נדרשים ליכוד ואיתוד יותר מאשר בימים אחרים. כל זאת על לא דבר; הייתי מבין אילו היה ההיכוח על דברים מהותיים, אבל לא על דברים בלתי-מהותיים, צדדיים, משניים וללא כל ערך.

ארי אנקוריון (המערך, עבודה-מפ"ם):

זה היה טרור.

יצחק רפאל (מפד"ל):

אני חושב שגם הרוב צריך היה להתחשב במצב ויכול היה להיות נדיב לב לגבי אפשרות של הצבעה חשאית.

כל הסיעות הצהירו כאן על עמדתן, כל אחד יודע מי היא הסיעה ולאיוו סיעה שייך כל חבר. ההצבעה ברורה מראש.

כאשר ביקשתי רשות דיבור, עשיתי זאת פשוט כדי להציע מוצא. היו שתי אפשרויות: להפסיק לכמה דקות את הישיבה ולכנס את ועדת הפירושים, אולם לפי התקנון ועדת הפירושים מתכנסת אחרי ההצבעה; אבל אפשר היה להשתמש בסעיף 121 של התקנון הקובע: "שאלה הנוגעת לדיוני הכנסת שאין לה הוראה בתקנון, תחליט בה ועדת הכנסת". גם שר המשפטים אמר שהסעיף השני מנוסח לא כדאי ואפשר היה להגיע לאי-הבנות. אפשר היה להיעזר בסעיף 121, לעשות

— הצעות סיעות גח"ל והמרכז החפשי להביע אי-אמון לממשלה (ביבי, כץ, ישעיהו-שרעבי) —

נגד	שמעון פרס
נגד	גדעון פת
נגד	יוסף חיים צדוק
נגד	צבי צימרמן
נגד	דוד קורן
נגד	יצחק קורן
נגד	חיים קורפו
נגד	יצחק ה. קלינגהופר
נגד	ישראל קרגמן
נגד	יוסף קרמרמן
נגד	בן-ציון קשת
נגד	שלמה רוזן
נגד	אסתר רוזאל-נאור
נגד	אלימלך רימלט
נגד	יצחק רפאל
נגד	אבנר חי שאקי
נגד	זלמן שובל
נגד	אליעזר שוסטק
נגד	בנימין שחור
נגד	אברהם שכטרמן
נגד	יהודה שערי
נגד	יעקב שמשון שפירא
נגד	זאב שרף
נגד	אליהו ששון
נגד	יוסף תמיר
נגד	שמואל תמיר (כצנלסון)

הי"ר מ. ביבי:

תוצאות ההצבעה הן:

נגד ההצעות להביע אי-אמון לממשלה	62
נמנעים	12
בעד	0

ההצעות להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלו.

אברהם כץ (גח"ל):

כמה נעדרים, אדוני?

הי"ר מ. ביבי:

נעדרים יש רבים: בחוץ-לארץ, חולים ומסיבות אחרות.

אני מבקש להביא לתשומת-לב הבית עובדה נוספת, שלא השתתפתי בהצבעה משום היותי יושב-ראש הישיבה ולא רציתי לזהות את הצבעתי עם אחד מחלקי הבית עקב המצב שנוצר היום, ותו לא.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
אני מבקש רשות הדיבור להודעה אישית.

הי"ר מ. ביבי:

הודעה אישית יכולה להימסר רק בסיום הישיבה. אני מעביר את העניין שהיה בוויכוח לגבי סעיף 60(ב) לוועדת הפירושים, וכן את כל העניין שעלה היום בכנסת והתנהגות קבוצת חברי כנסת בשעת הדיון.

נגד	זאב הרינג
נגד	זינה הרמן
נגד	יהודי הרדי
נמנע	מאיר וילנר
נמנע	אברהם ורדיגר
נגד	משה ורטמן
נגד	עבדול-עזיז זועבי
נגד	אברהם זילברברג
נגד	דב זכין
נגד	מרדכי זר
נמנע	אמיל חביבי
נגד	יעקב חזן
נגד	מיכאל חוני
נגד	בן-ציון חלפון
נמנע	תופיק טובי
נגד	מנחם ידיד
נגד	אהרן ידלין
נגד	גד יעקבי
נגד	מאיר יערי
נגד	יהונתן יפרח
נגד	ישראל ישעיהו-שרעבי
נגד	מנחם כהן
נגד	שלום כהן
נמנע	קלמן כהנא
נגד	אברהם כץ
נגד	משה כרמל
נגד	דוד לוי
נמנע	דניאל יצחק לוי
נגד	יצחק מאיר לוין
נגד	שלום לוין
נמנע	שלמה לורנץ
נגד	חיים לנדאו
נגד	גולדה מאיר
נגד	ג'בר מועדי
נגד	דב מילמן
נגד	אברהם מלמד
נגד	יצחק נבון
נגד	יעקב נחושתן
נגד	אליאס נח'לה
נגד	משה בנימין נסים
נמנע	משה צבי נריה
נגד	מרדכי סורקיס
נגד	משה סנה
נגד	טובה סנהדראי
נגד	יוסף ספיר
נגד	פנחס ספיר
נגד	יוסף סרלין
נגד	דיאב עובדי
נגד	אברהם עופר
נגד	מרדכי עופר
נגד	עדה פינברג-סרני
נגד	עוזי פיינרמן
נמנע	מנחם פרוש
נגד	שמחה פרידמן

ב. חוק היטל בטחון (תיקון מס' 3), תשל"א—1971 * ; חוק לתיקון

פקודת מס הכנסה (מס' 16), תשל"א—1971 *

(קריאה ראשונה)

הרחבת חוג הפטורים. שני סעיפים בקבוצה הראשונה נוגעים לחיילי השירות הסדיר. באחד מוצע להעניק לחייל שהשתחרר בתום שירות סדיר פטור בסכום של 150 לירות מהכנסתו לכל חודש, במשך שנים-עשר החודשים הראשונים, המתחילים בחודש שלאחר החודש שבו שוחרר. פטור זה מגמתו להקל על החיילים המשתחררים משירות סדיר לחזור לחיים האזרחיים ולהשתלב בהם.

תיקון שני מתיר את הניכוי להורים בעד בן המשרת בשירות סדיר גם אם מלאו לו עשרים ואחת שנה. הגבלת הגיל מנעה עד כה מתן ניכוי להורים שבניהם שירתו בעתודה אקדמית, בני עולים חדשים שהחלו שירותם בגיל גבוה או במקרה של דחיית שירות.

במסגרת התיקונים של קבוצה ראשונה זו תורחב מסגרת הפטור על הכנסה מייגעה אישית של עיוור ושל נכה שנקבעה לו נכות של מאה אחוז. עד כה נהנו מפטור זה רק נכי מלחמה, ומוצע שיחול מעתה לגבי כל מי ששיעור נכותו הוא מאה אחוז. כמו כן תורחב מסגרת הפטור לנכים, ששיעור נכותם פחות ממאה אחוז, גם לגבי נכי תאונות עבודה.

יורחב גם הסעיף הדין בפטור על קיצבאות המשתלמות לפצועים ולנכים, על פצעים ונכות שנגרמו על-ידי מלחמה, וקיצבאות המשתלמות על-ידי אוצר המדינה למי שהיה תלוי בפרנסתו בחייל שמת עקב פעולות מלחמה.

ועתה — לקבוצה השנייה, הדנה בסוגיית התמריצים לעבודה. תמריצים אלה כוונתם לעודד גשים שהן אמהות לצאת לעבודה, לעודד עבודה בשעות נוספות ובמשמרת שלישית.

ברור לנו שאם תוספת הניכוי בסכום של 400 לירות לאם עובדת היה תמריץ בלעדי, לא היה בו די. אולם ניכוי זה, יחד עם עריכת חישוב נפרד לאם עובדת, יחד עם הקמת מעונות לילדי עובדים, הכשרה מקצועית לנשים, כדי לאפשר להן להשתכר יותר — כל אלה יחד הם תמריץ ניכר ליציאת אמהות לעבודה. אולי כדאי לציין, כי הגדלת הניכוי לאם עובדת היא הפסד הכנסה ממס בסכום של 11–12 מיליון לירות לשה, לפי ההצעה המוצעת בזה. לשם הדגמה במה מתבטא הניכוי הנוסף אביא מספר דוגמות:

אם עובדת שיש לה חישוב נפרד תהיה פטורה לפי הצעת החוק עד להכנסה של 270 לירות לחודש, במקום 230 לירות לפי המצב כיום, בעלת הכנסה של 550 לירות תשלם כ-53 לירות במקום 63 לירות; בעלת הכנסה של 800 לירות תשלם 117 לירות במקום 131 לירות. ההפרש המקסימלי שאילו תגיע אם עובדת, אחרי ההקף לה חדשה, הוא 24 לירות לחודש. ברור שאם עובדת תשלם גם פחות מילווה בטחון כתוצאה מהגדלת הניכוי.

וכן יש. משום תמריץ רב בשינויים המוצעים לגבי עבודה במשמרת שלישית ועבודת שעות נוספות. לגבי

היו"ר מ. ביבי:

אנו עוברים לסעיפים ל"ב ול"ה בסדר-היום — דיון משולב בשני חוקים: חוק היטל בטחון (תיקון מס' 3), תשל"א—1971, וחוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 16), תשל"א—1971. הדיון בחוקים אלה יהיה סיעתי. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. יחד עם הצעת החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 16), תשל"א—1971, אני מביא בזאת את הצעת חוק היטל בטחון (תיקון מס' 3), תשל"א—1971, המהווה חלק אינטגרלי מפקודת מס הכנסה.

צרכים מיוחדים שנתהוו וכן נסיון ההפעלה של פקודת מס הכנסה מחייבים מדי שנה—שנתיים להביא לפני הכנסת הצעות לתיקונה. במשך שנה ויותר נסקרה ונבחנה פקודת מס הכנסה, ובעקבות זה בא משרד האוצר לידי הכרה שחיוני להציע כארבעים תיקונים. לרגל קוצר הזמן חולקו תיקונים אלה לשתי קבוצות: כאלה שחשוב לאשרם עד תחילת אפריל שנה זו, ואלה התיקונים שאני מביא היום לפני הבית, ותיקונים אחרים, שייבאו במועד מאוחר יותר.

תוך כדי ניסוח התיקונים מונתה ועדה ציבורית לבדיקת מערכת המסים והמילואות, בראשותו של השופט שלמה אשר. בעקבות מינוי הוועדה קמו עוררין שטענו נגד הבאת התיקונים המוצעים לאישור הכנסת כל עוד יושבת על המדוכה הוועדה הציבורית ודנה בין היתר באותן סוגיות. חברי הכנסת הנכבדים, אין אנו יודעים כמה זמן יימשכו דיוניה של הוועדה הציבורית, ועל כן אני מניח שאין איש מציע לשלש בינתיים את ההפעלה השוטפת של המערכת הפיסקלית, לרבות חקיקה הכרחית. הוועדה חפזית — ואכן כך היא פועלת — לבחון כל נושא במערכת המסים, בכלל זה התיקונים שאושרו או יאושרו בינתיים. כשיגוש הדין-וחשבון שלה לשר האוצר, ייבדקו המלצותיה, ביניהן גם אותן המלצות הנוגעות לאותם הסעיפים שאנו מציעים עתה לתקן. עם זה הועברו כשנים-עשר סעיפים מההצעות, בכללם הסעיפים הנוגעים לסוגיות ההגבלה על ההוצאות העסקיות, לוועדה הציבורית.

אעבור איפוא עתה לסיקור התיקונים שאני מביא לאישור הבית היום. המדובר בארבעה-עשר תיקונים מהותיים בפקודת מס הכנסה ותיקון מהותי אחר בחוק היטל בטחון. את התיקונים בפקודת מס הכנסה ניתן לחלק לארבע קבוצות. קבוצה ראשונה דנה בהרחבת חוג הפטורים ממס הכנסה; קבוצה שנייה דנה במתן תמריצים לעבודה; קבוצה שלישית דנה בהגדלת הניכויים והניכויים הסוציאליים, וקבוצה רביעית עוסקת בסתימת פרוצדורות.

אעבור על קבוצה אחת קבוצה. קבוצה ראשונה —

חוברת כ', ישיבה קס"ז

— חוק היטל בטחון (תיקון מס' 3); חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 16) (דינשטיין, צימרמן, גולדשטיין) —

בשיעור מס נמוך. אנו מציעים איפוא ששיעור המס המועדף יחול רק במקרה של הפסקת התעסקותו של עצמאי כתוצאה מפטירה, וכן לגבי שכר עבודה, הפרשי שכר ופדיון חופשה המתקבלים לאחר פטירת שכיר, על ידי הזכאים לקבלם.

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. בזה, דומני, מגיני בקצרה את התיקונים העיקריים לפקודת מס הכנסה ולחוק היטל בטחון. אני מבקש מן הבית להצביע בעד העברת הצעת החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (תיקון מס' 16), תשל"א—1971, והצעת חוק היטל בטחון (תיקון מס' 3), תשל"א—1971, לדיון בוועדת הכספים של הכנסת, לשם הכנתן לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר צ. צימרמן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת אהרן גולדשטיין, ואחריו — לחבר-הכנסת ישראל קרגמן.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני חושב שלא נכון מה שקורה לפעמים, שמניחים על שולחן הכנסת חוקים פיסקליים היום ואומרים שמחר יש להתווכח עליהם. לא היה מיוק אילו הונחו הצעות חוק אלה שבוע אחד קודם, כדי שחברי הכנסת יוכלו להתכונן, לעיין בהן ולומר את שיש להם לומר. אני, למשל, קיבלתי את הצעות החוק הללו היום בצהריים וגתבקשתי לדבר על זה עכשיו. לדעתי זה לא בסדר ויש לתקן את הדבר.

אני מקדם בברכה את השורה הארוכה של תיקונים והקלות הניתנות בתיקון מס' 16 לפקודת מס הכנסה. סגן שר האוצר כבר דיבר על ארבעה מישורים, שבהם מטפל החוק. אולם אני מסתייג משני דברים, ועליהם אדבר עכשיו. קודם כל בנוגע לניכויים וזיכויים סוציאליים לעצמאים במדינת ישראל. הסתייגוטי השנייה מכוונת לעניין עידוד אמהות של ילדים לצאת לעבודה. כלומר, לדעתי ההקלות האלה אינן מספיקות, ואני חושש שהן לא ישיגו את מה שאנחנו רוצים להשיג בהרחבת מעגל העובדים ובעידוד עבודה נוספת.

העצמאים במדינת ישראל מקופחים מאוד, לעומת השכירים, בתחום הזיכויים הסוציאליים. לפני שלוש שנים החליט משרד האוצר להגדיל מ-600 לירות ל-900 לירות את סכום הזיכויים הסוציאליים. כלומר, לא זיכוי, אלא ניכוי. זה בא לשם הגדלת הביטוח או קופות הגמל למען הבטחת עתידו של העצמאי. השנה מגדילים את הסכום מ-900 לירות ל-1500 לירות, אך בתנאי שסכום זה לא יהיה יותר מאשר 5% מהכנסתו של העצמאי. כלומר, עצמאי צריך להרוויח 30,000 לירות בשנה כדי שיוכל לזכות ב-1500 לירות אלה. אינני מכיר הרבה עצמאים המרוויחים 30,000 לירות בשנה. ואם נקח לדוגמה שכיר המשתכר 30,000 לירות לשנה, הרי המעסיק משלם בעדו 462.50 לירות בחודש כתנאים סוציאליים, ולשנה הוא משלם בעדו 5,550 לירות. אנו רואים איפוא שלעצמאי בעל הכנסה בסך 30,000 לירות לשנה ניתן ניכוי בשיעור של 1,500 לירות בסך הכל, ואילו השכיר שהוא בעל אותה הכנסה — בעדו ישלם המעסיק לקופת הגמל 5,550 לירות לשנה.

עבודה במשמרת שלישית יופחת המס מ-30% ל-25%. שיעור זה יחול על הכנסה שאינה עולה על 50% משכרו הרגיל של העובד — במקום 40% המקובל היום. תקרה זו תחול גם לגבי שעות נוספות. בחוקי מילווה חסכון ומילווה בטחון נביא תיקון לגבי שני סוגי עבודה אלה, הקובע שלא יחולו עליהם מילווה אלה. סך כל התיקונים המובאים בזאת עשויים לשמש תמריץ ניכר, אשר, כך אנו מקווים, יגדיל את הפדיון והתפוקה במשק תוך כדי ניצולת מירבית של הציוד היצרני.

אני עובר עתה לקבוצה השלישית, הדנה בנושא זיכויים וניכויים סוציאליים. אנו מציעים גם להגדיל את הזיכויים והניכויים הסוציאליים. תיקון זה בא בעקבות הגידול שחל בהוצאות סוציאליות ובמיוחד הגידול שחל בתשלומים לביטוח הלאומי. כמו כן מוצע לאפשר לעצמאים להגדיל את הפרשותיהם לקופות הגמל.

הזיכוי המירבי לגבי שכירים יוגדל מ-600 ל-800 ל"י, ולגבי עצמאים — מ-600 ל-1,000 ל"י. הסיבה לשוני שבין שכירים לעצמאים נובע מן הפער הקיים בין שיעור הביטוח החל על שכיר, המסתכם ב-3.8%, לבין זה שחל על עצמאי, שהוא 9.4%. גם תקרת הסכום המירבי המותר בהוצאה לצרכי ניכוי תוגדל. היא תהיה 1,700 לירות לשכיר ו-1,900 לירות לעצמאי, במקום 1,500 לירות לגבי שניהם.

הסכום המירבי המותר בניכוי בעד תשלומים לקופות גמל הוא 900 לירות והוא מייצג הכנסה שנתית של 18,000 ל"י. אנו מציעים להגדיל סכום זה ל-1,500 לירות, והוא ייצג הכנסה שנתית של 30,000 ל"י בשנה.

הקבוצה הרביעית דנה, כפי שאמרתי בתחילת דברי, בסתימת פרצות. במסגרת קבוצת תיקונים זאת, שדנה בסתימת פרצות, אנו מציעים לא להתיר ניכוי פרמיות ששולמו על ידי אדם שביטח את חייו של אדם אחד הקשור עמו בעבודתו או עסקיו לטובת משלם הפרמיה. המבצב כיום, במיוחד לאחר פסק-דין מסוים, הוא שאין כמעט מניעה לכך שמעביד יוכל לבטח את חיי עובדיו לטובתו בכל סכום שיצרה ויוכל גם לנכות את סכומי הפרמיה כהוצאה מהכנסתו. כאמור, לא יוכרו הפרמיות האלה כהוצאה, אלא ההכנסה שמקורה בפוליסה תחויב במס כרווח הון, וזה כהכנסה נגילה.

אעמוד בקצרה על עוד שניים—שלושה תיקונים. בעקבות העלאת שיעורי המס על רווחי הון בספטמבר 1970 מ-25% ל-32.5%, אנו מציעים להחיל את השיעור החדש גם על הכנסה שנתקבלה ממכירת פטנטים וזכויות יוצרים — שגם היא מהווה רווח הון. במקביל אנו מציעים להטיל היטל בטחון בשיעור של 7.5% על הכנסה זו, בדומה להיטל בטחון החל על יתר סוגי רווחי הון. בהצעה לתיקון חוק היטל בטחון אנו מציעים להחיל אותו שיעור של היטל בטחון גם על הכנסה מדמי מפתח שמקבל חבר בני אדם, אם הוא משלם את מס ההכנסה המוקטן בשיעור של 32.5% תוך 30 יום מיום שנתקבל.

התיקון האחרון שעליו אעמוד הוא ביטול שיעור המס המועדף בשיעור של 32.5% לגבי הכנסה שנתקבלה על-ידי משלם מס במקרה של הפסקת התעסקות או שינוי התעסקות. סעיף זה גורם לכך שמשלמי מס יוצרים מצבים מלאכותיים של "הפסקת התעסקות", כדי לזכות

— חוק היטל בטחון (תיקון מס' 3); חוק התיקון פקודת מס הכנסה (מס' 16) (גולדשטיין, שובל, דינשטיין, ארבל-אלמוזלינו, קרגמן) —

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

— — היה זה שווה לא רק 12 מיליון ל"ג, אלא יותר מ-50 או 100 מיליון לירות. באשר לכוח העבודה הנשי במדינה אנו נמצאים היום אם לא בתחתית הטבלה, הרי לא יותר מאשר באמצע הטבלה. אנו מתקרבים היום ל-32% כוח עבודה נשי במשק, ובארצות-הברית זה כבר מגיע ל-40%. וכך גם ביתר הארצות המפותחות. עוד תהיה לי הזדמנות, כאשר אסתייג ביחס למשרד העבודה, להרחיב את הדברים בשטח זה. אני שואל איפוא, אדוני סגן שר האוצר: אם אתה מוסיף 250 לירות ניכוי, המהווים תוספת של 5 לירות לחודש...

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
ההצעה היא 400 לירות.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

נכון, אבל השנה. אקרא לך בדיוק מה כתוב בדברי ההסבר לסעיף 5. כתוב: "סעיף 38 לפקודה דן בחישוב ההכנסה החייבת של יחיד שאשתו עובדת אך הכנסתם לעניין מס הכנסה מחושבת במשותף; הסעיף מעניק בשל האשה העובדת ניכוי של 650 לירות, ואינו נותן ניכוי מיוחד בשל אשה עובדת שהיא אם לילדים. כדי להקל על אמהות עובדות מוצע לתת ניכוי מיוחד של 250 לירות; סכום זה ייוסף לניכוי של 650 לירות." כלומר: ניכוי נוסף של 250 לירות.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
קודם היה 250 לירות, עכשיו 650 לירות. כלומר: 400 לירות.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

גניח אפילו 400 לירות. ואני רוצה להציע הצעה, ואני חושב שאין שום נימוק שלא לקבל אותה, לא מבחינת טובת המשק ולא מבחינת טובת האוצר או טובת המשק הישראלי: אשה שהיא אם לילדים, ה"י" צאת לעבודה במשק יצרני ומשתכרת 400–500 לירות לחודש, תהיה פטורה לגמרי ממס הכנסה.

אלו הן שתי הנקודות שרציית להעלות. אני מדבר רק על המשק היצרני. אותי לא מעניינות כרגע הנשים העובדות במקומות אחרים, המשתכרות 800, 900 או 1000 לירות לחודש.

עושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך, עבודה-מפ"ם):
האם עבודה בשירותים אינה חיונית למשק?

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
לאחיות לא תתן את זה?

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

אני מדבר רק על משק יצרני. אני רוצה לומר לכם, חברי הכנסת, לצערי הרב רוב הנשים העובדות במשק היצרני עובדות בתעשיות כמו מזון או טבק וכדומה שההכנסה בהן איננה גדולה. אמרתי פעם, שאחד הקריטריונים שלנו להקמת תעשיות חדשות צריך להיות: האם התעשייה כשתוקם תוכל לשלם שכר סביר לעובדיה, נוסף לכל הקריטריונים שאנו קובעים. ובכן, אני מדבר ברגע זה על נשים העובדות, במשק היצרני, הזועק לכוח אדם.

בחוק זה מצוי גם התיקון, שבעקבות התשלום הנוסף של עצמאים ושכירים לביטוח הלאומי מגדילים את הניכוי של עצמאי ב-400 לירות נוספות. אני רוצה להראות מה משלם כיום עצמאי לעומת מה ששילם שנה קודם. קודם כל חלו שני דברים: במקום תקרה של 700 לירות, שהייתה קודם, עלתה התקרה ל-1500 לירות; ובמקום 5.3% — הוא משלם כיום 9.4%. עצמאי ששילם לפני שנה, לפי התקרה של 700 לירות, סכום של 445 לירות, משלם כיום 1692 לירות, כלומר ב-1247 לירות יותר. על חשבון זה יקבל העצמאי רק 400 לירות.

לפני זמן קצר, לאחר סימפוזיון שהיה בנושאים של מס הכנסה, נכתב מאמר מעניין מאוד על-ידי מר יוסף שטרן, או על-ידי משרדו. הוא כתב הרבה ספרים על מס הכנסה.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
יש לו גם הכנסה מזה.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

הוא כותב ששכיר, המשתכר 24,000 אלף לירות לשנה, נשאר לו סכום של 1630 לירות לחודש. אם גם העצמאי רוצה שיישאר לו 1630 לירות לחודש וישלם כל אותם התשלומים הסוציאליים אשר בעד השכיר משלם המעסיק, יצטרך להגיע להכנסה של 37,000 לירות לשנה.

אני רוצה איפוא לומר שיש כאן תיקונים לא מספיקים. העצמאים במדינת ישראל מקופחים מאוד, וטועים אלה החושבים שציבור העצמאים במדינת ישראל מורכב ברובו מאנשים עשירים. חלק גדול מן העצמאים, אולי 90%, הם אנשים בעלי הכנסה בינונית ומתפרנסים בקושי.

כמי שעומד בראש אירגון מקצועי אני נתקל לעתים קרובות באנשים מבוגרים שכבר צריכים להיות בפנסיה, שהיו כל ימי חייהם עצמאים, ואין להם ממה להתקיים. אין להם קרנות; הם לא דאגו לפנסיה משום שהדבר לא יתן להם, ואני נתקל לפעמים פשוט בטרדגיות אנושיות רבות.

צודקים העצמאים בתביעתם שישוו אותם לציבור השכירים, ואני חושב שמה שניתן כאן איננו מספיק. מפני שהסכומים שהם צריכים לשלם כתוספת רק לביטוח לאומי עולים על מה שהם מקבלים היום בהענקות. זאת נקודה אחת. נקודה שנייה מתייחסת לעידוד נשים לצאת לעבודה. כבר אמר היום סגן שר האוצר שהדבר עולה 9 מיליון לירות.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
אמרתי: בין 11 ל-12 מיליון.

אהרן גולדשטיין (גח"ל):

אני רוצה לומר לך, אדוני סגן שר האוצר: אילו יוכלו לגרום לכך שעוד 30,000 נשים יצטרפו למעגל העבודה —

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
אני מסכים.

אחרת בעולם — כדי לעודד נשים לצאת לעבודה. המח"קר קובע שאם אין הכוונה לתת הנהגות במס לנשים העובדות, לא יהיה בהנהגות במס תמריץ לנשים אחרות לצאת לעבודה. כי הנשים שרוצים לעבוד אותן לצאת לעבודה הן נשים בעלות השכלה מצומצמת וחסרות מקצוע. כאשר תיכנסנה לעבודה יהיה שכון ההתחלתי נמוך. לכן לגבי נשים אלה הקלה במס אינה מהווה גורם. נשים אלו, שצריכות להיכנס למעגל העבודה, צריך ללמד אותן מקצוע כדי שתוכלנה לקבל שכר גבוה יותר וצריך להעלות את שכון ההתחלתי.

מה שיעודד נשים אלו לצאת לעבודה הוא קיום מעונות לילדיהן; כדי שאם עובדת לא תצטרך להפקיר את ילדיה, צריך להקים מעונות לילדים. בעניין זה המליצה ועדת הכספים פה אחד להוסיף מיליון לירות להקמת מעונות לילדים.

אינני מתנגד להצעה בדבר הקלות במס לנשים עובדות. אבל אל נחשוב שבכך פתרנו את הבעיה. אחוז הנשים העובדות בישראל אינו מפגר לעומת ארצות אחרות. אם ננקה מכוח האדם בארץ את המשרתים בצה"ל, נשים במשפחות מרובות ילדים ואת הנשיה מבתי הספר, שהיא גמוכה יותר מאשר באיזו ארץ אירופית, ניווכח לדעת שכוח העבודה הנשי בישראל — המהווה 32% — אינו נמוך מהמוצע המקובל בארצות אירופה. זאת אפשר למצוא גם במחקר שערך מר סמית.

הייתי רוצה לשאול: מדוע אין אירגוני הנשים בארץ דואגים לעקרת הבית, לאשה העובדת במשק ביתה, לאשה שיש לה שלושה או ארבעה ילדים, והיא עובדת מחמש בבוקר עד השעות המאוחרות של הלילה, מטפלת בילדיה, מנקה, מכבסת ומבשלת? מדוע לא ייתנו ניכוי כדי שאשה כזאת תוכל לצאת להכרזה לשישה ימים, ודמי ההכרזה יהיו פטורים ממס הכנסה, ממש כמו אשה עובדת, המקבלת מענק הכרזה פטור ממס ויוצאת להבראה לשבעה או עשרה ימים? או רוצים לשמור לא רק על בריאותה של האשה העובדת בחוץ, אלא גם על בריאותה של האשה העובדת במשק ביתה. רוב הנשים העובדות במשק ביתן רק עובדות עבודה קשה. מדוע לא יימצא אירגון שידאג להן? אני מציע שהכנסת תדאג להן במסגרת הסמכויות הנתונות לה בתחום זה.

הערת השנייה נוגעת לעובדים במשמרת לילה. כל מי שעבד במשמרת לילה, ואני ביניהם, יודע שזו עבודה קשה. יש שעות משבר שקשה מאוד להתגבר עליהן. הנכונות לתת פטור לעובדים במשמרת לילה היא רצויה. אבל אני שואל מדוע רק לעובדים במשמרת לילה? רוב הפועלים והפועלות עובדים במשמרת שנייה, שהיא לא פחות קשה ממשמרת לילה; והיא קשה בעיקר מבחינה תברתית. מי שעובד משעה שתיים אחר-הצהריים עד שעה אחת-עשרה בלילה, מנותק מחיי החברה באותו שבוע ניותק מוחלט. צעירים וצעירות אין להם אפשרות להיפגש ולבלות. זהו מאמץ בלתי-רגיל. אני חושב שמן הצדק הוא לכלול את המשמרת השנייה באותו פטור שניתן למשמרת השלישית. או מאוד מעוניינים שייצאו לעבודה במשמרת שנייה, ויש הבדל בין מי שעובד עד שתיים או שלוש ובין מי שמתחיל את עבודתו בשלוש ועובד עד אחת-עשרה בלילה.

אני חושב שאלה הם דברים חשובים, חבר-הכנסת

אילו שלחנו היום את כוח העבודה מהשטחים, היינו צריכים לשתק את כל תעשיית השימורים בארץ. משום כך אני מתעקב בעיקר על משק יצרני. כיום זקוק המשק הזה לרובות עובדות. אם אנו רוצים באמת להוציאן לעבודה, יש להסכים שאשה עובדת, אם לילדים, המשתכרת עד 500 לירות לחודש, צריכה להיות פטורה לגמרי ממס הכנסה.

ייתכן שיש לי עוד כמה דברים להגיד, אבל בזמן שעמד לרשותי לא יכולתי לעמוד על יותר משני הסעיפים הללו שאני רואה אותם חשובים ביותר ורוצה להביע בהם את ספיקותי אם התמריץ שניתן כאן הוא מספיק.

עכשיו אני רוצה לומר כמה משפטים על החוק השני. הוא כבר נתקבל. בשנה שעברה התנגדתי גם כשהוטלו למעלה מ-25% על דמי-מפתח. אמנם אני כשלעצמי, תודה לאל, אין לי דירות ולא היו לי מעולם דירות להשכרה, אבל היום ראיתי כאן הפגנה של אנשים שקראו להם כאן "בעלי בתים". אילו היה תושב זר עובר שם, היה חושב שזוהי הפגנה של מחוסרי עבודה או של אנשים החיים מתחת לקו העוני. הייתי אומר שבזמנו נעשה עוול כשהגדילו את המס מ-25% ל-32%. אבל היום, כשאנו מתלבטים בכנסת ביחס למסכנות של ועדת רווה וכל הכרוך בדבר, לא הייתי מציע להטיל על הציבור הזה מס נוסף שיכול להסתכם היום בסכומים קטנים ופעוטים.

הי"ד צ. צימורמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת קרגמן, ואחריו לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלני.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מרשה לעצמי להעיר הערות ספורות לחוקים המוצעים, מתוך הנחה שנקיים דיון מורחב בנושאים אלה, כאשר הועדה הציבורית בראשותו של שופט, שנתמנתה על-ידי הממשלה, תגיש המלצותיה. אמנם המלצות ועדה ציבורית אינן מחייבות את הפרלמנט. ועדה ציבורית לא תחליט במ"ק הכנסת על שיעורי המסים. אבל הכנסת יכולה להיעזר בהמלצותיה של ועדה ציבורית. כבר היו ועדות ציבוריות שהמליצו המלצות בנושאים אלה והכנסת נעזרה בהן.

בעקבות דבריו של חבר-הכנסת גולדשטיין על הקלות במס לאשה עובדת, אני רוצה לומר שטענות, שהקלות אלו יביאו לכך שאלפי נשים תיכנסנה למעגל העבודה, אינה מבוססת. חבר-הכנסת גולדשטיין מתעלם מכך ש-300,000 נשים כבר עובדות ומיד תקבלנה את ההקלות במס. אינני יודע כמה נשים תתווספנה למעגל העבודה בעקבות ההקלות שתינתנה. אבל אלו שכבר עובדות תקבלנה את ההנחות, וההכנסה הפנויה שלהן תהיה גדולה מזו שהיתה עד עכשיו. על-ידי תיקון זה בחוק אנו דואגים קודם כל לנשים העובדות כבר. דבר זה יוצר פער בין ההכנסה הפנויה של משפחה שבה שני בני-הזוג עובדים לבין ההכנסה הפנויה של משפחה שבה בן-זוג אחד עובד.

מחקר שנעשה על-ידי משרד העבודה ופורסם באמצע שנת 1970 קובע שאין צורך בתמריץ מיוחד, נוסף על הקיים — וקיים תמריץ שאינו קיים בשום ארץ

— חוק היטל בטחון (תיקון מס' 3); חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 16) (קרגמן, ידיד, צימרמן, ארבל-אלמזליו) —

רצוני לברך על ההצעה המובאת לפנינו, שיש בה משום מתן הקלות לשכבות מסוימות באוכלוסייה.

אני מקבלת חלק גדול מן ההערות שהשמיע חבר הכנסת קרגמן לגבי חלק מהסוגים המפורטים בהצעת החוק בקשר לפנסיה והטלת מס הכנסה על פנסיה, בקשר להקלות במס הכנסה גם לעובדים במשמרת השנייה, וכן בקשר להקלות לגבי הנשים העובדות. אולם רצוני להעיר הערה אחת לגבי הסעיף המתייחס להקלות שתיתנה לחיילים משוחררים.

אני מקבלת את העקרון המונח ביסוד ההצעה שלפנינו, שיש לנכות 150 לירות מהכנסת חייל משוחרר במשך שנים עשר חודשים. אולם רצוני להעיר, אדוני סגן שר האוצר, כי לעתים חייל המשתחרר משירותו הצבאי אינו מתחיל מיד בעבודה. יש חיילים המשתחררים בעודם מחוסרי מקצוע והם הולכים לקורסים כדי ללמוד מקצוע, ועוברים חודשים רבים עד שהם נקלטים בעבודה ומתחילים להרוויח ולהתפרנס.

על כן הייתי מציעה כאן תיקון, שההקלות האלה תינתנה לחייל המשוחרר מאותו רגע שהוא מתחיל להיות מפרנס אקטיבי, הן כעובד שכיר והן כעובד עצמאי. זאת מתוך אותם הנימוקים שהזכרתי, שלא כל החיילים המשתחררים מצפים להם מקומות עבודה ולא ביום הראשון לאחר שיתחררו הם נכנסים לעבודה. העקרון של גיבוי 150 לירות לכולם הוא מוצדק, מהווה מכנה משותף לכולם ואינו מבחין בין חייל מסוג זה לבין חייל מסוג אחר.

את עיקר דברי רצוני לייחס לעניין מתן הקלות לנשים עובדות, בעיה זו של עידוד נשים ליציאה לעבודה על-ידי מתן הקלות ממס הכנסה אינה יורדת מעל סדר-היום של הכנסת זה שנים רבות; ומשרד האוצר, כדרכו בקדש, ממשיך להתנגד למתן עידוד באמצעות מס הכנסה. אנו מצדנו הממשכן נמשיך בתביעה זו עד אשר נשיא את הזכות שאנו חושבים אותה לצחוקת.

תמיד אמרו לנו, ובמיוחד סגן השר בהודמוניות שהשיב על הצעות חוק והצעות לסדר-היום בנושא זה, שדרישה זו נוגדת למעשה את העקרון הקובע שרק הוצאה אשר נעשתה לצרכי השגת הכנסה ראוייה לניכוי מהכנסה לצרכי מס. הוא גם קובע ששטייה מעקרון זה איננה יכולה להיות מוגבלת להוצאות לעזרת-בית בלבד. הוא גם מונה לנו לפעמים הוצאות אחרות, כגון ביגוד ומזון, שגם הן חיוניות ליציאה לעבודה ואולי אף יותר מהחזקת עזרת-בית.

(סגן שר האוצר צ. דינשטיין קורא קריאת-ביניים)

אתה צודק, אדוני סגן השר, שההוצאות עקב יציאה לעבודה מחוץ למשק הבית הן אמנם גדולות ואינן מצ-טמצמות בהחזקת עזרת-בית, כי לא כל אשה העובדת מחוץ למשק ביתה מחזיקה עזרת-בית, ולעומת זה יש נשים עובדות במשק ביתן בלבד ומחזיקות עזרת-בית. אל גולול בקבלת עזרה בבית, כי אשה העובדת מחוץ למשק ביתה חוזרת הביתה אחרי שמונה שעות עבודה, היא עייפה והיא חייבת להתחיל ביום עבודה נוסף, לקבל עליה את כל האחריות, לטפל בילדים, אם יש לה ילדים, ומסגרת ההוצאות שלה רחבה יותר. ביגוד, שעליו דיברת, אל גולול בו. אשה היוצאת לעבוד חייבת להופיע בצורה

גולדשטיין, ביחוד לגבי עובדי הייצור. מעטים הם עובדי השירותים העובדים במשמרת שנייה ושלישית. עבודת משמרות בדרך כלל מרתיעה, קשה, וביחוד עבודת משמרת שנייה. משמרת שלישית קשה אולי מבחינה פיסית, אבל משמרת שנייה קשה גם מבחינה חברתית.

דבר נוסף — בעניין מילווה חסכון חובה. חברי הכנסת, אני חושב שאדם בגיל שבעים אינו צריך להיות חייב במילווה חסכון, הוא אינו צריך לחסוך לא באופן וולנטרי ולא באופן אובליגטורי. הוא צריך להיות את חייו, עד מאה ועשרים, וצריך לאפשר לו להיות אותם.

מנחם ידיד (גח"ל):

הוא יחסוך למען נכדיו וניניו.

ישראל קרגמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

הוא לא צריך לחסוך למענם. רצוי שיהיה לו כסף כדי לקנות להם מתנות. בשביל סבא יותר חשוב לתת מתנה לנכדו מאשר לחשוב מה יהיה מצבו של הילד מבחינה כספית; לזה ידאגו ההורים. הסבא צריך לבוא לנכדים — גם הם לא שואלים: סבא, מה הבאת לי? — ולתת להם מתנות, כי הוא רוצה "להגיק" יותר מאשר הם רוצים "לינוק".

אני חושב שאנשים שהגיעו לגיל שבעים, יש לפטור אותם ממילווה חסכון. אינני מדבר על מילווה בטחון. אם כי מילווה חסכון קשור עם בטחון, בכל זאת יש הבדל ביניהם.

דבר אחרון — מס הכנסה על פנסיה. אני חושב שזה איננו מוצדק, לא מבחינה עיונית ולא מבחינה מעשית. פנסיה מורכבת בחלקה הגדול מחסכון במשך שלושים או ארבעים שנות עבודה. אילו היה העובד מכניס את הכסף שהוא מפריש לקרן הפנסיה לחשבון בבנק, הרי אחרי ארבעים שנה היה לו הרבה יותר כסף. אנו מטיילים על חסכונו של אדם במשך עשרות שנים מס כאילו היתה זו הכנסה רגילה.

אני יודע מה ישיבו לי: הרי יש לו הניכויים הסוציאליים, המובאים בחשבון. נכון, אבל הם קטנים מאוד ומכסים בקושי את ההתחייבויות כלפי קופת-חולים, ביטוחים וכדומה. הם לא עונים על השאלה, הם לא מכסים את ההוצאה.

חושבני שהגיע הזמן — זה לא רעיון שלי; זה נהוג באנגליה ובמקומות אחרים בעולם — לראות בפנסיה שמקבל האדם לא הכנסה רגילה מלאה, אלא חלק של חסכונו במשך עשרות בשנים, שהוא מוציא בתשלומים חודשיים. אפשר לעשות חשבון מהו החלק המגיע לו, פרט לזה החייב במס, ואת החלק הזה לפטור מתשלום מס הכנסה.

אדוני סגן שר האוצר, הבאתי את הדברים האלה לא כתביעות שיש מיד לספקן, אלא אני חושב שחייבים לשקול את הדברים האלה, כי עם כל הצניעות יש להם חשיבות, יש להם ערך ומשקל.

ה"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמזליו, ואחריה לחבר-הכנסת גולן.

שושנה ארבל-אלמזליו (המערך, עבודה-מפ"ם):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בראשית דברי

חלקית, עניין של מקצוע והשכלה, וכן תנאי עבודה שיאפשרו לאשה למלא את תפקידיה השונים כאם, כעקרת בית וכאשה עובדת. ולכן דרכים שונות. נתעמק בסוגיה הזאת. וכיוון שמדברים על כדאיות כלכלית, אני רוצה לשאול אתכם בנידון: כאשר אשה יושבת בבית ועובדת במשק ביתה בלבד יש לבעלה זכות ניכר בסך של 800 לירות, אולם כאשר היא יוצאת לעבודה מוטל על הבעל עונש בכך שנשללת ממנו ההנאה מזכות זו. האם זה מוצדק? האם זה התמריץ שאנו נותנים למש-פחה כזאת? מדוע צריך להעניש את הבעל? האם לא די בכך שמוטלת עליו גם אחריות נוספת בבית עקב יציאת אשתו לעבודה, היינו לעזור לאשתו בטיפול בילדים וב-משק הבית? מדוע העונש הזה? מה ההצדקה לכך?

חבר-הכנסת גולדשטיין, כל אחד יכול לומר: נציע הצעות כאלה וכאלה. ודאי שנוכל להיות פופולריים יותר גם בעיני הציבור, וייתכן שזה יכול להיות מעשי יותר. אבל אנו יודעים את הקשיים שבהם נתון האוצר ואנו יודעים שהמקור היחידי של האוצר הוא מס ההכנסה, ומהכנסות אלה צריך הוא לספק את כל הצרכים, ואיננו מתעלמות מהן.

כשהובאה הצעה זו אמר סגן שר האוצר, כי ההקלות המועצות כאן כרוכות בהפסד של 12 מיליון לירות לאוצר. אתה מדבר על הפסד לאוצר כתוצאה מזה שגשים עובדות תקבלנה הקלות, אולם זה גם יכנס לאוצר כספים נוספים, כתוצאה מכניסתן של נשים נוספות למעגל העבודה, ועל-ידי כך ייווצר בכל זאת איזון, שמצד אחד תהיה הוצאה מבחינת האוצר ומצד אחד תוספת כוח אדם. זה יוסיף רווחה למשק והכנסה למשפחה, תוספת פרנסה, וגם לאוצר זו בלי ספק תוספת הכנסה.

בשבועיים האחרונים היינו עדים לפעולה של מועצת פועלי ירושלים ושל גורמים אחרים בעיר הבירה כדי לברר מה לעשות לשם עידוד נשים לצאת לעבודה, שהרי המפעלים בירושלים זועקים לידיים עובדות, וזאת למרות שמחזיקים פועלים ופועלות מהשטחים. אין זה מספק את הצרכים. מה התשובה שלנו? מה נגיד לנשים הללו, אם אומרים שזה לא יעודד ולא יועיל? אם כן, מה יעודד נשים בכל זאת לצאת לעבודה? אם מדברים על הקלות במס הכנסה כתמריץ, מה משמעות הצעת החוק שאותה מביא לנו, אדוני סגן שר האוצר? אשה המשתכרת 300 לירות לחודש תהיה לה הקלה נוספת, כתוצאה מההצעה החדשה, בסך 8.70 ל"י; אשה המשתכרת 550 ל"י תהיה לה הקלה נוספת בסך 9.60 ל"י; אשה המשתכרת 800 ל"י לחודש — 13.60 ל"י; אשה המשתכרת 1,200 ל"י — 17.60 ל"י. אני שואלת אותך: אמנם זה מסתכם ב-12 מיליון לירות, אך האם יש בסכומים הללו כדי להוות תמריץ ליציאת נשים לעבודה מחוץ למשק ביתן? אני חושבת שלא. בוועדת העבודה דנו בסוגיה זו והעברנו את הצעת הוועדה לשר האוצר והבאנו אותה לשיקול דעתו. אני רוצה להשמיע הצעה זאת ואני מוכנה להציע הצעה נוספת שצריך לחשוב עליה. הצענו שהזכות לניכוי 800 ל"י הנשללת מהבעל כשאשתו יוצאת לעבודה תוחזר על-ידי זה שנקנה לאשה את הזכות של ניכוי ממס הכנסה כשהיא יוצאת לעבודה. כך נתקן את הקי-פוח והעוול לבעל ולאשה וניתן תמריץ מניח את הדעת בשלב זה. אותו סכום של 800 ל"י יכול להוות תמריץ

גאה. איני אומרת שהיא צריכה להתלבש בהידור, אבל היא נמצאת בחברה במשך כל היום וצריך שתהיה לה הופעה אחרת מו שיש לה כאשר היא יושבת בבית.

העיקר בעיני הוא ההוצאות לטיפול בילדים ולהת-זקתם, במעון או אצל מטפלת בביתה. כפי שכולנו יודעים, אין די מקום במעונות יום, והחזקת ילדים במעון עולה כיום 130—140 ל"י. אם מדברים על עובדת כזו המשתכרת 300 ל"י, הרי מחצית משכורתה צריכה להינתן להחזקת הילד במעון, ואם יש לה שני ילדים, הרי כל משכורתה מוצאת למטרה זו. אם כן, מה יוצא לה מזה שהיא יוצאת לעבודה? לכן רוצה אני לשאול אם הוצאה זאת — הדרושה להחזקת ילדים בהעדר האם מהבית מפאת עבודה — אינה לצורך השגת פרנסה. האם הגנים הללו יוצאות לעבודה מחוץ למשק ביתן רק לשם חנוג? ייתכן שיש נשים היוצאות לעבודה משום שיש להן סיפוק מהעבודה, וזה לא מבוטל, אלא להיפך. אבל רבות יוצאות לעבודה מחוץ לבית כדי לעזור בפרנסת המשפחה, שהיא לא פעם מעוטת הכנסה, דלת אמצעים ומרובת ילדים.

על עקרון זה נאבקים אנו זה שנים. ועידות, הן של ההסתדרות הכללית והן של תנועת הפועלות, קיבלו בעניין זה החלטות המצדיקות את התביעה להכיר בה-צאות אלה כהוצאות לצורך השגת פרנסה. היתה גם דרישה לזכות את ההוצאות הללו ולהביא אותן בחשבון לצורך חישוב מס ההכנסה. יש לי הרגשה שהתקדמנו במידה מסוימת, ומשרד האוצר צעד בכל זאת צעד קדימה בסוגיה זו בכך שהתחיל להכיר בהוצאות הללו כהוצאות שהן לצורך השגת פרנסה. גם ההצעה המו-באת היום לפנינו יש בה משום הכרה בזכות זו. זה צעד קדימה, ועל כך אני מברכת.

מאבקנו על השגת אפשרויות לנשים לצאת לעבודה אינו במסגרת מס הכנסה בלבד. המאבק על יצירת אפשר-ויות לעודד נשים לצאת לעבודה הוא בשטחים שונים. אנו נאבקים בלי סוף כדי ליצור אפשרויות רבות ולחפש דרכים שיאפשרו לאשה לצאת לעבודה מחוץ למשק ביתה, ועניין ההקלות במס הכנסה הוא אחד האמצעים, אחד התמריצים — תמריץ חמדי ותמריץ פסיכולוגי, אפשר לשלל את שני הדברים ביחד. אם מדברים כל כך הרבה על עניין זה, סימן שיש דברים בגו. אינני אומרת שהכל בנוי על מס הכנסה ושם ניתן היום הקלות, הרי מחר יחכו בתור נשים הרוצות לצאת לעבודה. לא, אבל זה אחד התמריצים.

אמנם חבר-הכנסת קרגמן קרא מחקרים וסקרים, אבל גם אני קראתי סקרים ואחד מהם, סקר מטעם משרד העבודה שנוער על-ידי מר חנוך סמית, דן בשא-לה מה תמריץ נשים נשואות לצאת לעבודה. הסקר קובע כי הכדאיות הכלכלית היא אחד התמריצים החי-שובים, כי ברגע שאשה רוצה לצאת לעבודה, היא שוקלת אם זה כדאי לה, בשל ההוצאות המרובות הכ-רוכות ביציאתה ליבדה מחוץ למשק ביתה.

(חבר-הכנסת י. קרגמן קרא קריאת ביניים)

אמרתי שהתמריצים רבים, וועדת העבודה מקיימת בימים אלה דיון יסודי כיצד לעודד ולהמריץ נשים לצאת לעבודה. יש בזה עניין של מעונות יום, עניין של עבודה

רצוני להעיר מספר הערות לסעיפי החוק, וקודם כל בעניין החיילים המשוחררים. מוצע לתת לחייל ששוחרר משירות סדיר פטור ממס על 150 ל"י מהכנסתו כל חודש במשך 12 החודשים הראשונים לאחר השחרור. אני מחייב הצעה זו כי יש בה משום פיצוי לחייל החוזר מהשירות ותוהה על עתידו בתקופה הראשונה עד אשר יצליח להיקלט במשק.

ומכאן לעניין הנשים העובדות. נכון כי במחקר של משרד העבודה, שעליו דבר חבר הכנסת קרגמן, באותו מחקר אשר הופיע בחודש אוגוסט 1970, נאמר שההקלות במס אינן התמריץ היחיד, ובוודאי לא העיקרי, בעידוד נשים לצאת לעבודה. תרשו לי לציטט משפט אחד מאותו מחקר כלהלן: "לעומת זאת, אם נתייחס להצעות בדבר חישוב העושה בבית כסעף ויכיו לצורך חישוב מס הכנסה, הרי שיש להניח שדבר זה לא יצליח לעודד עובדות נשים במידה רבה. מי שיהיה יהיו בעיקר הנשים שכבר עובדות. והסיבה היא זו: ראינו בעבודתנו ששיעורי ההשתתפות בכוח העבודה גמורים בעיקר בקרב הנשים אשר שכרן הצפוי גמור. נשים ברמות הכנסה אלה אינן משלמות כמעט מס הכנסה ממילא, ולכן ההקלות ממס למיניהן לא משנות כמעט את ההכנסה הפנויה שלהן". הוא רואה את התמריץ העיקרי בשכר, בשיפור השכר ובהסדרים מוסדיים מקשורים בתניקות. אבל הצעת חוק זו הביאה בכל זאת בחשבון, שגם הקלות במס הכנסה מהוות תמריץ, בעיקר בתקופה זו ובתנאים שבהם אנו חיים.

בבעיה של נשים עובדות אין לראות את החשבון הפיסקלי בלבד שצריך להביא את התועלת המיידית. יש לבחון גם את החשבון בהיקף יותר רחב ובאספקלריה של המשק הלאומי. במציאות הישראלית מפסיד המשק כוח עבודה. לאחר שהושקעו אמצעים ומאמצים בהכשרת נשים למקצועות שונים, כגון אחיות, לבוגרות, מורות מוסמכות — ואני מדגיש: מורות מוסמכות, כי במורות בלתי-מוסמכות יש עודף — הרי לאחר הנישואין, כאשר הן מתברכות בילדים, מפסיקות הן לעבוד. היום המצב לגבי אשה עובדת הוא, שהבעל משלם תוספת מס אחרי שהוא מפסיד את הניכוי של 800 ל"י. שנית, האשה איננה מקבלת ניכוי בעד הילדים, אלא עכשיו מוצע לה בהצעת החוק פיצוי, שהוא לדעתי זעום למדי. ממה נפשך: אם אנו סבורים שהעניין חשוב למשק, ביחוד בתקופה של תעסוקת יתר, אולי כדאי לתת תמריץ רציני יותר לטווח ארוך, גם אם הוא עולה בכסף. אמנם אני מבין את החשבון שעשה סגן שר האוצר, אבל השקעה זו תוחזר במשך הזמן למשק, והיא כדאית.

איני יודע אם אנחנו מסוגלים מבחינה תקציבית לעשות זאת, אבל מבחינה עקרונית מגיע לאשה העובדת או העצמאית זכויות שוות לאלה של בעלה ולניכויים מקבילים בעד ילדים. אולי איננו יכולים לעשות זאת מבחינה תקציבית, אבל אני סבור שאנשי האוצר חייבים לשקול את הדבר. כמובן איני שולל את מה שמציע כאן, אבל מסופקני אם סכום זעום זה מהווה תמריץ לאשה לצאת לעבודה.

ועתה, אדוני היושב-ראש, כמה הערות לעניין הוצאות סוציאליות. בהצעה זאת מוצע להגדיל את מקסימום הניכוי בעד ביטוח סוציאלי מ-600 לירות בשנה

מסויים, כי הוא מתבטא בסכום של 20–25 ל"י לחודש, ולא בסכום של 8–11 ל"י, כפי שמוצע כאן.

שנית, העלינו את ההצעה לפטור מתשלום ממס הכנסה אותן נשים המשתכרות 300 ל"י לחודש. הן משלמות 14.30 ל"י לחודש מס הכנסה, ולאחר ההקלה הנוספת תשלומנה 11 ל"י. אני מציעה לפטור ממס הכנסה נשים המשתכרות 300 ל"י לחודש, פטור כזה יהווה מתווה נאה כלפי אותן נשים העובדות בעבודה יצרנית וגם בשירותים. פועלת נקיון שסיווגה 12 נקודות אינה מגיעה להכנסה של 300 ל"י. אבל אם היא מגיעה להכנסה זו, מן הראוי לפטור אותה ממס.

אני חושבת שהמשק הישראלי זקוק לכוח עבודה נוסף ולא רק לטוב זה של פועלות שעליו אנו מדברים, עם כל הכבוד להן. המשק זקוק לאחיות ולעובדות מסוגים שונים, שהכנסתן מגיעה ל-800 ל"י לחודש. המשק גם זקוק לאותן עובדות המגיעות להכנסה של 1,200 ל"י לחודש. הן תופסות עמדות מפתח בכל שטחי החיים ובכל ענפי העבודה. מדוע צריך להתנכר אליהן? אין להתנכר אליהן, אך לא נעניק להן הקלות כל כך רחבות כדי שלא נערער אותה פרוגרסיבה שדיבר עליה סגן השר.

ואם אתה מדבר על סלקטיביות, הרי אנו מציעים כי בשלב הראשון נלך אך ורק לקראת האמהות העובדות ולא לקראת כלל הנשים העובדות. נעניק זאת רק לאמהות לילדים, ובכך נשמור על עקרון הסלקציה. כי אנו מתחשבים במצב שבו נתון המשק שלנו ובמצבו של האוצר. כל ההצעות הללו יש בכוחן גם לשמש תמריץ וגם לתת עידוד לנשים עובדות, ואני מבקשת שתחשבו עליהן ותשקלו אותן.

ההצעה המובאת לפנינו היום יש בה משום התקדמות, אבל היא איננה יכולה לענות על הבעיה ולשמש תמריץ כדי לעודד נשים לצאת לעבודה.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת גולן, ואחריו לחבר הכנסת שובל.

יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. המסים הם אצלנו גבוהים, אבל אין מנוס מכך. אנו נאלצים להטיל עול מסים כבד על האזרחים, לא רק מפני שאנו כמדינה מתקדמת רוצים לתת שירותים ואותים לאזרחים, לא רק מפני שאנו רוצים לכוון את החלוקה של ההכנסה הלאומית שתהיה צודקת יותר, אלא בעיקר מפני שמוטל עלינו עול כבד של מימון הוצאות הבטחון וקליטת העלייה. אבל גם בתנאים אלה שומה עלינו לדאוג לכך שמבנה המס יהיה הגיוני וללא עיוותים. עלינו לשאוף למבנה כזה של מס, שהשפעתו על המשק לא תהיה שלילית ומוזיקה. תוך כדי חתירה לחלוקה צודקת של העושה הלאומית יש גם לדאוג לכך שהיא תמשיך לגדול ולא תתפורר, כדי שיהיה מה לחלק. מס מעוות ובלתי-סביר בולם את גידול ההכנסה הלאומית ומאט את קצב הצמיחה. אני מקווה שהוועדה, בראשותו של השופט אשר, תצליח לקדם אותנו בשטח זה. אני גם מחייב את הצעות התיקון משום שמטרתן היא למנוע השלכות שליליות על המשק ועל ההכנסה הלאומית.

— חוק היטל בטחון (תיקון מס' 3); חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 16) (גולן, צימרון, שובל, ידיד) —

שאנחנו תומכים בכל יוזמה שמטרתה לעודד עבודת נשים, וכפי שאנחנו סבורים שיש לעודד — זה אמנם לא שייך להצעה זו — החזרת קשישים למעגל העבודה במדינת ישראל. אגב, תופעה זו, הן לגבי נשים והן לגבי קשישים, מקובלת היום ברוב ארצות המערב.

מנחם ידיד (גח"ל):

וגם לגבי שעות נוספות.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

כן, כן, ודאי. הדבר מקובל ברוב הארצות שבהן קיים מחסור בידיים עובדות. בהולנד, שהיא לכל הדעות מדינה בעלת חקיקה סוציאלית מתקדמת, שינו בשנים האחרונות את התחיקה, את החוקים ואת התקנות, כדי לעודד גם נשים וגם אנשים קשישים לחזור למעגל העבודה.

לא הייתי מזכיר היום את עניין ההוצאות העסקיות והניכויים, אלמלא עשה זאת סגן שר האוצר בראשית דבריו. אולם נדמה לי שעלול היה להיווצר כאן תקדים בלתי-פרלמנטרי ובלתי-ציבורי, אשר נמנע, לאשרי, כמעט ברגע האחרון, כאשר שר האוצר הודיע שהצעדים המחמירים לגבי הוצאות עסקיות לא יבוצעו, או יובאו כעת לפני הכנסת, עד אשר ועדת אשר תגיד את מה שיש לה להגיד באשר לכל הסוגיה של מבנה המיסוי בארץ.

ראיתי בזה בזמנו פגיעה בסמכות הכנסת, כי הרי לפני הכנסת הודיע שר האוצר על מינוי הוועדה, והנה עמדו להחיל החמרות בקשר למס; ואין זה משנה אם אלה החמרות או הקלות. לגוף העניין של הוצאות עסקיות יש צורך לדבר, אלא שעמדו לשנות את הדברים באורח יסודי למדי, עם השלכות מרחיקות לכת גם לגבי עסקת החבילה, בעוד שוועדה יושבת על המדוכה ולא מעשה היתה זאת יוזמה פרלמנטרית אשר מנעה מה ממשלה את הצעד הזה, ואני שמח שהיוזמה הזאת הביאה תוצאות, אם כי אולי באופן חולף וזמני.

רבתי חברי הכנסת. אם אמרתי מה שאמרתי, הרי עשיתי זאת לא מפני שאני חושב שהמצב שבו יש הוצאות עסקיות למכביר או הוצאות אחרות והפטורות ממס הכנסה הוא מצב בריא דווקא. אבל זה מצב שהוא תולדה של המבנה המעוות והבלתי-צודק, ואפילו הבלתי-כלכלי, של כל מערכת המס שלנו, בעיקר מס ההכנסה. על כן אני לתקן פרטים בלי לתקן את העיקר. כאשר מס הכנסה, כלומר מס ישר המוטל על הכנסתו של אדם או חברה, עובר גבול מסוים, עובר גורמה מסוימת, הוא מוכרח לגרום לירידת הפריון והאטה בהשקעות. בקיצור, הוא מוכרח לגרום להאטת הצמיחה הכלכלית, וזה לא דבר שהוא מיוחד לגבי ישראל. זה דבר שהוא נכון לגבי כל מדינה ובודאי לגבי מדינת ישראל. אין זה מקרה שלאחר הסתגציה שהיתה קיימת במשק האנגלי, בזמן מסוים, או במקום אחר, כשנבחר הנשיא קנדי בזמנו — הצעד הראשון שנקט היה הורדת שיעורי מס ההכנסה. אני משלה את עצמי שאנחנו במצב של ארצות-הברית או אפילו של אנגליה או אפילו של מדינות שהן במצב שונה מהן. אבל כאשר קיים מצב במערכת המיסוי שאיננו משיג את מטרותיו — כלומר, מצד אחד הוא גורם לשחיתות, לאי-תשלום מלא של מס,

ל-800 לירות בשנה לשכיר, או 1000 לירות לעצמאי, וזאת לפי סעיף 45. מה הן למעשה ההוצאות שגדלו בשנה האחרונה שבעדן ניתנים הניכויים הללו? אצל השכיר גדלה ההוצאה לביטוח הלאומי מ-1 באפריל 1970 ממקסימום של 160 לירות לשנה ל-594 לירות לשנה. כלומר ההפרש הוא 434 לירות. נוסף לכך צריך להביא בחשבון שהוגדל גם המס האחיד. על כן, לדעתי, הפיצוי שצריך לתת צריך להיות לפחות סכום שיהיה בו כדי כיסוי גידול בהוצאות הללו, שלא לדבר כבר על הוצאות אחרות שוודאי גדלו גם הן.

אצל העצמאי המשלם בעד עצמו את הביטוח הלאומי המצב חמור הרבה יותר. הביטוח הלאומי אצל העצמאי גדל ממקסימום של 445 לירות לשנה למקסימום של 1,764 לירות לשנה. כלומר, הפרש של 1,319 לירות. לפי האחוזים — מ-5.3% ל-9.4%. גידול זה הוא נוסף להוצאות קופת-חולים, כמו אצל השכיר, ונוסף להגדלת המס המקביל שהעצמאי משלם בעד עצמו.

ובכן, גם אם נתחשב בכל ההוצאות הללו, לא תהיינה כולן על חשבון מס הכנסה. לפי סעיף 45 תהיינה ממילא 25% בלבד, כי זה זיכוי ולא ניכוי. לדעתי יש לפחות לגבי אותם התשלומים שלא האורח מחליט עליהם, אלא הם מוטלים עליו מטעם החוק, כמו ביטוח לאומי, לתת הקלות. כאשר נידון בוועדת העבודה תיקון חוק הביטוח הלאומי, הובטח ותיקון בחוק מס הכנסה. נדמה היה שהדבר יובא עכשיו.

אשר לתגמולים לעצמאיים לפי סעיף 47, חברי הכנסת, מוצע להגדיל את הניכוי בעד תגמולים לעצמאיים לפי סעיף 47 מ-900 לירות מקסימום ל-1,500 לירות מקסימום לשנה. אבל לא יותר מ-5% מההכנסה. ייתכן שהצעה זאת יכולה להבטיח איזה מינימום בשביל אדם המתחיל להפריש את הסכומים בגיל 25–30. אבל בשום פנים אינו מספיק בשביל אנשים שמתחילים להפריש בגיל גבוה יותר. ולכן יש לפחות להגדיל את האחוז המותר לצבירה בלי לפגוע במקסימום.

יש אפליה, ואפליה חמורה, בין השכיר לבין העצמאי. כאשר דנו פעם בוועדת הכספים בסוגיה זאת ולחצנו את נציג מס הכנסה לקיר, הוא הודה באפליה ובאי-צדק, אבל אמר שהמדינה אינה יכולה עכשיו לתקן את המעוות. זאת יכול אני להבין. החשבון שעשה מר יוסף שטרן, רואה-החשבון, בסימפוזיון על מסים מפ-ליים, נראה נכון. כאשר קראתי ולמדתי את ניתוחו, התרשמתי מאוד. לא שבענו תשובה משכנעת בנימוח, נגדיים. אני חושב שצריך לדאוג לסתימת הפער הזה והאפליה הזאת שבין השכיר לבין העצמאי.

אלה הערותי. אשר לסעיפים אחרים, ודאי תהיה הזדמנות להעיר עליהם בוועדה, שתתחיל כנראה בימים הקרובים לדון בחוק.

היו"ר צ. צימרון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שובל, ואחריו — לחבר-הכנסת וילנר.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לגבי התיקונים עצמם, למרות הסתייגויות קלות פה ושם בפרטי ההצעות, הרי שאני תומך בהם, סיעתי תומכת בהם, כפי

— חוק היטל בטחון (תיקון מס' 3); חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 16) (שובל, דינשטיין, צימרמן, וילגר) —

ומצד שני איננו מכניס לקופת המדינה את הכספים הדרושים, נדמה לי שזה אומר דרשני.

מה בעצם קורה אצלנו? חלק לא גדול יחסית של הציבור משלם את החלק המירבי של מס ההכנסה במדינה וחלק גדול של הציבור איננו משלם מה שמגיע ממנו. פה מדובר, למעשה, על כל הסקטורים. יש בסקטור טור הדרטי, אינני מכחיש זאת, יש בין העצמאים, חוגים לא מעטים בהשתמשים מתשלום מס אמת. ולא מדובר כאן דווקא באותם עצמאיים שחברי הכנסת גולדשטיין הזכיר אותם, שלגביהם קיים קיפוח וקיימת אפליה, שהרי המושג "עצמאיים" הוא מושג רחב מאוד; מדובר גם בסוחרים למיניהם וחנוונים למיניהם. אין ספק שתשלום המס אינו מגיע תמיד לרמה של מס אמת. יש גם בסקטור ההסתדרותי הימנעות מתשלום מס אמת, בד"ר חוקית, וזו אולי אחת מנקודות המפגע החמורות בכל מערכת המס.

היינו עדים לכך לפני מספר שנים, לפני תשע שנים, לפני הפיחות של 1962, שלגבי שער החליפין של הלירה היו קיימים מה שקראנו אז מאה שערים. אנחנו יודעים מה היו התוצאות של מצב זה. מצב דומה במקצת קיים בתחום המיסוי. גם לגבי המיסוי קיימים למעשה מאה שערים, כלומר, יש עשרות קאטיגוריות של תשלום מס — מי משלם יותר ומי משלם פחות; יש פטורים, יש הקלות ויש הטבות, ולגמרי איני בטוח אם הממשלה, אם אגף מס הכנסה, מסוגלים לבצע את כל התקנות. את כל החוקים ואת כל הסייונים למיניהם בצורה יעילה. נדמה לי שלא. לפיכך דעתי היא שצריך לחתור למקסימום של אחדות לגבי הקריטריונים הקיימים, לגבי גביית מס הכנסה.

הצעת הממשלה להטיל בשנה הבאה מס ערך מוסף, שהוא בעצם מס עקיף רחב, היא לדעתי הצעה רצויה וחיובית, בתנאי שהמס הזה יביא להורדת השיעורים של מס ההכנסה, ואני מבין שזה אפשרי שלא יבוא כמס נוסף. אחרת לא ישיג את מטרתו וגביית המס בוודאי שלא תעלה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

תהיה עוד הזדמנות לדבר על כך.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

תהיינה הרבה הזדמנויות.

אני חושב שגם המס העקיף לפריט צריך להיות נמוך יותר והוא צריך לחול על בסיס רחב יותר, על מספר הרבה יותר גדול של מוצרים. אינני רוצה לקבוע מסמרות לגבי הוועדה שמונתה. אני מקווה שתגיע למסקנות רצויות. אני רק רוצה להגיד דבר אחד לסיום, אדוני היושב-ראש, שאם ועדת אשר תסתפק במספר הקלות פה ושם או במספר החמרות פה ושם, נראה לי שלא תשיג את התקוות שתלו בה. מאידך גיסא, נדמה לי שנוצרה עכשיו אווירה נוחה לשינוי מרחיק לכת, שינוי סטרוקטורלי, לגבי כל מצב המיסוי. אנחנו מחכים בתקוות רבות ובכליון עיניים למסקנות הוועדה.

היו"ר צ. צימרמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילגר, ואחריו — לחבר-הכנסת אבנרי.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. הנושא כאילו משעמם ולכן אני גם רואה שאין התעניינות רבה, אבל הנושא הזה מעניין את רוב רובו של הציבור, הואיל וזה נוגע למשכורתו, לשכרו ולתנאי קיומו של העובד, של העצמאי ושל משפחותיהם. אעיר אחר-כך הערות לכמה מסעפים ההצעה, אבל לפני כן אקדים בשלושה דברים עקרוניים.

אנחנו חושבים שיש בישראל יותר מדי מסים ישירים ועקיפים, עוד יותר על העמלים וגם על העצמאים, שחבר-הכנסת גולדשטיין, הנואם הראשון, דיבר עליהם, ואני מסכים אתו שלא כולם עשירים, אבל דווקא בעלי הכנסות הנמוכות בין העצמאים הם במצב אובייקטיבי וסובייקטיבי כזה שמס הכנסה נעשה להם לפעמים לסיוט, לא רק לגבי הכנסתם, אלא גם לגבי חייהם.

שנית, אנחנו חושבים שנוסף לכך שהמסים גבוהים מדי בגלל הניפוח של התקציב הצבאי מדי שנה בשנה ומדי חודש בחודש, גם חלוקת המסים איננה צודקת מבחינה סוציאלית, ועל-ידי התקציב, שיטת המיסוי ושיטת הקצבת מענקים ומילואות מהתקציב לבעלי הון יש רה-דיסטריבוציה של הכנסות מהתקציב לטובת בעלי ההון הגדולים ביותר ולרעת העמלים ובני שכבות הביניים.

בתחום הזמן הקצר העומד לרשותי רצוני לקרוא לפניכם מכתב שקיבלתי. כפי שכתוב במכתב, אני אחד מחמישים חברי כנסת שקיבלו את המכתב הזה מאדם פשוט, דוור, בעיר בתי-ישראל. אולי זה יסביר יותר את הרעיון שרציתי להביע. וזה לשון המכתב:

"בזה הגני מתכבד לפנות לכבודו ולהביא לפני את טענותי לאור המצב שנוצר בעקבות העלאת משכורת, אשר קיבלנו, אנו דוורי ישראל, כתוספת מאמץ.

אני יליד שנת 1944 ועובד בדואר ישראל מאז שנת 1967, נשוי, ולמרות שעליתי ארצה כבר לפני עשר שנים, הריני מחגורר עדיין במעברת בתי-י, הואיל ולא הצלחתי לחסוך את הכספים הדרושים למימון ראשוני של רכישת דירה.

רצ"ב אני שולח העתק תלוש המשכורת מחודש ינואר 1971 המבקש את מציב. לפני המאבק שניהלנו להעלאת המשכורת היתה תוספת המאמץ שקיבלתי בסכום של 36 ל"י לחודש, אולם הנטו שלי התבטא בסכום של 433.49 ל"י, ואילו בחודש ינואר השנה, לאחר שהועלתה תוספת המאמץ לסכום של 72 ל"י, ירד הנטו לסכום של 383.96 ל"י."

במלים אחרות: הדוור הזה מבתי-י, שכרו הקטן בלאו הכי הורד בסכום רציני של 50 לירות, למרות מה שאחרי המאבקים של הדוורים השינו תוספת מאמץ כפולה, מ-36 ל-72 לירות. הדוגמה הפעוטה הזאת — שהיא כלל לא פעוטה — מבטאה את מצב המיסוי וכל הניכויים המוטלים על שכרו של העובד, שכאשר נותנים לעובד תוספת של 36 לירות, בסופו של דבר הוא מקבל 50 לירות פחות. כיצד קורה הגס הזה? הגס הזה קורה בגלל המסים השונים, אשר כולכם מכירים מה"לוקש" — אצל אחד פרט זה, אצל שני פרט אחר או מס הכנסה

חוברת כ', ישיבה קס"ז

— חוק היטל בטחון (תיקון מס' 3); חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 16) (וילנר, דינשטיין, ביבי, צימרמן, אבנרי) —

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
האם תוכל למסור לי את השם?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
בהחלט. הוא כותב: העתקים ל-50 חברי כנסת. השם הוא אביעם ג'ורג', צריך 241, מעברת בת"ם. ויש כאן לא רק המכתב. יש פה גם תצלום של חשבונו ממשרד התקשורת. אני מוכרח להאמין שזוהי עובדה. חוץ מזה, זו רק דוגמה. האם בסוגי עובדים אחרים, בתעשייה או בשירותים, שונה המצב? אנחנו יודעים. דיברנו על אחיות ודיברנו על מורים. זה לא דבר יוצא דופן. אני מתריע בדוגמה הזאת נגד העוול שנעשה.

מרדכי ביבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
יש שם ניכוי ל"הב"; יש טעות אופטית.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
על-ידי כך שנצביע בעד העברה לוועדה, אין זה אומר שאנחנו לא מתנגדים לכל השיטה הזאת של מס הכנסה, כבר לא לדבר על מסים עקיפים שונים.

ה"ר צ. צימרמן:
רשות הדיבור לחבר הכנסת אורי אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. קצת קשה לדבר על עניינים אלה אחרי הסערה שהתחוללה קודם לכן ושעליה רצוני להגיד רק משפט אחד. קרו דברים חמורים, ביניהם דברים המסכנים את תקנון הכנסת, ודעתי אינה נוחה — אני רוצה להבהיר זאת — מן הפתרון שנמצא.

אשר להצעה שלפנינו, אינני רוצה להרבות בדברים, לא על המבנה הכללי של המיסוי — על כך התווכחנו ועוד נתווכח — וגם לא על ההצעות המעשיות שלפנינו, להן אגיש הסתייגויות. הייתי רוצה להתעכב רק על שתי נקודות.

הנקודה הראשונה נוגעת לניכויים לחיילים משוה-דרים. בשנה שעברה הצענו הצעת חוק, שהוסרה מעל סדר-היום של הכנסת, הצענו בה דבר שהוא סביר מאין כמוהו, והוא: שחייל משוחרר, בצאתו מצה"ל, יתנתן לו אותה הזדמנות להתחיל בחייו האזרחיים הניתנת לעולה חדש. אנחנו תומכים בכל ההנחות הניתנות לעולים חדשים, והיינו רוצים שחיילי צה"ל יקבלו אותן ההנחות. גם מפני שזה צודק, וגם מפני שזה סביר, וגם כדי למנוע את ההרגשה המתחילה להתפתח בארץ, שאדם שגולד בארץ, הממלא את חובתו למדינה, מופלה לדעה לעומת אדם המצטרף אליה היום, ושנחנו מקבלים אותו, כמובן, בזריזות פתוחות.

נדמה לי שהיה זה סגן שר האוצר שהציע או להסיר את ההצעה מסדר-היום, אבל הבטיח שיטפלו בבעיה הזאת. והנה אני נוכח לדעת שקיים את הבטחתו, אבל הפתרון אינו מספיק.

סעיף 169 (של פקודת מס הכנסה קובע כי 1,200 לירות לכל חודש, 18-החודשים הראשונים לעלייתו של עולה לישראל, 700 לירות לכל חודש מ-12 החודשים שלאחריהם, 200 לירות לכל חודש מ-12 החודשים שלאחריהם) — יהיו פטורים מתשלום מס. זוהי הנחה

ובו. בעקבות כל ההיטלים והמסים זועק הדוור הזה חמס לחברי הכנסת ואומר: באו מים עד נפש.

"אין אני יודע איך לצאת מהמצב שאליו נקלעתי" — ממשיך הדוור — "כי אינני יכול להפסיק את העבודה, הואיל ולא יהיה לי מהחודש הראשון ממה להתפרנס... ברור לי שכל הוויכוחים על הטבת מצבם של מחוסרי יכולת לא יביאו לכל תוצאות כל זמן שהם מתנהלים באולימפוס החברתי של אנשים, שכנראה אין להם כל מושג כמה מרוויח עובד מדינה בדרגה שלי, ואיך הוא יכול להתקיים ממשכורתו לאור יוקר המחיה בארץ."

והוא מזהיר "כי המדינה חיה באשליה ובשקר מודע על ממדי העלייה, כאשר אני יודע שבמשך התקופה האחרונה ירדו מהארץ באזור שלי מספר משפחות בעקבות הנטל הכבד של המסים וקשיי פרנסה. שואל אני את כבודו: מדוע תפרסמו רק סטטיסטיקה על עלייה ולא תפרסמו סטטיסטיקה על ירידה? האם זו היא לא מדיניות של בתי-יענה?"

זהו המצב, אדוני סגן שר האוצר. אינני פונה אליך אישית, אלא זוהי מדיניות הממשלה שאתה מייצג אותה. ואם אני וסיעתי בכל זאת החלטנו להצביע בעד העברת הצעת החוק לוועדה, הרי זהו משום שיש כאן תיקונים קטנים בכיוון הנכון. אך את התיקונים האלה יש לראות, כולם ביחד, כטיפול בים. אין הם פותרים את הבעיות. הם נותנים יותר ביטוי פסיכולוגי לכמה בעיות של עבודת האשה, של אלמנה, של הורים שיש להם ילדים בצבא. אבל הכל במידות זעומות, בלי לפתור דבר. לכן, גם אם אנו מסכימים כמעט לכל הסעיפים המוצעים כאן, נציע בוועדה לשנות את הסכומים, אם רוצים להתייחס ברצינות לתיקונים אלה. כי אם נותנים למישהו 5 לירות, האם זה פותר בעיה כלשהי? הלא בצורות אחרות לוקחים ממנו הרבה יותר מ-5 לירות אלה.

אקח דוגמה דרסטית: עניין עבודת הנשים. האם באמת השינויים האלה, שנצביע בעדם, יאפשרו לאשה, שעבדו איננה יוצאת לעבודה, לצאת לעבודה? התיקונים נוגעים בעיקר לאמהות, כלומר לנשים שיש להן ילדים. הניכוי המוצע, אם כי הוא קצת יותר גדול מהקודם, איננו פותר את הבעיה. לכן נציע להכפיל או להגדיל פי שלושה את הניכוי בסעיפים הנוגעים לעבודת האשה.

יש גם בעיות אשר התיקונים האלה כלל לא נוגעים להן. למשל: המינימום שיש לפטור ממס הכנסה. אני שואל את סגן שר האוצר: הבאתי את המכתב הזה של איש שאיננו מכיר אותו אישית, זהו מכתב ממס מזערי. אני שואל: מדוע צריך מאורח כזה בכלל לקחת מס הכנסה? מדוע צריך להביא אדם כזה, בעל משפחה, לשכר נקי של 383 לירות? מדוע צריך לקחת מאדם כזה מס הכנסה בסכום של 59 לירות ו-25 אגורות? איך הוא יכול לחיות? בעוני או מתחת לסף העוני? הלא זה, בשפה פשוטה, גול ממש, כאשר לוקחים מאדם כזה 59 לירות ו-25 אגורות.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
האם זהו מכתב אנונימי או שזה מכתב עם כתובת?

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
זה לא מכתב אנונימי. כבר אמרתי זאת.

— חוק היטל בטחון (תיקון מס' 3); חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 16) (אבנר, רוזן, בדר); חוק האזרחות (תיקון מס' 3) (רוזן, בורג, נחושתן) —

כי ביסודן הן בכיוון הנכון. אך אני סבור שלפחות בשני הסעיפים הללו, הנוגעים לחיילים משוחררים ונשים עובדות, יש להגדיל את ההנחה.

הי"ר ש. רוזן:

חברי הכנסת, תם הדיון. תשובת סגן שר האוצר בסעיף זה תישמע באחת הישיבות הבאות.

נעבור עכשיו לסעיף הבא: חוק האזרחות (תיקון מס' 3), תשל"א—1971.

יוחנן בדר (גח"ל):

אני מבקש רשות הדיבור לסדר.

אינני רוצה אפילו לעלות לכמה, אבל אני רוצה להגיד ליושב-ראש: נרשמתי לרשות הדיבור לחוק זה. אני רשום, אני יושב כאן, לא באתי לפני כמה דקות ולא לפני חצי שעה. ואני חושב שזה לא בסדר...

הי"ר ש. רוזן:

סלח לי, חברי הכנסת בדר. לא מצאתי את שמך ברשימה.

יוחנן בדר (גח"ל):

זה רשום בפרוטוקול. לתשובה חיובית אינני מצפה.

הי"ר ש. רוזן:

חברי הכנסת בדר, לאחר שנתתי לך רשות הדיבור, הקשב נא לתשובה. ברשימת חברי הכנסת שביקשו רשות הדיבור לא מצאתי את שמך. מוכיר הכנסת מודיע שהיית רשום, והודעת שאתה מוותר, לא רצית להיות אחריה, ועל כן הוציאו את שמך. אני מבקש את סלי-חתך. לא רצינו לפגוע בך, חלילה, ותקבל את זכותך. אם אתה רוצה לדבר כעת, אני מוכן לאפשר לך. אני רואה שאתה מוותר איפוא, ואנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום.

ג. חוק האזרחות (תיקון מס' 3), תשל"א—1971* (קריאה ראשונה)

יעקב נחושתן (גח"ל):

אנו יודעים את הפרטים מהצעתו של חברי הכנסת הלוי.

שר-הפנים י. בורג:

הצעת התיקון, חברי כנסת נכבדים, היא ברוח חוק השבות המהווה את "המגנה כרתא" של מדינת ישראל ששעריה פתוחים לכל בני העם היהודי הרוצים לשוג לגבולם.

הדור הנוכחי של העם היהודי כתב מסכת מפורת של עלייה וקליטה. וגם בימים אלה לא כבתה שלהבת הכמיהה לישראל בכל ארצות הפזורה. יתירה מזו, כמיהת היהודים לישראל באשר הם שם התעוררה ביתר שאת ובמידה שלא שיערנוה בעבר. סיכונים וקשיים שונים אין

נכבדה למדי. לעומת זאת מוצע לנו כאן שחיילים משוחררים יקבלו במשך 12 חודשים בלבד פטור ממס בסכום של 150 לירות לחודש. אם נניח את שני הדברים הללו על כפות המאזניים, נמצא שבין מצבו של חייל משוחרר לבין מצבו של עולה חדש יש פער עצום.

אני חושב שדבר זה מחייב מחשבה נוספת. אינני על כך הסתייגות, ואני מקווה שהאוצר לא יילחם נגדה בחריפות רבה מדי.

הנקודה השנייה, אזכיר אותה רק בריפרוף, יש לה היסטוריה דומה. נדמה לי שהיה זה חברי הכנסת סנה שהציע הצעת חוק שנועדה לתת הנחות לאשה עובדת. אז ביקש סגן שר האוצר להסיר זאת מסדר-היום, והביטח להביא הצעת חוק משלו. והנה כאן מובאת הצעת החוק המובטחת. אבל, עם כל הכבוד לסגן שר האוצר, מה שמוצע כאן לנשים עובדות, ולמעשה רק לאם עובדת, לא ישכנע אף אשה אחת לנטוש את הבית וללכת לעבוד. זה כלי-כך מעט, עד שאינו מכסה אף את ההוצאות המינימליות שיש לאשה הרוצה לצאת לעבוד. זה לא יכסה את שכר העזרת. אשה גורמלית, בעלת מקצוע טוב, נמצאת כיום במצב שאם היא יוצאת לעבוד ולוקחת עזרת לבית — היא מפסידה. כלומר, היא עובדת בשביל התענוג שלה, אולי כדי להימנע מהצורך לעשות ספוגיה בבית, אבל רווח כספי מעבודתה אין לה.

אם המשק מעוניין בידיים עובדות — וכאן מדובר לא רק בידיים עובדות, אלא גם במנותח עובדים, כי חלק מנשים אלו יש להן כישורים גבוהים והן מומחיות במקצועות מסוימים — מה ההגיון הכלכלי (שלא לדבר על הצדק) במצב זה? מדוע לא ניתן להן הנחות מר-חיקות לכת כדי שיהיה כדאי להן ללכת לעבוד? ההנחה המוצעת כאן מוכיחה שקיים רצון טוב מצדכם לתת משהו, אבל אין היא פותרת את הבעיה כלל.

כבוד היושב-ראש, כמובן נצביע בעד הצעות אלו,

הי"ר ש. רוזן:

אנו עוברים לדון בסעיף הבא: חוק האזרחות (תיקון מס' 3), תשל"א—1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר הפנים.

שר-הפנים י. בורג:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הריני מתכבד להביא לפני הכנסת הצעת תיקון לחוק האזרחות, הצעה שתקבע את העקרון דלהלן (ואני מצטט את הטקסט של הסעיף המוצע):

"מי שהביע רצונו להשתקע בישראל ויהיה זכאי לתעודת עולה לפי סעיף 3 לחוק השבות, תש"ו—1950, עם בואו לישראל, רשאי שר הפנים להעניק לו, לפי בקשתו, אזרחות מכוח שבות".

חוברת כ', ישיבה קס"ז

— חוק האזרחות (תיקון מס' 3) (בורג, ארידור, נחושתן, רוזן); חוק מילווה חסכון (תיקון); חוק מילווה חסכון; חוק מילווה בטחון (רוזן, לנדא, דינשטיין) —

אולם יש מצבים שבהם אדם, הזכאי לעלות לישראל לפי חוק השבות והעומד להגשים זכותו זו, זקוק לאזרחות הישראלית עוד בטרם הגיע לארץ ישראל. אזרחות זו עשויה לאפשר את נסיעתו, או לאפשר את תנועתו מארץ לארץ וכדומה. אם כיום מבקש עולה כנ"ל את קבלת האזרחות הישראלית בטרם הגיעו ארצה, הרי שלנוכח הוראותיו הנוכחיות של חוק האזרחות אין אפשרות להיענות בחיוב לבקשתו. כללי המשפט הבין-לאומי הדנים בסוגיה זו מכירים באפשרות להעניק, בנסיבות כגון אלה, אזרחות לאדם המבקש זאת באורח אישי. אולם כאמור, בשל העדר הוראה בחוק האזרחות הישראלי, אין אנו יכולים להיענות למבקש. התיקון לחוק האזרחות, אשר אני מביא עתה בא איפוא להנהיג הסדר מקל נוסף, שלפיו ייווצר הבסיס המשפטי להענקת אזרחות ישראל, בנסיבות המצדיקות זאת לדעת שר הפנים, למי שהביע את רצונו להשתקע בישראל וביקש לקבל את האזרחות לקראת עלייתו, עוד בטרם הגיעו ארצה.

אנו עם שאלפי שנים רגיל למקל גדודים, ואשר במאות הקודמות וגם בדור הזה חיים שבטיו, אחיו ובניו באקלימים שונים, במשטרים שונים, בחלקי תבל שונים. ההצעה שמביאה הממשלה היום בפני הכנסת באה גם לשם הקלה וגם לשם הצלה. אני מביא הצעה זו תוך הכרת האחידות לעם ולשם אחדות האומה.

הריני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

יום ארידור (גח"ל):

יש הצעת חוק קודמת של חברי הכנסת הלוי בעניין זה, שאין מזכירים אותה.

יעקב נחושתן (גח"ל):

אדוני השר, מדוע התעלם מהצעת החוק של חבר הכנסת הלוי?

היו"ר ש. רוזן:

הדיון בהצעת חוק זו יתקיים באחת הישיבות הקרובות.

בהם לעקור מנפש האומה את הכמיהה, אף תוך כדי דמיונה, לארץ ישראל ולמדינת ישראל.

אשר על כן, אנו אומרים: כל עוד יימצא יהודי בארצות נכר הרוצה לעלות לארץ כדי לחיות בה חיים יהודיים ושלמים, או שרצונו לעלות לארץ בשל רצונו להימלט מודיפות ולהימלט מסטטוס נחות, הרי ששערי המדינה פתוחים לפניו וזרועות אחים יקבלוהו בברכה.

חברי הכנסת הנכבדים, הצעת החוק הנדונה אמורה לעזור לנו בהגשמת משאת נפשנו. שכן חוק האזרחות אשר נתקבל בכנסת ביום ו' בגיוסן תשי"ב (1 באפריל 1952) קובע את הדרכים שבהן נקנית האזרחות הישראלית. הדרכים הללו פורטו בסעיף 1 לחוק, והן כוללות את רכישת האזרחות מכוח שבות, מכוח ישיבה בישראל, מכוח לידה, מכוח התאזרחות, או מכוח הענקת לקטי-נים כמוסבר וכמפורט בסעיף 9 לחוק.

כפי שציינתי, הרי אחת הדרכים — והיא הראשונה במניין בחוק — היא רכישת האזרחות הישראלית מכוח שבות; לגבי מי שעלה ארצה אחרי הקמת המדינה מוקנית האזרחות מבחינת המועד ביום העלייה ארצה. או, אם מדובר בתייר או בתושב ארעי (עולה-בכוח), המחליט להשתקע בארץ אחרי בואו ארצה — מיום קבלת תעודת העולה. ההוראה האמורה של הקניית אזרחות מכוח שבות איננה חלה על בגיר שהצהיר כי אין רצונו להיות אזרח ישראל.

זכור לחברי הכנסת הנכבדים, תוקן חוק האזרחות לפני כשנתיים-יוצאי בנקודה זו, ונקבע בין היתר כי ההודעה על אי-רצון לקבל אזרחות ישראל לפי חוק האזרחות אפשר למסרה תוך שלושה חודשים מיום העלייה, או מיום קבלת תעודת העולה.

בחוק המקורי נקבע עוד כי עולה יכול לתת את הודעתו על אי-רצונו לקבל אזרחות ישראל גם ערב עלייתו ארצה, דהיינו עוד בהיותו בחוץ לארץ. מצד שני, כפי שציינתי, הרי עולה לפי חוק השבות מקבל את האזרחות הישראלית ביום העלייה ממש, או, אם בא לישראל והביע את רצונו להשתקע בה כבר בהיותו בישראל, מעת שהביע רצונו כאמור, היינו בכל מקרה ניתן להעניק כיום את האזרחות רק עם העלייה או אחרי מועד זה.

ד. חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"א—1971; חוק מילווה חסכון,

תשל"א—1971; חוק מילווה בטחון, תשל"א—1971 *

(קריאה ראשונה)

היו"ר ש. רוזן:

הכנסת תעבור לסעיפים ל"א, ל"ג, ל"ד בסדר-היום: חוק מילווה חסכון, תשל"א—1971; חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"א—1971; חוק מילווה בטחון, (הארכה), תשל"א—1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר האוצר. — אינו באולם.

חיים לנדא (גח"ל):

מצבו כמצב האוצר — אינו.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מביא לאישור הכנסת שלוש הצעות חוק הקשורות במילווה חסכון ומילווה בטחון. ההצעות באות בעיקר להאריך את שני המילווה בשנה נוספת, תוך כדי תיקונים מספר.

ההצעה להאריך שני מילווה החובה בשנה נוספת כבר הועלתה לפני הכנסת כאשר הבאתי לפני את תקציב משרד האוצר לשנת 1971/72. שני מילווה אלה

— חוק מילווה חסכון (תיקון); חוק מילווה חסכון; חוק מילווה בטחון (דינשטיין, רוון, בדר, ישעיהו-שרעבי) —

אמורים להכניס בשנת התקציב הבאה סכום של 1,132 מיליון ל"י. זהו סכום נכבד ולא היה מקום ולא היתה אפשרות לוותר על סכום זה במסגרת התקציב לשנה הקרובה. דומי שאני פטור הפעם מלהיכנס לבירורים ולהסדרים. הנושא הכלכלי הועלה כאן בהרחבה, בדיונים שקוימו בעת הגשת תקציב המדינה ותקציב משרד האוצר. אפרט איפוא את התיקונים שיחולו בחוקים, כפי שהם מובאים בהצעות החוק שהונחו על שולחן הכנסת.

הצעת חוק מילווה חסכון (תיקון), תשל"א-1971, כוונתה להקדים את מועד פרעון המילווה לשנת 1970 בשנה אחת. ההקדמה במועד הפרעון תמנע את עקיפת ההוראה בחוק הקובעת כי התעודות לא תהיינה סח"י רות, שכן מועד סיום חלוקת התעודות יהיה ה'1 באור' גוסט 1974 ומועד הפדיון כתוצאה מהתיקון המוצע נערך בסמוך לו, דהיינו כבר ב'1 באוקטובר 1974.

הצעת חוק מילווה חסכון, תשל"א-1971, קובעת את הארכתו של החוק לשנת 1971, תוך שינויים מספר. אמנה את השינויים: ראשית, שיעור מילווה המעבידים יועלה מ'4% ל'6%. שנית, בדומה למילווה לשנת 1970 יחול הפרעון כעבור שלוש שנים וחצי מתום שנת המס, דהיינו באחד באוקטובר 1975. שלישית, יהיו פטורות ממילווה חסכון הכנסות משעות נוספות, מעבודה במש"מ שלישית ומריבית שיש עליה הנחה ממס הכנסה. יתר תנאי המילווה והוראותיו דומים למילווה משנת 1970.

הצעת חוק מילווה בטחון, תשל"א-1971, מקבילה אף היא למילווה משנת 1970 תוך כמה שינויים, אשר אמנה אותם.

תקופת המילווה תהיה שתיים-עשרה שנה לעומת חמש-עשרה שנה במילווה 1970. במסגרת המגמה לעודד הגברת העבודה לשם הגדלת התפוקה במשק וניצול יעיל של הציוד לא יחול מילווה בטחון — בדומה למילווה חסכון — על עבודה בשעות נוספות ובמשמרת שלישית. כמו-כן לא יחול המילווה על ריבית שיש עליה הנחה ממס הכנסה. זאת במגמה שלא לפגוע בציפיותיהם של אנשים שהשקיעו בחסכון, מחד גיסא, ולעודד חוס"כים פוטנציאליים, מאידך גיסא.

בהצעת החוק מצוי גם סעיף הקובע פטור ליחיד שמס הכנסה שהוא חייב בו אינו עולה על 60 ל"י. מטרת סעיף זה היא למנוע את החייב במס הכנסה בסכום פעוט לשלם מילווה בטחון בסכום מלא, העולה על סכום המס שהוא חייב בו.

לסיכום: המדובר בהארכת חוקי מילווה החובה במתכונתם הנוכחית, תוך הכנסת מספר הקלות, פרט להעלאת שיעור מילווה המעבידים ל'6%.

אבקש לדון בהצעות החוק ולהעבירן לוועדת הכספים.

הי"ר ש. רוון :

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון.

יוחנן בדר (גח"ל) :

ביקשתי רשות הדיבור לסדר.

הי"ר ש. רוון :

רשות הדיבור לחברי הכנסת בדר, ואחריו — לחברי הכנסת למלמד.

יוחנן בדר (גח"ל) :

ארשה לעצמי קודם כל למחות נגד כל ההתנהגות שאני רואה כאן. התחיל הדיון על תיקון לפקודת מס הכנסה, היה צריך לסיים אותו ולהצביע. אנו דרשנו בוועדת הכנסת במיוחד שלא יהיה מה שרצו אנשים מסויימים — דיון אחד על כל החוקים הפיסקליים — אלא שיהיו דיונים נפרדים. דיונים נפרדים פירושים: (א) הרצ"א את פתיחה; (ב) דיון; (ג) סיום; (ד) הצבעה. אינני יודע מדוע לא שמר היושב-ראש על סדר טבעי זה. אני חושב שאף אם הוא חבר מפלגה, ותהיה המפלגה איזו שתהיה, כשהוא יושב על הבמה חובתו לא להיות עוד חבר מפלגה. אדוני בודאי יסכים אתי.

הי"ר ש. רוון :

בודאי.

יוחנן בדר (גח"ל) :

אני חייב לומר ששיטה זו: להתחיל, להפסיק, לחכות, לגייס לדון ולא להצביע — זוהי שיטה פסולה מאוד.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם) :

האם עוד לא קרה דבר כזה ?

יוחנן בדר (גח"ל) :

חברי הכנסת ישעיהו הצטיין היום מאוד — שימשיך.

הי"ר ש. רוון :

סדר-היום של הישיבה הזאת נקבע על דעת היושב-ראש והסגני וסדר הדיון נקבע על-ידי ועדת הכנסת. לעולם אין היושב-ראש קובע אם הפותח גם יסיים באותו ערב או אם הוא יסיים בערב אחר. בכל מקרה זכותו של הפותח לסיים באותו ישיבה או בישיבה אחרת ואין בסמכות היושב-ראש ואין הוא נוהג להתערב בעניין זה. כך נהגתי גם אני. אינני יכול לחייב את הפותח להשיב מיד.

יוחנן בדר (גח"ל) :

אדוני בודאי צודק כאשר דנים על חוק אחד וה' פותח דוחה את תשובתו, אבל לא כאשר הפותח — פותח ופותח ואינו מסיים.

הי"ר ש. רוון :

על כל פנים, לא היו לי פה כל כוונות.

יוחנן בדר (גח"ל) :

לפי ההסבר של היושב-ראש, שאני מקבל אותו — טענתי היא לא כלפיו, אלא כלפי הפותח, וזה בודאי מותר לי.

ועתה לשלושת החוקים. למדינתנו 15 מיליארד לירות חובות — לא כמה מאות מיליונים — שרוצים להשיגם לא באמצעות מסים, כמו בעולם כולו, אלא כביכול באמצעות מילווה. דבר ידוע הוא שעד כמה שלפלוני יש יותר חובות, הוא יותר נוטה להתחייב בחובות גוספים.

אני מוותר על מה שאני חושב כהכנסה המגיעה לאוצר, אבל אני זקוק לאשראי ועל כן אתם תתנו לי אשראי. איך קוראים לדבר כזה?

ויש בזה דבר חמור נוסף. אולי אינו חמור מבחינת אותם אנשים שעשו את העיסקה, ואולי עשו חשבון שזה כדאי לשנה זו, אלא הוא חמור מבחינה עקרונית, כי כאן יש לנו בפסע הראשונה מס — זה היטל, מילווה חובה, זה מס — המוטל רק על מעסיקים ולא על עובדים. זה כבר לא עניין של יכולת תשלום — ובוודאי שכולנו נסכים שיכולת תשלום בתוספת יחסים סוציאליים, משפחתיים וכי' מהווה גורם חשוב — אלא ממש עקרון מעמדי. זה עקרון נוסף המוכנס לתחיקה שלנו, ואני שואל: היכן ההמשך? אם מתחילים ב-2%, מה הלאה?

יהונתן יפרה (המערך, עבודה-מפ"ם): חבר-הכנסת בדר, איפה היו הנימוקים הללו בשנה שעברה?

יוחנן בדר (גח"ל):

זה יכול להיות דבר צנוע, ואחר-כך מוסיפים מדי שנה בשנה. מילווה אלה אינם סוף-פסק. יש דברים שעושים בסיסמאות כוזבות. אחת הסיסמאות היא לעודד עבודה נוספת ושעות נוספות. אדוני היושב-ראש, כמה שעות עובד פועל בנמל עד שכל עבודה אחרי שעות אלה היא כבר עבודה נוספת שצריך לתת לו עליה פרמיה? שלוש, ארבע שעות?

הי"ד ש. רון:

חבר-הכנסת בדר, אתה פונה ליושב-ראש, והוא היחידי שאינו יכול להגיב. אסור לו.

יוחנן בדר (גח"ל):

אני מעריך את זה מאוד.

יש שעות נוספות. האם איננו מכירים את הביטוי-יים: שעות נוספות גלובליות, פרמיה, פריון עבודה גלובלית? האם איננו יודעים על אותם הסכמי עבודה של פיהם משלמים בעד שעות נוספות ופרמיה ופריון גם בזמן החופשה? איזו מיסטיקה היא זו של שעות נוספות?

ועכשיו לחבר-הכנסת. דינשטיין, סגן שר האוצר, ושם אני רואה כמה עובדים שלו. אתה מקבל שכר בעד שעות נוספות? עובדים אלה מקבלים שכר בעד שעות נוספות? לא. אם כן, איזה צדק הוא זה שיש קאטי-גוריה של עובדים המקבלים תשלום בעד שעות נוספות, ולא רק זה, אלא שגם משלמים מס נמוך יותר על שעות נוספות אלה, ומציעים שוב להקל לגביהם גם במילווה וגם במס הכנסה; ואילו מר דינשטיין והעובדים שלו וכל מנהלי החברות וכל אותם האנשים, שבהם תלויה ההתקדמות במשק מבחינת הימאה, האמצאה, המשקיות, העובדים שעות נוספות, ולא גלובליות, אלא מעשיות — אינם שותפים לשיטה זו? יכולים לומר שרוצים גושפנקה של פריבילגיה על שעות גלובליות ועל פרמיה גלובלית, ואני יודע מה נעשה במפעלים. אני יודע על כמה הסכימים. והנה שר האוצר, הממונה על מסר המסים, נוטה, למען מטרות כלכליות וגם למען התמיכה המעמדית, לשיטה שבה נהנה חלק מהמתפרנסים מטעמים פיקטיביים וחלק מטעמים פיקטיביים למחצה — שיטה של שיעורי מס מיוחדים נמוכים.

לפי הנתונים הרשמיים, הממשלה עומדת במשך שנת הכספים 1971/72 להגדיל את חובות החוץ של המדינה ב-780 מיליון דולר ולהגיע לסכום נכבד של 4 מיליארד דולר. אין כאן כוונה להגיע בדיוק לסכום הזה — לא בחנות אחת מעדיפים לקבוע מחיר של 1.95 ל"י במקום 2 ל"י. חובות חוץ יהיו איפוא בסוף השנה כמעט 4 מיליארד דולר. לגבי חובות פנים אין מה לדבר — 15 מיליארד לירות.

והנה דורשים מאתנו להאריך את המילווה האלה. השאלה הראשונה: איפוא הכנות? למה לקבוע חוק מילווה חסכון לשנה אחת ולאחר מכן לעשות מזה מילווה טיפין טיפין לעשר שנים ויותר? אותו דבר, כמוכב, לגבי מילווה הבטחון. והדבר החמור ביותר — פעם אחת אמר שר האוצר, מר פנחס ספיר, שבדרך כלל הוא שומר על רמת השכר, אבל אם יש קבוצה או גורם חזק שלוחצים, אין לו ברירה וצריך להיכנע. מבחינה פרטית יש לזה צליל של דבר נכון — מבחינה ממלכתית זהו גיוגל. מי מנצח בגיוגל? — החזק, התקיף. אלה הלוואצים — מנצחים; אלה שיכולים ללחוץ — מנצחים, ואז אפשר להעלות שכר לעובד נמל אשדוד, אבל לא לאנשי המשטרה; צריך להיכנע לדרטגנאים ולאחיות, אבל לא לאביונים שבאביונים — הדוורים. הם אינם יכולים לשבות זמן רב, כי הם חייבים לחכות לראשון לחודש לקבלת המשכורת.

הדוגמה האופיינית לזה היא הפרשה של מילווה חסכון נוסף בשיעור של 2% המוטל על המעסיקים. בעיסקת החבילה — המחייבת כל אחד, חוץ משר האוצר — הוחלט שבחודש ינואר תהיה תוספת שכר בשיעור של 2%; לא הוחלט שום דבר על מילווה חסכון חדש. אדוני היושב-ראש, אילו היה שר האוצר דורש היום שעל שכר יוטל מילווה חסכון נוסף בשיעור של 2%, ומלבד זה היה דורש שמש מקביל — אם אפשר לקרוא לזה כך — יוטל על המעסיקים, הייתי רואה בזה דבר נכון או לא נכון, אבל לא הייתי רואה בכך כל דבר פוגע. אולם מה נעשה? נתקיים העניין של תוספת שכר בשיעור של 2% ואנו מטילים את המס למעשה, ולאחר מכן מטילים על המעסיקים מילווה נוסף בשיעור של 2%. זוהי כמוכב הפרה גלויה של כל הסכם ושל כל הגינות. והדברים עוד יותר חמורים, אדוני היושב-ראש. המעסיקים התנגדו, הם היו צודקים, היו צריכים לעמוד על זה, ואולי היה חשד מטיל עליהם אז את 2% האלה בעזרת רוב הכנסת, שהוכיח היום למה הוא מסוגל, והם היו משלמים. אבל כאן מתחיל העניין שאני רוצה שבנין אותו. אומרים לאותם מעסיקים: אמנם מוטל עליכם מילווה בשיעור של 2%, ואנו נקל עליכם בשנה אחת לגבי זמן הפרעון, וגוסף לזה לא נעסוק בבניית ההוצאות העסקיות. בבנייה זו תעסוק הוועדה, וכדיע הוועדה היא או קבר או מכל מקום מקרר לשנה-שנתיים. הוצאות עסקיות אינן מונח שרירותי ואינן מושג פורמלי. זה מושג שיש לו בסיס בחוק: הוצאות שהוצאו למען השגת הכנסה, בזה, כמוכב, תלוי בסופו של דבר גם מס ההכנסה. אם כן, מה אומר שר האוצר באותה עיסקה חשאית שעשה, שלא פורסמה, — באותה עיסקה שנעשתה, כמוכב, לא עם כל הציבור, אלא עם הצמרת? הוא אמר: לא אמשך בבדיקת הוצאות עסקיות למען קביעת מס אמות, בתנאי שתסכימו לתת הלוואה. כלומר:

אבל לאחר שהופעל לחץ, נעשה התיקון, והעניינים התפתחו והלכו.

ועכשיו כמה מלים בעניין התאריכים. מתי יזכה אדם לראות את הפרוטה הראשונה של מילווה הבטחון החדש המוטל עליו? חבר-הכנסת קרגמן הנכבד אומר לנו תמיד שמילווה איננו מס, כי משלם המילווה מקבל איגרת, שאפשר למכור אותה. גם הפעם הוא טוען שה- איגרת יקבל את כספו בחזרה, ואין זה בבחינת מס. אני רוצה לומר כי לגבי מילווה הבטחון משנת 1967 ודאי יש יסוד לטענה זו. הוא הדין לגבי מילווה הבטחון משנת 1968. אולם מהו המצב לגבי מילווה זו? את התשלום הראשון יקבל האזרח בשנת 1984, ואת התשלום האחר-רון — בשנת 1990. האם אפשר לכנות את זה מילווה? והרי גובים את הכספים האלה מההכנסה שלעתים היא דרושה להוצאות שוטפות. אבל יתירה מזו: מתי יקבל אותו אדם את האיגרת? הוא יקבל אותה בשנת 1978. ואיגרת זו לא תהיה נתונה להעברה. כך אומרת הצעת החוק. אני חייב לומר שאיגרת שאיננה נתונה להעברה, שאקבל אותה בשנת 1978, ושאהיה גאלץ לחכות עד 1984 כדי לקבל את התשלום הראשון בעדה — איגרת כזו מעניינת אותי. למה לשחק באיגרות שה- ריבית בעדן איננה צמודה? מדוע ליצור כאן אשליה שזוהו מילווה? והרי יש בכך משום נגיבת דעת.

לגבי מילווה חסכון אני רוצה להגיד שהמצב שונה במקצת.

הי"ר ש. רוזן:

כמה זמן נחוץ לך עוד? על זמנך כבר עברת.

יוחנן בדר (גח"ל):

יש לי כל כך הרבה לדבר בשבועות הבאים בוועדת הכספים, שבאמת מוטב לנמור.

אני רוצה לומר שמדיניות פיסקלית אחרת צריכה להיות מס ולא מילווה חובה. אחריות זו חסרה לא רק בעניין של עסיקת 2% מילווה, תרומה חפשית והוצאות עסקיות. גם לגבי כל המילווה האלה זה כך. אבל אני מבין שכאשר יש 15 מיליארד לירות חובות, בתוך זה כ-4 מיליארד חובות חוץ בדולרים, למה לעשות מילווה? אני מסתייג מהצעה זו ומציע להחזיר חוקים אלה לממ"שלה. ואני מציע להצביע לא רק באותה שעה שהיא נוחה לקואליציה.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מלמד, ואחריו לחבר-הכנסת וילנר.

אברהם מלמד (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לאחר יום גדוש כזה אסתפק בכמה הערות קצרות מאוד. קודם כל לגבי מילווה בטחון. הוויכוח העיקרי על מילווה הבטחון התקיים כבר אשתקד כאשר העברנו את המילווה הזו מוצון למילווה חובה. היו לגבי הרבה ספיקות, אך נדמה לי שהנסיון הוכיח כי חלק גדול לפחות מן הספיקות לא היה במקומו. נכון הדבר, ואני מסכים עם חבר-הכנסת בדר, שהאמצעי הרצוי ביותר מבחינה פיסקלית הוא העלאת מסים, לא מילווה ולא תחלילים אחרים. אבל אנחנו יודעים מה מעוותת היא מערכת המיסוי הקיימת

קיימת עוד בעיה של האשה, שגם היא מעורבת בעניין זה. יש ארצות מסוימות שבהן יכולה המשפחה לחלק את ההכנסה מחצה על מחצה בין הבעל והאשה למען הקלות במס. זו אחת הדרכים להקלות במס לזוגות, אבל אין מברילים איזו הכנסה. יש כאן שתי נקודות שאני רוצה להתייחס אליהן. בעל ואשה עובדים בחנות משעות הבוקר ועד הערב. הם עובדים עבודה קשה ביותר. במקרה זה האשה איננה נחשבת לאשה עובדת, היא רק אשה עוזרת. מבחינת המס הגיכוי הוא 500 לירות לשנה. נקה לדוגמה אשה של חבר מושב. אני רוצה לומר שידידי שמואל דיין המנוח עשה פעם חשבון והוכיח לי שאשת חבר במושב עובדת 28 שעות ביממה. הוא לקח את הנורמות הקיימות לגבי קיבוצים ועשה חישוב כמה שעות ביום עובדת האשה בבית, בטיפול בילדים, בלול ובגן הירק, וכך הגיע למכסה זו. בחוק קיימת הבחנה בין אשת חבר מושב לבין אשתו של בעל מכולת, אבל ההבדל הוא רק חלקי. הבעל יכול לדרוש את הגיכוי בעד אשה עובדת, אבל איננו יכול לבקש שומה נפרדת בעדה. לכל עובדת אחרת נעשית שומה נפרדת. נעשו חישובים על-ידי ד"ר שטרן, שאיש איננו חולק עליהם, חישובים המראים שיש כאן אי-צדק זועק לשמיים. עכשיו באים להוסיף עיוותים.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת וגם לחברות הכנסת, שיש בארץ בתי-חרושת המעסיקים עובדות בעבודה עדינה, לא קשה. לעבודה זו נדרשות נשים. והנה עומדים המפעלים על צידם שוממים, הם אינם מופע-לים, ובוודאי שלא מקיימים שם עבודה במשמרת שנייה. במפעלים אלה דרושה עבודה של נשים. זהו ייצור חיוני, הדרוש למשק המדינה. העבודה במפעלים האלה היא קלה, אבל נשים אינן באות לעבודה שם. ושום הקלות מסוג אלה המוצעות לא יגייסו את הנשים לעבודה זו. אבל נשים מוכנות לעבוד במשרדים, בשירותים שונים, לעבוד כפקידות קבלה וכדומה.

אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שבאנגליה נעשה צעד חשוב בכל הנוגע להקלות במסים על-ידי אותה הבחנה בין עבודה חיונית לבין שירותים ועבודות אחרות. כאן קיים מוחלט. אשה שיש לה 3-5 ילדים עובדת בצד בעלה בחנות במשך כל היום, אחריות רוב-צת עליה, והיא איננה נחשבת לעובדת, היא ממש פרוטית. אבל אותה מזכירה היושבת במשרד, היא נחשבת לאשה עובדת.

חבר-הכנסת קרגמן כבר אמר — והפעם אנו באותה דעה, ואני חושב שרוב חברי ועדת הכספים הם באותה דעה — שזו איננה שיטה, לא כך מגייסים עובדות לעבודות חיוניות. אנו יודעים היכן נמצאות מרביתן של הנשים העובדות.

על-ידי הקלות אלה מגדילים את הפער בין משפחה למשפחה, בין אשה לאשה, ללא כל יסוד בדוק. אני יודע שידידי הנכבדה גברת בבה אדלסון וחברותיה יודעות להפעיל לחץ, וכל הכבוד להן. אבל אנו חייבים בעניין זה להיעזר לרגע ולחשוב מה אנו עושים. כאשר לראשונה עלתה ההצעה בעניין אשה עובדת, הראשון שהשיב בלאו מוחלט היה שר האוצר מר קפלן המנוח. הוא טען שהוא רואה את המשפחה כיחידה אחת, ול-דעתו יש לגבות את המס לפי ההכנסות של המשפחה.

— חוק מילווה חסכון (תיקון); חוק מילווה חסכון; חוק מילווה בטחון (מלמד, יפרה, רוזן, וילנר, דינשטיין) —

היינו נותנים לעירויות להעלות את המסים. לדעתי היה טוב יותר אילו לא היתה הממשלה לוקחת מילווה חוץ והיתה מעלה את המסים וסופגת כספים מהציבור. כי אנחנו יודעים שהמסים מתחלקים בצורה פרוגרסיבית יותר מאשר תוצאות האינפלציה, שאינן מתחלקות בצורה פרוגרסיבית. האינפלציה מביאה לעליית מחירים שממנה סובלות בעיקר השכבות החלשות ביותר.

אני חושב שהיינו צריכים להקדיש מחשבה נוספת לעניין זה. אני מקווה שהמצב הבטחוני שאנחנו נמצאים בו ישתנה ואנחנו רוצים להאמין שאכן יחול איזה שינוי, אולם כל עוד קיים הנטל הבטחוני הגדול, אין מנוס מהטלת מעמסה על הציבור ואין מנוס מהגדלת נטל חובות הפנים. עלינו לעשות הכל שהצמיחה המשקית תהיה כזאת שהנטל יקטן גם בהוצאות הבטחון וגם בחובות.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת וילנר, ואחריו — לחבר הכנסת אבנרי.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. בדיון על החוק הקודם, הנוגע לחיקוקים במס הכנסה, הבענו את דעתנו על המדיניות הכללית, התקציבית, ועל המבנה של מס הכנסה, ואמרנו שאם כי התיקונים אינם עונים על בעיית העיוותים היסודיים, הסטרוקטוראליים במס הכנסה, נצביע בעד התיקונים, אף על פי שהם רק טיפה בים ממה שצריך לתקן באופן יסודי יותר; לעומת זה נצביע נגד החוקים המונחים כאן לפנינו. בעצם, הנושא איננו חדש. הבענו כאן את דעתנו בקשר למילווה בטחון, גם כאשר היה כאילו בגדר רשות, ואחר-כך כאשר היה בגדר חובה, וגם בקשר לכל הצורות האחרות של מיסוי מילווה, חסכון וכו'. אנחנו מתנגדים למסים האלה, בעלי השמות השונים, כיוון שאנחנו מתנגדים, קודם כל, למטרה, למימון המדיניות הקיימת, השלטת. אם מלכתחילה, לפני שלוש שנים ולפני שנתיים, התנגדנו למדיניות הזאת ולמיסוי — עוד ב-5 ביוני 1967 הצבענו נגד מסי המלחמה, כי הצבענו נגד המלחמה, על אחת כמה וכמה היום, כאשר אין חילוקי דעות שיכול להיות שלום, ועכשיו שוב ושוב קוראים את העם להדק את התגורה לשם מימון הוצאות מלחמה שאין כל הגיון בה ואין בה כל צידוק. אם תפרוץ — כל האשמה תיפול על הממשלה ועל אלה בארצות-הברית שמעודדים אותה, בעקבות המדיניות העיקשת. במסגרת הדיון הזה לא ארחיב את הדיבור בנושא זה. חברי הכנסת תופיק טובי הסביר בצורה משכנעת את עמדתנו בשאלות הפוליטיות. נוסף לעמדה העקרונית לגבי כל המיסוי הזה, שהוא לדעתנו נגד הבטחון של מדינת ישראל ולא לטובתו, אני רוצה להעיר הערה גם בקשר לעיוות הסוציאלי.

חברי הכנסת, בדיון הקודם הבאתי לדוגמה מצבו של דוור מבתי-ים. השארתי את המשך העניין לחוקים אלה. הבאתי מה"לוקש" שלו —

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

זה כבר לא "לוקש", זה כבר ריבוע.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

לזה אני מסכים.

ועובדה היא שהגענו למסקנה שיש להטיל על ועדה לבחון את האפשרויות לעריכת רפורמה כללית במערכת המיסוי. החלטת האוצר בנידון מוכיחה שמחשבה זו היא נחלת הכלל.

אני מקווה שעם הנהגת הרפורמה יקיץ הקץ על צורה זו של מיסוי, אף-על-פי שיש איזה הבדל לגבי הציבור בין מילווה למס. אנחנו יודעים שהיתה סחירות גדולה במילווה ואנשים שמימשו את האיגרת לא ראו אותה כמס. לפיכך אין לטעון נגד שיטת המילווה, למרות כל התסבוכת האדמיניסטרטיבית. אולם, כפי שאמרתי, ברור שיותר פשוט לגבות מסים מאשר הפעלת כל אותה טכניקה ואדמיניסטרציה הדרושה לעניין האיגרות, אבל אין להתעלם מהערך הקיים במילווה לגבי אותו ציבור שקיבל נייד כלשהו וגם מימש אותו.

בהצעת החוק הנוכחית יש מספר הקלות שלדעתי יש לברך עליהן. קודם כל כוונתו של המיסוי מרכישת המילווה שחל על עבודה בשעות נוספות, לרבות עבודה במשמרת לילה, דבר שבא לעודד, בתקופה זו של מחסור בידיים עובדות, את התעסוקה ואת העבודה הנוספת. וכן הפטור לגבי הכנסה מאותן תכניות החסכון ומילווה שהמדינה מעוניינת לעודד אותן, וזה ללא כל ספק דבר חשוב מאוד; גם לגבי היחיד, שהיום, באופן תיאורטי לפחות, חל עליו החוק, כי הוא חל גם על הכנסתם של אנשים שמשתכרים שכר מינימלי. אני חושב שהקלות אלה משתלבות במגמה הכללית לגבי הקלות במיסוי והן רצויות מאוד.

אשר לחוק מילווה חסכון — מעל במה זו, בדיון על תקציב משרד האוצר, אמרנו שהיה הסכם מסויים שמכון היה לבטל את ההכנסה שלפי האומדן צריך להסתכם ב-200 מיליון לירות הכנסה ממילווה החסכון. התרענו נגד הסכם הזה ודרשנו את ביטולו ואני שמח לציין שלפחות לגבי צד אחד להסכם תוקן הדבר והכנסה של 130 מיליון לירות תיכנס לאוצר, ומכאן השלכות חיוביות של ספיגה מהציבור מצד אחד והקטנת הגרעון התקציבי מצד שני.

אינני חושב שנשאר הרבה מההסכם הכולל שהיה בשעתו, והצעת חוק זו באה למעשה לשמור על היתרה שבהסכם הכולל של עיסקת התבילה, אבל המשכיותו, אפילו בצימצום המימדי, בכל זאת פועלת בכיוון של יציבות יחסית במשק, וברצו לשמור עליה. גם במילווה החסכון, כמו במילווה הבטחון, ניתן פטור כדי לעודד עבודה נוספת.

ולבסוף, הערה כללית: שמענו לאחרונה הרבה הודעות ובשורות טובות שלא יעלו את המסים. היינו עדים גם להסדר שנעשה לגבי העיריות למניעת העלאות במסים, ומובן שהממשלה תצטרך לשלם להן את התמורה.

יהונתן יפרה (המערך, עבודה-מפ"ם):

רק חצי. 60 מתוך 120 מיליון לירות.

אברהם מלמד (מפד"ל):

אם לא יעלו בגין הסדר זה או בגין תקציב נוסף את המסים, וההכנסות למימון יבואו ממילווה חוץ, הרי אינני יודע אם בשורה זו בדבר אי-העלאות מסים היא כל כך משמחת, באשר אנחנו יכולים לראות באופק את התוצאות הנובעות מכך — הגברת המגמות האינפלציוניות במשק — ואינני יודע מה עדיף. לדעתי היה טוב יותר אילו

המסים והשכר הנמוך של הפועלים. הוא כותב שאנשים מתלבטים, שאנשים סביבו עוזבים. אתם אומרים שיש חוב של 26 לירות. כנראה "נחנק", לקח הלוואה ויש לו חוב של 26 לירות, אבל גם זה טיפוס. אני מניח שלרוב העובדים יש חובות, לא רק החוב שרואים כאן, גם חובות אחרים שלא רואים כאן. אבל כל זה נובע ממצוקה. הסכום שהוא מקבל בסוף החודש מסתכם ב-383 לירות. הלווא משהו פגום פה מן היסוד.

על מס הכנסה כבר דיברתי. מאחר שאני מתנגד בכלל למילווה בטחון חובה ולמילווה חסכון, אני טוען: גם אם יש מילווה חובה — מדוע צריך לקחת מאדם כזה, מאורח כזה? האם לא מספיק מס הכנסה שהוא משלם? הלווא זהו ממש אי-צדק משווע, אם אצל מישהו אחר יקחו את ה-20 או ה-17 לירות לא יקרה דבר. הלא עובדה היא, שבאותו זמן שיש עוני כזה, או מצב על סף העוני, בכל אופן יש גם עושר. האמת היא שיש גם אנשים שרמת חייהם עלתה. יש אנשים שהרוויחו הון תועפות בימי מלחמה אלה. אבל זוהי השכבה אשר חבר-הכנסת בדר מגן עליה בלהט, ולו היה לי זמן הייתי עונה לו. אין לי זמן לעמוד על כך, איך מעו חבר כנסת להופיע כאן וללחום נגד התשלום של שעות נוספות לפועלים, נגד ההסדר שלפני מורידים קצת פחות מס. אחר-כך מופיעים ודורשים בחירות חדשות, ואני מניח שסיעתו של חבר-הכנסת בדר, סיעת גח"ל, תופיע לפני הפועלים ותגיד שהיא מייצגת את העם העובד. אך פה אינם מתביישים לתקוף את האוצר על שהוא מציע להוריד 5% מס מתשלום שעות נוספות ועבודות לילה. על זה נואמים נואמים בכנסת בשם סיעת גח"ל ואחר-כך טוענים שמייצגים את כל העם, על כל שכבותיו. אולם אתכם לא מעניינות כל שכבות העם, אלא רק שכבות העשירים והמתעשרים שענה שנשפך דם. כאשר כך חיים האנשים, מאלה צריך לקחת יותר.

ובכן, חברי הכנסת, נצביע נגד החוקים האלה הן מבחינה עקרונית והן בגלל העיוות הסוציאלי.

הי"ר ש. רוזן:

חבר-הכנסת אבנרי ויתר על רשות הדיבור. בזה תם הדיון. נשמע את תשובת סגן שר האוצר באחת הישיבות הקרובות.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
אני מוכן להשיב עכשיו.

הי"ר ש. רוזן:

בבקשה, ברצון. רשות הדיבור לסגן שר האוצר, לתשובה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היישוב-ראש, כנסת נכבדה. כפי שאמרתי בדברי הפתיחה, הרי היתה לבית הזדמנות נאותה לדון על מכלול הבעיות הכלכליות גם בעת הצגת תקציב המדינה וגם בעת הצגתו של תקציב משרד האוצר, שהמלווים האלה היו חלק בלתי-נפרד ממנו. ואמנם חברי הכנסת, שנטלו אז את רשות הדיבור, הרחיבו את הדיבור על מכלול הבעיות הכלכליות. לכן חושב אני שתהיה בזה משום חזרה אם אנכס עכשיו לפירוט הצרכים שהביאו אותנו לבקש מהבית את הארכת החוקים האלה, חוק מילווה הבטחון וחוקי מילווה החסכון.

חבר-הכנסת וילגר, דומני, דיבר על טיפה בים. אינני

— הוא שילם 59 לירות ו-25 אגורות מס הכנסה. אותו דור מסכן נדרש לשלם, נוסף לזה, מילווה בטחון, זה המילווה שעכשיו אנחנו מדברים עליו, בסך של 19.38 לירות, ואותו דור מסכן, נוסף לזה, צריך לשלם שוב, למילווה השני, למילווה חסכון, עוד 17.41 לירות. חוץ מזה קיימים כאן כל יתר הסעיפים — ביטוח לאומי וכו'. דור זה הוא עובד טיפוס, הוא טיפוס גם לעובדי השי-רותים, לעובדים בסטנדרט מסויים, לעובדי התעשייה, ועוד יותר לעובדי התקלאות. נוסף למה שקראתי קודם, בדיון הקודם, הוא כותב: "איני יודע איך לצאת מן המצב שאליו נקלעתי; אין לי כל סיכוי לחסוך כסף על מנת לשלם דמי קדימה לרכישת דירה, ולו דירה קטנה. זו גם הסיבה שלא יכולתי להוליד ילדים עד היום הזה."

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
זה אותו מכתב?

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
אמרתי זאת. אולי לא היית פה. בדיון הקודם דיברתי על הצד של מס הכנסה. אמרתי שהוא משלם 59 לירות מס הכנסה. עכשיו אתם מוסיפים לו 19 לירות מילווה בטחון ו-17.50 לירות מילווה חסכון. אלה החוקים שאנחנו מדברים עליהם עכשיו.

הוא אומר בפירוש, שמדברים באופן אקדמי, תלוש מן המציאות. חבר-הכנסת אליעד אמר לי בהפסקה: מילא, מס הכנסה — זה מקובל, אבל גם הוא מסכים שסקנול הוא שאדם כזה צריך לשלם גם 19 לירות ויותר מילווה בטחון וגם מילווה חסכון, בכל השמות היפים האלה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
משכורתו ברוטו היא 585 לירות ולא 383 לירות, כפי שקראת קודם.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הוא לא חי מהברוטו. הוא חי מהנטו. הנטו הוא, כמו שאמרתי קודם, 383 לירות.

הי"ר ש. רוזן:
הוא גם משלם חובות.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
הוא משלם 26 לירות.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:
אין לו ילדים.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):
יש לו אשה. למה אין לו ילדים — הוא כותב. יש לו חוב של 26 לירות בסך-הכל. אין להפריד בזה. הבאתי זאת כי אסור שהדברים יפלו על אזניים אטומות. כל זמן שהיה מצב של קרבות, של מלחמה ושל שפיכות דמים, העניינים הסוציאליים, אי-הצדק הסוציאלי, הסבל הזה, לא יצא לאור היום באופן דרסטי. עכשיו יש הרבה אותות אזהרה. אם לא נקשיב להם — יפרצו. "הפנתרים השחורים" — זה רק סימפטום אחד. זה לא הכל. זו התחלה של התפתחות. אם אדם שאין לו כסף שולח 50 מכתבים, ועליהם 50 בולים, פירוש הדבר שבאו מים עד נפש. הוא מתלבט מאוד ורוצה לעזוב את הארץ. כתבתי לו שזה לא פתרון, שצריך ללחום נגד שיטת

חוברת כ', ישיבה קס"ו

— חוק מילוה חסכון (תיקון); חוק מילוה חסכון; חוק מילוה בטחון (דינשטיין, רוזן, רויאל-גאור) —

הי"ר ש. רוזן:

אנו עוברים להצבעה. נצביע על כל הצעת חוק בנפרד. תחילה נצביע על הצעת חוק מילוה בטחון, תשל"א-1971. לפנינו שתי הצעות: האחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים; השנייה — להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים — רוב

בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק מילוה בטחון, תשל"א-1971, לוועדת הכספים נתקבלה.

הי"ר ש. רוזן:

אנחנו עוברים להצבעה על חוק מילוה חסכון (תיקון), תשל"א-1971. לפנינו הצעה אחת בלבד: להעביר את החוק לוועדה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק מילוה חסכון (תיקון), תשל"א-1971, לוועדת הכספים נתקבלה.

הי"ר ש. רוזן:

וכעת נצביע על הצעת חוק מילוה חסכון, תשל"א-1971. כאן יש שתי הצעות: האחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים; השנייה — להחזיר את הצעת החוק לממשלה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק מילוה חסכון, תשל"א-1971, לוועדת הכספים נתקבלה.

ההצעה להחזיר את הצעת החוק לממשלה לא נתקבלה.

הי"ר ש. רוזן:

אנו עוברים כעת לסעיף נוסף בסדר-היום.

אסתר רויאל-גאור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, אני מבקשת רשות הדיבור לסדר. כתבתי לאדוני היושב-ראש פתק, בו נאמר: "אודה לך אם תואיל להשיבני האם יהיו הערב הצבעות, ועל אילו נושאים. בברכה: אסתר רויאל-גאור". התשובה היתה: "לא יהיו הצבעות הערב. — ש. רוזן".

הי"ר ש. רוזן:

נכון. אני רוצה להגיד כי באמת לא ידעתי ששגן שר האוצר מתכוון להשיב, ועניתי בתום-לב.

אסתר רויאל-גאור (גח"ל):

אבל, אדוני היושב-ראש, איזה נוהג זה?

יודע למה התכוון, אבל אין ספק שזוהי טיפה בים הצר-כים שעדיין קיימים, ודומני שהיתה לנו הזדמנות לדבר על כך. לדאבוננו עדיין איננו רואים אפשרות להקל מעומס המסים. יכול להיות שהרושם שהכספים שאנו גובים — אנו אוגרים וסוגרים אותם בכספות של האוצר. ולא היא. ומי כמוך, חבר-הכנסת וילנר, מעריך את הדבר.

למעשה אנחנו מאריכים כאן את תקפם של שני חוקים שהיו בתוקף גם בשנה שעברה. בעניין זה אני יכול להשיב לחבר-הכנסת בדר: הלא החוקים האלה היו בתוקף בשנה שעברה כאשר מפלגתו וסיעתו של חבר-הכנסת בדר ישיבה בממשלה, והוחלט על כך מתוך אחריות קואליציונית. ואותם נימוקים שהיו יפים בשנה שעברה יפים גם השנה. זכורני ששאל אותי גם אז מה יהיה בעוד שנה, ואנחנו אמרנו כי נראה מה יילד יום, נראה אם נוכל לבוא ולומר לציבור: הגיע הזמן שנוכל להפסיק את זה. ודווקא הוא אמר: מדוע לא לעשות זאת אחת למספר שנים? מי כמוני, אנשי האוצר, היינו רוצים ומעוניינים בכך, כי זה יותר קל ויותר נוח לאשר למספר שנים מראש גם את מילוה החסכון וגם את מילוה הבטחון ובוודאי יותר נוח לגבות אותם בתור מס ולא בתור מילוה. אנחנו יודעים שהגענו לשיעור גדול של היטלים, איננו מסתירים זאת מהציבור. אבל אנו מאריכים את תוקף החוקים האלה משנה לשנה מפני שאנחנו רוצים לבחון את ההתפתחויות ואת הצרכים מדי שנה. ואם אנחנו מגישים עכשיו את החוקים האלה להארכה נוספת, הרי זה בבחינת הכרת בלי-גיונה. אנחנו יודעים שהמסים אצלנו גבוהים ואיננו מסתירים זאת.

הייתי רוצה לענות עוד להערה אחת של חבר-הכנסת בדר. הוא העלה את הבעיה של שעות נוספות וגם את בעיית ההקלות לנשים שהן אמהות עובדות. בעניין השני אשיב. כאשר אשיב על הצעת החוק שהגחנו אחר-הצהריים בדבר התיקונים השונים בחוק מס הכנסה. על כך לא ארחיב את הדיבור עתה. אבל לגבי שעות נוספות הייתי רוצה להעיר הערה אחת. כאן לא מדובר בהקלה לכלל המשתכרים משעות נוספות, אלא באותן שעות נוספות שעל-פי פקודת מס הכנסה תמורתן "שולמה" לאדם שלגביו אישר שר האוצר, על-פי המלצת ועדה ששר האוצר ימנה לעניין סעיף זה, כי עבודתו בשעות נוספות היתה ימנה להעריץ עקב חיוניות עבודתו וחוסר אפשרות להחליפו בעובד אחר. דהיינו, מדובר כאן אך ורק בסוג זה של שעות נוספות ולא על כלל השעות הנוספות אשר משתכרים העובדים.

על כן, רבותי חברי הכנסת, כפי שהצגתי את העניין קיימנו דיון כלכלי נרחב בעת הגשת תקציב המדינה ובעת הדיון על תקציב משרד האוצר; כיום יש לראות את המילולות המוצעים כהכרחיים לכיסוי הצרכים, ואני מקווה שיבוא היום שנוכל לאפשר לעצמנו שלא להאריך מדי שנה את החוקים האלה. אך לדאבוננו, הצרכים כיום הם כאלה שלא נותרה לנו ברירה אלא לבוא ולבקש את אפשרות הארכת תקפם של מילואות אלה.

ה. חוק המקדמה, תשל"א—1971 * (קריאה ראשונה)

הי"ר ש. רוון:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, סעיף ל"ח: חוק המקדמה, תשל"א—1971, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לסגן שר האוצר.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בהצעת חוק המקדמה, תשל"א—1971, שאנו מניחים היום על שולחן הכנסת, אנו מבקשים את אישור הביט לקבלת מקדמה מבנק ישראל בסך של 650 מיליון לירות למי-מון התקציב של השנה היוצאת, היינו 1970/71.

מקדמה בסכום זה נכללה בחוק התקציב לשנת 1970/71, והחוק שאני מגיש היום בא לאפשר את ניצול האשראי מבנק ישראל, שאישרה כבר הכנסת במסגרת אישור חוק התקציב.

בהודמות זו ראוי לציין שעל אף ההזדקקות למי-מון התקציב באמצעות מקדמות מבנק ישראל נשמרה בשנת 1970 היציבות היחסית של המשק, ולא התממשו לחצים אינפלציוניים מוגזמים. היציבות היחסית באה לידי ביטוי הן במחירים והן בריסון קצב הגידול של היבוא.

מדד המחירים לצרכן עלה בשנת 1970 בשיעור של כ-10%. אולם 6% מתוך אותם 10% הם תוצאה מכוונת של מדיניות המסים שנקטנו באוגוסט 1970, ואילו עליית המחירים שנבעה מלחצים בתוך המשק היתה בשיעור של כ-4% בלבד, בהתאם לתחזית בתחילת השנה.

בשנת 1970 הואט כאמור קצב הגידול של היבוא. יבוא הסחורות גדל באותה שנה בשיעור של 10.5% לעומת 17.5% בשנת 1969 ו-43.5% בשנת 1968.

ברור שאפילו על דעת כלכלנים מתמירים אין תקציב המדינה חייב תמיד ובכל המקרים להיות מאוזן. תכנון העודף או הגרעון בתקציב הוא אחד המכשירים העיקריים של המדיניות הכלכלית. יתר על כן, את ממדי המימון הגרעוני יש לקבוע בהתחשב בגורמים העיקריים המפעילים במשק והמשפיעים על אמצעי התשלום, כגון: השינוי ביתרונות מטבע חוץ, ממדי ההמרה של מטבע חוץ, פעולות מערכת הבנקאות והמדיניות המוניטרית של בנק ישראל.

קיומה של היציבות היחסית במשך השנה היוצאת מעיד על כך שהערכותינו לגבי ממדי המימון הגרעוני המותרים היו מצויאותיות.

אדוני היושב-ראש, חברי בית נכבדים, אבקשכם לדון בהצעת חוק המקדמה ולהעבירה לוועדה לשם הכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

הי"ר ש. רוון:

אנו עוברים לדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת בדר, ואחריו לחבר-הכנסת וילנר.

יוחנן בדר (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שהיה זה ב' בנובמבר 1954 כשבנק ישראל התחיל בפעולתו.

אחד מתפקידיו, תפקיד ראשי, היה לשמור על יציבות הלירה ולמנוע אינפלציה. אחד האמצעים כדי לקיים חובה זו היה סעיף המחייב את בנק ישראל לפרסם דו"ח מיוחד, אם במשך 12 חודשים יעלו אמצעי התשלום במדינה ב-15% מעל לרמה הקודמת.

בפברואר 1955, כארבעה חודשים אחרי פתיחת הבנק, היה הבנק צריך למסור דו"ח ראשון על פליית אמצעי התשלום. אמצעי התשלום עלו אז, אם אני זוכר היטב, מ-204 מיליון ל-243 מיליון לירות.

מאז פירסם בנק ישראל עוד 10 דו"חות מסוג זה, ובודאי יזוע לסגן שר הכספים, סגן שר האוצר, שבעוד כמה ימים יפרסם בנק ישראל דו"ח חדש על עליית אמצעי התשלום ב-15%. בזה יגיעו אמצעי התשלום במדינה לסכום של 3.5 מיליארד לירות בערך. פירוש הדבר, בערך פי-שבעה-עשר יותר משהיה אז, כשנפתח בנק ישראל.

בודאי אהיה האחרון שאטיל את האשמה של הכשלון התמור בשמירה על יציבות וערך המטבע, של האינפלציה הווחלת, המחתרנית לפעמים, אשר הורסת את משק ישראל, על בנק ישראל. כי נגיד בנק ישראל היה האדם אשר בכל דו"ח היה מזהיר מפני הסכנות, ובכל דו"ח היה מציע גם שורה של אמצעים לריסון האינפלציה, אמצעים שהממשלה אף פעם לא התחשבה בהם, לא קיבלה אותם, לא ביצעה אותם. והאשמה על האינפלציה בישראל כולה על הממשלה.

אמר שר האוצר, בפגישה עם צעירים לפני כמה ימים, שחבר-הכנסת בדר כל הזמן מזהיר מפני קטסטרופה, והנה אין קטסטרופה. אני רוצה להגיד, ואין זה סוד, שנגיד בנק ישראל היה במקביל משמיע אותן אוהרות. והוא טוען שאם הצרה לא באה עדיין — היא זו דווקא צלחת אלה שהזהירו מפני קטסטרופה. כי תמיד קרה משהו שברגע האחרון אמנם לא תיקן את המצב, לא היווה מפנה ליציבות ומשק בריא, אבל דחה את המשבר. פעם זה היה כסף, 100 מיליון סטרלינג מאנגליה, שאותו הורוביץ השיג בהסכם של פירוק היחסים עם בריטניה; פעם זה היה שילומים; פעם זה היה מגביות; פעם זה היה כספים של תכנית טרומן והעזרה האמריקנית, שלא היתה מכוונת במיוחד לישראל, אבל אנו קיבלנו סכומים יקרים כל עוד עזרה זו היתה קיימת. פעם זה היה פיצויים מגרמניה; פעם זה היה מלווה פיתוח. וכל אלה שהזהירו מפני המשבר — והבולט ביניהם נגיד בנק ישראל — היו דווקא אלה שנתנו ידם לכך.

אני חושב שמבחינה כספית המצב בחודשים יוני-יולי 1970 היה לא טוב כל כך. אפשר להגיד שהיה רע. באז "שר חשוב בממשלת ישראל" ושמו נאצר, והעמיד טילים על שפת סואץ, ואז קיבלנו חצי מיליארד דולר להגנה, ועוד 20 מיליון דולר ועוד 30 מיליון דולר לכל מיני מטרות. כך דוחים את המשבר. כך שמים טלאי על גבי טלאי, אבל עובדה היא שאנו נמצאים במצב של אינפלציה בלתי פוסקת.

שלה היתה מטשטשת את האינפלציה הזאת וגם מרסנת אותה במקצת באמצעי מיוחד: כדי שהחוב בבנק ישראל לא יעלה היתה מוכרת לבנק ישראל דולרים. אז היו מכניסים לבנק ישראל דולרים, אבל לא לירות. מאידך גיסא, הממשלה היתה קונה מבנק ישראל את הדולרים, שבחלק ניכר לא היו שייכים לממשלה אלא לפרטים, לבעלי פיצויים אישיים ולכל מיני מפקידים. הממשלה היתה קונה בלירות, שלקחה מן הבנק, דולרים מהבנק והבנק היה מקבל לירות בחזרה, וכיוון שהוא אינו רושם אותן הלירות שיש לו, היו עלי-ידי כך מס-יתרים את האינפלציה. זה היה בכל זאת קצת יותר טוב מהזמן שבו הממשלה היתה מוציאה שטרי מקר-קנין, שטרי אוצר, שטרי אוויר, שטרי ערפל וכדומה. היה זמן כאשר הממשלה היתה גורמת לאינפלציה על-ידי עיסקות ישירות בלירות: היתה לוקחת לירות בעד שטרי אוצר, שטרי ערפל, ועוד. לאחר מכן בא זמן שהדבר נעשה על חשבון הרובות של מטבע חוץ, היום הגענו לכך שהממשלה הולכת בשתי דרכים גם יחד — גם זה וגם זה, גם דורבה המחייבת אותה על-ידי ריבוי הלוואות בלתי אורתודוקסיות, וגם 650 מיליון לירות, ועוד.

בסיום דברי עוד הערה נוספת: בסוף חודש ינואר היה חוב הממשלה בבנק ישראל 750 מיליון לירות. כמה יהיה בסוף פברואר עוד נדע, וד"ר דינשטיין בודאי כבר יודע. מכל מקום, היה יותר מ-650 מיליון ל"י ויותר מ-750 מיליון לירות, זה היה החוב בסוף ינואר. עכשיו קיימת בעיה מה לעשות באותה יתרה בת כמה מאות מיליוני לירות שמעל ל-650 מיליון לירות שהממשלה תהיה חייבת לבנק ישראל בסוף חודש מארס. אני לא מצפה לתשובה כנה בעניין זה, אבל השאלה היא שאלה.

מכיוון שזהו אופיה של המקדמה — מס אינ-פלציוני, ארעי, בלתי צדק, הרסני, מוזק למשק הלאומי — לכן אני מציע, אדוני היושב-ראש, להחזיר את החוק הזה לממשלה.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מאיר וילגר.

מאיר וילגר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. גם הצעתי היא להחזיר את הצעת החוק לממשלה, אבל משיקולים אחרים לגמרי מאלה של חבר-הכנסת בדר. אני רק מתפלל עליו שאחרי שהתפרקה ממשלת הליכוד הלאומי הוא החל להציע להחזיר חוקים מסוג זה לממשלה. כאשר הוא יושב בממשלה, הוא הציע אותם חוקים ולכן קשה לעלות על הבמה ולאמר דבר והיפוכו כפי שעושה זאת חבר-הכנסת בדר. הוא דיבר אחרת כשהיה בתוך הממשלה ומדבר אחרת כשהוא מחוץ לממשלה, למרות מה שהיה גם אז הדובר של סיעתו, סיעת גח"ל. עכשיו הוא אומר את ההיפך ומצביע להיפך. היכן ההגיון הפוליטי, המפלגתי, המוסרי של גישות אלה, אינני יודע.

על כל פנים, אנו מתנגדים כפי שהתנגדו בשנים הקודמות למימון הגרעוני האינפלציוני הזה של תקציב המדינה למטרות צבאיות היוצרות חורים באוצר שאי-אפשר למלא אותם.

פה מדובר על הגדלת חובות פנים, והסכום הוא נכבד

מה משמעותם של 650 מיליון לירות אלה? ב-1967 הגיש האוצר למבקר המדינה דו"ח שנתו, ובו היו 170 מיליון לירות מקדמות מבנק ישראל רשומות בתור הכנסה. מבקר המדינה פסק שזו איננה הכנסה. זה כיסוי גרעון. זו השנה השלישית שהממשלה מכסה את הגרעון שלה מכל מיני מקורות, שאחד מהם הוא המסוכן ביותר והמוזיק ביותר — מקדמות מבנק ישראל.

מבחינה תכסיסית, אני חושב, נעשה דבר מוצלח, אם אנו דנים על הצעת חוק זו לפני שפורסם דו"ח בנק ישראל על מצב אמצעי התשלום ולא אחריו; אילו היינו דנים בהצעה לאחר פירסום דו"ח נגיד הבנק, כי אז היה מונח על השולחן גם דו"ח זה, והתמונה היתה מלאה יותר וחמורה יותר.

היום משתדלת הממשלה להציל את עצמה על-ידי "קונצ'ים". מה הם 650 מיליון לירות אלה? זהו כסף שלקחו אותו מבנק ישראל והכניסו אותו למוחזר. האם כסף זה מייצג אמצעים חמריים? לא. הממשלה פשוט אמרה: אני אקח חינם שירותים וסחורות בעד 650 מיליון לירות. מבחינת האלמנטים של תורת הכל-כל קוראים לזה מס אינפלציוני. גובים מס זה בסכום של 650 מיליון לירות מן הציבור, על-ידי כך שלוקחים ממנו אמצעים חינם. מובן מאליו שאין זה מצב שאדם נותן שירותים ומקבל בנקודים מבנק ישראל. הדבר מתבטא גם בעלייה כללית של המחירים. לא די בסילוף מחירים על-ידי סובסידיות ואמצעים אחרים, אלא שב-אמצעות סכום זה לוקחים מן הציבור מס של 650 מיליון לירות בשירותים וסחורות. וזהו המס הבלתי צודק ביותר, כי אי-אפשר לדעת מראש על מי הוא יפול.

כאשר קפלן המונח, זכר צדיק לברכה — אחד האנשים שנשא בעול החמור ביותר במדינה בימיו, ומימן בלא כלום עלייה גדולה, עלייה גדולה אמיתית, לא כמו העלייה הגדולה שמדברים עליה היום — החליט ברגע מסוים לקחת מאתנו 10% במזומנים, היה גם זה מס. איזה מס זה היה? לי היו 20 לירות. חסכתי כמה מאות לירות לדירה. לקחו ממני 10%. זה היה מס מקרי לגמרי. גדלו היה תלוי בסכום הכסף במזומנים שהיה לפלוני אלמוני ביום הקובע. מבחינת הצדק, זה היה מס בלתי צודק, מס מקרי. המס שאנו דנים עליו עתה, בסכום של 650 מיליון לירות, הוא פי-כמה בלתי צודק.

אולם מה שגרוע יותר, זהו מס הורס. עברו הימים שבהם, לאחר הפיחות בשנת 1952, היינו קובעים תוספת יוקר כל חודש בנאמנות וביושר. מובן שהדבר רק הוסיף לאינפלציה. אבל עכשיו אין תוספת יוקר, אלא פיצוי בעד התייקרות. ומודדים את הפיצוי לא לפי היוקר, אלא לפי היוקר הממוצע של השנה הקודמת. תמיד משלמים תוספת יוקר בעד מצב שהיה שנה וחצי לפני התשלום. כיוון שתוספת היוקר איננה אמיתית, יש העלאות שכר. וכיון שמשם ההכנסה שיעוריו הם כפי שהם, ההעלאות בשכר אינן משקפות את ההכנסה האמיתית. כל זה גורם לדמורליזציה. מקור כל הרע באותם 650 מיליון לירות, ובמיליונים הקודמים; אלה שהעלו את אמצעי התשלום מ-30 מיליון לירות ביום הקמת המדינה ל-204 מיליון לירות ביום הקמת בנק ישראל ול-3.5 מיליארד לירות ויותר היום.

אבל, בלשון האוצר, לוקחים מקדמה — עוד מקדמה. היתה תקופה, אדוני היושב-ראש, כאשר המ-

מקבל תלוש זה מן העיריה ואיך שהוא אני רואה שיש שינויים ושאינו משלם יותר, ואי-אפשר להכחיש את זה. יש כל מיני מניפולציות, כגון שינוי סוג האזור, אבל למעשה מעלים את המסים. מה שאני יודע הוא רק שדורשים עכשיו יותר, וזאת עובדה. אלא מה? יש שלא קוראים לה — ולא מדובר בפעם הראשונה — באופן ישיר "העלאה", אלא משנים אזורים ועושים כל מיני חישובים, והאיש הפשוט אינו מבין בזה ובסופו של דבר הוא מקבל את סך-הכל.

יהונתן יפרח (המערך, עבודה—מפ"ם):

קורה שבשכונה יש יותר הוצאות החזקה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אני יכול להוסיף לך תירוצים להעלאת מסים ולומר שאין מעלים את המסים.

אותו דבר אמור לגבי מחירים. אין מעלים מחירים ויש יציבות. הלא דומני שכל העתונות זועקת לפעמים שמעלים פה ומעלים שם מחירים עכשיו, ובאופן פורמלי בעצם רק על השכר שומרים בהקפדה שלא ישתנה, חלילה, כלפי מעלה. שוב, גם מהבחינה העקרונית אני מסכים לכל המדיניות התקציבית, לרקע המדיני-הכלכלי שלה ותוצאותיה האינפלציוניות. יש עוד נשק סודי השמור בידי שר האוצר. כולם אומרים שהוא מתנגד לפיחות. דעתי היא שאינו מתנגד עקרונית לפיחות, אלא שהוא מתנגד לו בשלב זה. יש לו עוד אפשרויות להוציא פה ושם על-ידי מסחטות המסים ומילווות חוץ ומילווות פנים. יבוא הרגע ששר האוצר יאמר: קינדרעלאך, הגיע הזמן לעשות את הפיחות. המקדמה הנוספת של 650 מיליון לירות שאנו מדברים עליה היא אחד הדברים המכניסים את הקרקע לאסון חדש של פיחות.

הי"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לסגן שר האוצר, לדברי תשובה.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני יכול להגיד שלא הופתעתי שגם בנושא זה של הצעת חוק המקדמה, תשל"א—1971, המדבר על כל מה שנעשה ב-1970 והכולל נתונים ועובדות ידועות, תהיה שוב חזרה על ויכוח כלכלי כללי. אולם כבר התרגלתי לתופעה שכל דבר שמביאים בנושא כלכלי מוביל לפתיחת ויכוח כלכלי כולל.

תמהני על תבר-הכנסת בדר. המקדמה הזאת היתה חלק מתקציב שנת 1970/71. לא מדובר כאן על מקדמה לשנת התקציב הבאה 1971/72, כלומר, באים לברך על המוגמר, היינו על תקציב שאושר בממשלה שחבר-הכנסת בדר היה שותף לה. תקציב זה הובא בשעתו לאישור והיה כר נרחב להשמעת דעות, ודאי הושמעו דעות רבות, וסיעתו של תבר-הכנסת בדר — ודומני גם תבר-הכנסת בדר — הרימו ידיהם בעד אישור תקציב, שכלל 650 מיליון לירות מקדמה מבנק ישראל. במשך כל תקופת השנה התקציבית קיבלנו את הכספים חודש חודש מבנק ישראל, ולמעשה אנו צריכים כיום לאשר מבחינה פורמלית, על-ידי פעולת חקיקה, מה שאישדנו כבר בעבר בתקציב ולהעביר בחוק מיוחד את חוק המקדמה, תשל"א—1971, או במלים אחרות, לברך על המוגמר. הליחות האלה שנכנסו למשך עשו כבר את שלהן, בין שהשפעתן היתה לטובה ובין שהשפעתן היתה לרעה, הרי אלו והן נתקבלו במשך כל שנת התקציב המסתיימת עתה,

מאוד, 650 מיליון לירות. העובדה שדנים בנושא זה כאשר אין חברי כנסת באולם המליאה, ותוך דיונים על הרבה דברים אחרים שמחר יעסיקו את דעת הקהל, אינה משנה את המצב שמחר כל החוקים הפיסקליים האלה יכבידו מאוד על הציבור.

נוסף על חובות פנים יש גם חובות חוץ, ואת זאת אסור לשכוח כי גם זה צומח וממש דוהר. רק השנה יגדל החוב לפחות ברבע. אם בסוף שנת 1970 הסתכם חוב החוץ בדולרים בסכום של 2.8 מיליארד, הרי לפי שר האוצר נגיע בסוף השנה הזאת ל-3.5 מיליארד חוב חוץ בדולרים, לפחות, מכיוון ששר האוצר משתדל לקבל עוד דולרים ממקורות ידועים. אבל גם אם המספרים הם כאלה זה ממש מבהיל. אם נשווה את שנת המלחמה ממש, שנת 1967, נמצא שחוב החוץ של המדינה הסתכם ב-1.6 מיליארד דולר. כלומר, בסוף שנה זו חוב החוץ של מדינת ישראל יהיה יותר מפי-שניים מאשר חוב החוץ של מדינת ישראל בדולרים כפי שהיה בסוף שנת המלחמה, כלומר בסוף שנת 1967.

בכל הדברים האלה אפשר, כפי שאומרים, עוד איך שהוא למנוע את התערעורת היציבות על-ידי מניפולציות של "עיסוקת חבילה", על-ידי הטלות טלאים, על-ידי הוספת חוב ותשלום חוב. אנחנו משלמים כבר בתקציב השנה מאות מיליונים רבים כתשלום שוטף של חוב חוץ, הפנים, וריבית. לומר שכל זה מתנהל בצורה נורמלית, שיש יציבות, כמו בשאלות החברתיות, מבחינת הכלכלה של המדינה, מבחינת חוסר הפרופורציונליות בין הייצור ובין ההוצאות — זה מכין את הקרקע להתפתחות אשר תגביר בצורה מסוכנת ביותר את התלות המוחלטת בהון הוד ואת הסכנה של אינפלציה רצינית במשק הישראלי. אני מתייחס גם למספרים שהם כאילו סבירים. אני מדבר על המספרים כפי שהם מתפרסמים, בלי לומר עכשיו אם עליית מחירים מציאותית היא ממש כפי שהיא מתפרסמת לגבי שנת 1970. אני מבין שסגן שר האוצר מסתמך על התקציב הלאומי האומד שהמחירים עלו רק ב-10% בשנת 1970, מזה 6% הגדלת מסים וביטול סובסידיות וכ'.

סגן שר האוצר צ. דינשטיין:

על הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אני מערער על זה. קודם כל 10% אחוז גבוה, ואינו מסכים שזה סביר. זה לא סביר משום בחינה. שנית, אני טוען שגם המספר הזה, שהוא המספר הרשמי, אינו מבטא את כל העלאות המסים. הנה יש עכשיו מדיניות של אי-העלאת מסים. האם אין מעלים אותם? יש העלאות מסים. לגבי המס העירוני, למשל, ביום שבו הכריזו שאין מעלים אותו החליטו להעלותו.

יהונתן יפרח (המערך, עבודה—מפ"ם):

אין זה כך. אין זה מדויק... למה לסלף? זה חומר שאינך מתמצא בו ומדוע אתה קובע?

אברהם עופר (המערך, עבודה—מפ"ם):

לא העלו את המסים. אלה לא מסים.

מאיר וילנר (הרשימה הקומוניסטית החדשה):

אני טוען שמעלים מסים. גם קודם היו מקרים שלא העלו רשמית מסים ובכל זאת הועלו המסים למעשה. אני

חוברת כ', ישיבה קס"ז, י"ט אדר תשל"א (16 מארס 1971)
 — חוק המקדמה (דינשטיין, רוזן); הודעה אישית של חבר-הכנסת י. ישעיהו-שרעבי (רוזן,
 בדר, ישעיהו-שרעבי) —

עוד באישור התקציב של השנה שעברה, או מבקשים
 עתה לקרוא סוף שנת הכספים לאשר באופן פורמלי מה
 שהכנסת אישרה כבר באופן עקרוני. הכל היה נהיר
 וידוע לכם.

היו"ר ש. רוזן:

לפנינו יש שתי הצעות לגבי חוק המקדמה, תשל"א
 — 1971: האחת להחזיר אותו לממשלה והאחת להעביר
 אותו לוועדת הכספים.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את חוק המקדמה,
 תשל"א—1971, לוועדת הכספים — רוב
 בעד ההצעה להחזירו לממשלה — מיעוט
 ההצעה להעביר את חוק המקדמה, תשל"א—1971,
 לוועדת הכספים נתקבלה.

ו. הודעה אישית של חבר-הכנסת י. ישעיהו-שרעבי

ערבית ידועה, שמשמעותה היא תנועה, או לכל היותר
 מהומה, ולפעמים משתמשים בה להגדרת מהומה של
 שמחה. התכוונתי לומר שזוהי מהומה, ולא נתכוונתי
 בכך לחבר כנסת מסויים ואף לא לסיעה מסויימת.

כשון הסערה אמרו לי חברים מסיעת גח"ל שהיה
 נדמה להם שיש משמעות מגונה למלה "חאראקה".
 הריני מביע צערי על אי-ההבנה הזאת ומצהיר ומודיע
 שלא היה לי אפילו שמץ של כוונה לפגוע או להעליב
 יחיד או ציבור.

היו"ר ש. רוזן:

הישיבה הבאה של הכנסת מחר בשעה 11.00. ישיבה
 זו נעולה.

את התוצאות כבר ראינו. אם כן, אינני מבין את עמדתך,
 חבר-הכנסת בדר. אילו היינו מדברים על שנת התקציב
 הקרובה, 1971/72, הייתי מבין. אולם כאן מדובר בנושא
 שבו שותפת והצבעת — אני זוכר שהצבעת — בתקציב
 שכלל 650 מיליון לירות מקדמה.

כתוצאה מכך אינני רוצה להיכנס לכל הבעיות הכל-
 כליות שלנו. את הבעיות הכלכליות שלנו יכולים להעלות
 אחת אחת בכל נושא כלכלי שיובא כאן, בין אם זה חוק
 מילואה חסכוני, בין אם זה היטל בטחון ובין אם זה מס
 שבח מקרקעין. בהזדמנות שמביאים כל חוק פיסקלי
 אפשר להעלות את כל הפרובלמטיקה הפיסקלית והכל-
 כלית שלנו, ואינני מכחיש שיש הרבה בעיות, שבחלק
 מהן נגעת ובחלק מהן לא נגעת. אולם לא חוק זה הוא
 שהביא עלינו בעיות אלה. בעיות אלה קיימות, ואנו
 מטפלים בהן לא בקשר לחוק המקדמה שאנו מביאים
 בואת. על כן, היות שבאנו לסכם עכשיו תהליך שהתחיל

היו"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור להודעה אישית לחבר-הכנסת ישעיהו-
 שרעבי.

יוחנן בדר (גח"ל):

האם ההודעה נמסרה בכתב?

היו"ר ש. רוזן:

התשובה היא חיובית.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה—מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בעידנא דריתחא
 אמרתי בקריאת-ביניים, שלא צריך לעשות כאן "חארא-
 קה", וחברי סיעת גח"ל נסערו ודרשו ממני התנצלות.
 הריני מתכבד להודיע שהמלה "חאראקה" היא מלה

הישיבה ננעלה בשעה 21.35.